

**BANKALARDA TMS 39'DAN TFRS 9'A GEÇİŞ VE BORSA
İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN HİSSE SENEDİ
FİYATLARI VE FİNANSAL DURUM TABLOSU
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Serhan KARAARSLAN

Kütahya - 2019

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**BANKALARDA TMS 39'DAN TFRS 9'A GEÇİŞ VE BORSA
İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN HİSSE SENEDİ
FİYATLARI VE FİNANSAL DURUM TABLOSU ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Tansel ÇETİNOĞLU

Hazırlayan:
Serhan KARAARSLAN

Kütahya – 2019

Kabul ve Onay

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

.././2019

Başkan, Doç. Dr. Niyazi KURNAZ

Üye, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet COŞKUN

Üye, Dr. Öğr. Üyesi Tansel ÇETİNOĞLU (Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Bankalarda TMS 39'dan TFRS 9'a Geçiş ve Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Hisse Senedi Fiyatları ve Finansal Durum Tablosu Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2019

Serhan KARAARSLAN

Özgeçmiş

1986 yılında İzmir'in Bornova ilçesinde doğdu. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünden 2008 yılında mezun oldu. 2008 yılından günümüze muhasebe, denetim ve bankacılık sektörlerinde hizmet vermektedir. 2010 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim dalı Muhasebe Finansman programında Yüksek Lisans öğrenimine başlamıştır.

ÖZET

BANKALARDA TMS 39'DAN TFRS 9'A GEÇİŞ VE BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN HİSSE SENEDİ FİYATLARI VE FİNANSAL DURUM TABLOSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

KARAARSLAN, Serhan
Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tansel ÇETİNOĞLU
Temmuz, 2019, 126 sayfa

Gelişen piyasalar ile hızlanan, kolaylaşan ve çoğalan sermaye hareketlerinin de etkisiyle finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçümü için muhasebe prensiplerinin ortaya koyulması zorunluluğu doğmuştur. Bu nedenle finansal araçlar ile ilgili standartlardan UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme 1998 yılında yayımlanmıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, 2008 yılında yaşanan global kriz sonrası çokça eleştiri alan finansal araçların muhasebeleştirilmesi ile ilgili standardını değiştirmiştir. Ülkemizde de geçerli olmak üzere yeni “TFRS 9 – Finansal Araçlar” standardının hükümleri 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlanmıştır. Doğaları gereği finansal durum tablolarında önemli ölçüde finansal araç bulunduran bankalar için bu değişiklik büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, TMS 39 ve TFRS 9 standartlarının detaylarına ve farklılıklarına yer verilmekte, Avrupa Birliği ve Türkiye’deki kurumlar tarafından yapılan etki analizleri incelenmektedir. Ayrıca çalışmanın uygulama kısmında öncelikle Türkiye’de halka açık bankaların geçiş sonrası finansal durum tablolarındaki değişimler ile beklentiler karşılaştırılmış ve EBA’nın öngörülerine uygun ve BDDK öngörülerine aykırı olarak ayrılan toplam karşılık tutarında artış gözlemlenmiştir. Bunun yanında çekirdek sermaye yeterliliği oranında artış ve toplam sermaye yeterliliği oranında azalış ortaya çıkmıştır. Daha sonra, TFRS 9’a geçişin, bu bankaların ortalama hisse fiyatlarında yarattığı etkinin anlamlılığı test edilmiş ve model sonuçlarına göre TFRS 9 uygulamasının bankaların ortalama hisse fiyatlarını açıklamada anlamlı etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Muhasebe / Finansal Raporlama Standartları, Finansal Araçlar, TFRS 9, TMS 39, Basel Kriterleri.

ABSTRACT**TRANSITION FROM IAS 39 TO TFRS 9 IN BANKING SECTOR AND IT'S
AFFECTS ON STOCK PRICES OF LISTED BANKS IN BORSA ISTANBUL
AND FINANCIAL STATEMENT TABLE**

KARAARSLAN, Serhan
M. Sc. Thesis, Department of Business Administration
Supervisor: Tansel ÇETİNOĞLU, Ph.D
July, 2019, 126 pages

Emerging markets and increasing, fast and easy capital movements caused necessity to have accounting principles for accounting and measurement of financial instruments. Therefore, IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement was published in 1998. International Accounting Standards Board, has changed the standard for accounting of financial instruments which has been criticized largely after 2008 global crisis. The provisions of the new “TFRS 9 – Financial Instruments” standard has been effective starting from January 1st, 2018 also for Turkey. This change has a vital importance for the banks which are holding a lot of financial instruments in their financial statement tables due to their nature of business.

In this study, details and differences of IAS 39 and IFRS 9 standards are being explained and the impact analyses made by institutions from European Union and Turkey were researched. Furthermore, in the application part of the study, firstly expectations are being compared with the actual changes in the financial statement tables of listed banks in Turkey and it was observed that total provisions were increased inline with EBA estimates and contrary to BRSA expectations. Also, Common Equity Tier 1 ratio was increased and total capital ratio was decreased. Afterwards the significance of TFRS 9 implementation on the average stock prices of these banks was tested. According to the results of the model TFRS 9 implementation has significant effect on explaining changes in average stock prices of banks.

Keywords: Turkish Accounting / Financial Reporting Standards, Financial Instruments, TFRS 9, TMS 39, Basel Standards.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TMS 39: FİNANSAL ARAÇLAR: MUHASEBELEŞTİRME VE ÖLÇME

1.1. TMS 39'A GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖLÇÜMÜ	4
1.1.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması	6
1.1.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar	8
1.1.1.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar	9
1.1.1.3. Kredi ve Alacaklar	10
1.1.1.4. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	10
1.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması	11
1.1.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Borçlar	11
1.1.2.1.1. Alım Satım Amaçlı Elde Tutulan Finansal Borçlar	11
1.1.2.1.2. İlk Muhasebeleştirmede Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Finansal Borçlar	12
1.1.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Değeriyle Ölçülen Finansal Borçlar	12
1.1.3. Finansal Araçların İlk ve Sonraki Dönemlerdeki Ölçümleri	13
1.1.3.1. Finansal Araçların İlk Kez Ölçülmesi	13
1.1.3.2. Finansal Varlıkların Sonraki Dönem Ölçümleri	14
1.1.3.3. Finansal Borçların Sonraki Dönem Ölçümleri	15
1.1.3.4. Gerçeğe Uygun Değerin Ölçümü.....	15
1.1.3.5. Finansal Araçların Yeniden Sınıflandırılması	16
1.1.3.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması	17
1.1.3.5.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması	17
1.1.3.5.3. Satılmaya Hazır Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması.....	18
1.1.3.6. Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü	18
1.1.4. Finansal Araçların Finansal Tablo Dışı Bırakılması	20
1.1.4.1. Finansal Varlıkların Finansal Tablo Dışı Bırakılması	20
1.1.4.2. Finansal Borçların Finansal Tablo Dışı Bırakılması	23
1.1.5. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi	24

1.1.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma	27
1.1.5.2. Nakit Akış Riskinden Korunma	29
1.1.5.3. Net Yatırım Riskinden Korunma	30

İKİNCİ BÖLÜM TFRS 9: FİNANSAL ARAÇLAR

2.1. TFRS 9'A GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖLÇÜMÜ 32

2.1.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması	32
2.1.1.1. İş Modeli Testi	33
2.1.1.2. Sadece Anapara ve Faiz Ödemelerinden Kaynaklanan Nakit Akışları Testi	36
2.1.1.3. İtfa Edilmiş Maliyet Değeri Üzerinden Ölçülen Finansal Varlıklar ...	40
2.1.1.4. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar	42
2.1.1.5. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Kar veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar	42
2.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması	43
2.1.2.1. İtfa Edilmiş Maliyet Değeri Üzerinden Ölçülen Finansal Borçlar	44
2.1.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Kar veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Borçlar	45
2.1.3. Finansal Araçların İlk ve Sonraki Dönemlerde Ölçümleri	45
2.1.3.1. Finansal Araçların İlk Kez Ölçülmesi	46
2.1.3.2. Finansal Varlıkların Sonraki Dönem Ölçümleri	47
2.1.3.3. Finansal Borçların Sonraki Dönem Ölçümleri	47
2.1.3.4. İtfa Edilmiş Maliyet Üzerinden Ölçüm	48
2.1.3.5. Finansal Araçların Yeniden Sınıflandırılması	49
2.1.3.6. Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü	50
2.1.3.6.1. Genel Değer Düşüklüğü Modeli	51
2.1.3.6.2. Basitleştirilmiş Değer Düşüklüğü Modeli	55
2.1.3.6.3. Krediye Göre Düzeltilmiş Model	56
2.1.4. Finansal Araçların Finansal Tablolara Alınması ve Finansal Tablo Dışı Bırakılması	56
2.1.5. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi	57
2.1.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma	59
2.1.5.2. Nakit Akış Riskinden Korunma	60
2.1.5.3. Net Yatırım Riskinden Korunma	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARDA TMS 39'DAN TFRS 9'A GEÇİŞ ETKİLERİ İLE FİNANSAL ARAÇLARA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

3.1. BANKALARI İLGİLENDİREN TFRS 9 KURAL DEĞİŞİKLİKLERİ63

3.2. TFRS 9 UYGULAMASINA İLİŞKİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ DÜZENLEMELERİ VE DEĞERLENDİRMELERİ 66

3.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu TFRS 9 Etki Analizi	66
3.2.2. TFRS 9 ile İlgili Türk Bankacılık Düzenlemeleri	68
3.2.2.1. Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ	68
3.2.2.2. Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	69
3.2.2.3. TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber	71
3.3. AVRUPA BANKACILIK OTORİTESİ DEĞERLENDİRMELERİ	72
3.3.1. Avrupa Bankacılık Otoritesi Birinci Etki Analizi Raporu	72
3.3.1.1. Nitel Sonuçlar	73
3.3.1.2. Nicel Sonuçlar	74
3.3.2. Avrupa Bankacılık Otoritesi İkinci Etki Analizi Raporu	75
3.3.2.1. Nitel Sonuçlar	76
3.3.2.2. Nicel Sonuçlar	77
3.3.3. Avrupa Bankacılık Otoritesi Geçiş Sonrası İlk Değerlendirme Raporu	78
3.3.4. Avrupa Bankacılık Otoritesi Diğerk �alışmaları	80
3.4. BASEL UZLAŞILARI	82
3.4.1. Basel I Uzlaşısı	82
3.4.2. Basel II Uzlaşısı	83
3.4.3. Basel III Uzlaşısı	84
3.4.4. Basel ve TFRS 9’da �ng�r�len Modellerin Karşılaştırılması	84
3.5. TMS 39 VE TFRS 9 HÜKÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI	85
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
GEÇİŞİN BORSA İSTANBUL’DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN HİSSE SENEDİ FİYATLARI VE FİNANSAL DURUM TABLOSU ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KISITLARI VE HİPOTEZLERİ	93
4.1.1. Araştırmanın Amacı	93
4.1.2. Literatür Taraması	94
4.1.3. Araştırmanın Kısıtları	96
4.1.4. Araştırmanın Hipotezleri	96
4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	96
4.2.1. Araştırmanın Modeli	97
4.2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması	99
4.2.3. Değerlendirme ve Uygulanan Analizler	102
4.2.3.1. Finansal Durum Tablosu �zerindeki Etkiler	102
4.2.3.2. Ortalama Hisse Senedi Fiyatları �zerindeki Etkiler.....	110

SONUÇ	113
EKLER	115
KAYNAKÇA	117
DİZİN	126

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1: TMS 39'a Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Özeti	7
Tablo 1.2: Finansal Varlıkların Devrine İlişkin Muhasebe Yaklaşımları	23
Tablo 1.3: Finansal Riskten Korunma Muhasebe Yöntemleri Özeti	25
Tablo 1.4: Etkinlik Testlerinde Kullanılan Yöntemler	26
Tablo 2.1: TFRS 9 İş Modeli Sınıflandırılması Ana Faktörler	36
Tablo 2.2: Bazı Finansal Araçların SAFÖ Testi Değerlendirmeleri	40
Tablo 2.3: Beklenen Kredi Zararlarının TFRS 9'a Göre Muhasebeleştirilmesi	52
Tablo 3.1: Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi TMS 39 ve TFRS 9 Ana Farklılıkları	87
Tablo 3.2: TFRS 9 ve TMS 39 Sınıflandırma ve Ölçüm Çeşitleri	88
Tablo 3.3: TMS 39 ve TFRS 9'un Finansal Riskten Korunma Muhasebesine İlişkin Ana Farkları.....	90
Tablo 4.1: UFRS Uygulamalarının Hisse Senedi Fiyatları İle İlişkisi Konusundaki Yazın	95
Tablo 4.2: Modelde Kullanılan Değişkenler	98
Tablo 4.3: Özet İstatistikler	101
Tablo 4.4: Korelasyon Matrisi	101
Tablo 4.5: Çalışma Kapsamına Alınan Bankalar	102
Tablo 4.6: TFRS 9'a Geçişin Finansal Tablolar Üzerine Etkilerinin Karşılaştırılması	104
Tablo 4.7: TFRS 9'un Finansal Tablolar Üzerine Etkilerinin Ayrı Gösterimi	105
Tablo 4.8: Özet Model Sonuçları	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: TFRS 9'a Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması	33
Şekil 3.1: TFRS 9'un Türk Bankacılık Sektörüne Beklenen Kredi Zararları Etkisi	65
Şekil 3.2: Türk Bankacılık Sektörünün Takipteki Alacaklar Kaleminin Değişimi	66
Şekil 4.1: Ortalama Hisse Senedi Fiyatları Değişimi	112

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BKZ	Beklenen Kredi Zararları
CICA	Kanadalı Muhasebeciler Enstitüsü
EBA	Avrupa Bankacılık Otoritesi
EFO	Etkin Faiz Oranı
EFRAG	Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu
ESRB	Avrupa SistematiK Risk Kurulu
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HBD	Hisse Başına Defter Değeri
HBK	Hisse Başına Kazanç
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IASC	Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
OF	Ortalama Fiyat
SAF�	Sadece Anapara ve Faiz �demelerinden Kaynaklanan Nakit Akışları
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standardı
THK	Temerrüt Halinde Kayıp Oranı
THRMK	Temerrüt Halinde Riske Maruz Kalan Kredi Tutarı
TMS	Türkiye Muhasebe Standardı
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TO	Temerrüt Olasılığı
UFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standardı
UMS	Uluslararası Muhasebe Standardı

TEZ METNİ

GİRİŞ

“UMS 39 – Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardı, 2008 küresel krizi sonrasında, kredi zararlarının muhasebeleştirilmesini geciktirdiği ve karmaşık bir kurallar bütünü olduğu eleştirilerine maruz kalmıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, bu eleştirilere yanıt vermek amacıyla üç aşamalı bir proje olan “UFRS 9 – Finansal Araçlar” düzenlemesini hayata geçirmiştir. Bu proje 24 Temmuz 2014 tarihinde sonuçlandırılmış ve 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren uygulamaya alınması kararlaştırılmıştır. Türkiye’de de muhasebe standartlarını yayımlamakla görevli otorite olan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “TFRS 9 – Finansal Araçlar” standardını yayımlamış ve yine 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla zorunlu uygulamanın başlayacağını düzenlemiştir.

Uluslararası Muhasebe Standartları uygulamalarının ülkelerdeki muhasebeleştirme kalitesine olan etkileri çeşitli akademik çalışmalara konu olmuş ve olmaktadır. Bu çerçevede yapılan ülke analizlerinde bu uygulamaların yatırımcıların sahip olduğu bilgilerin artırılması ve karşılaştırılabilir hale gelmesi nedeniyle olumlu etkileri olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Her ne kadar TFRS 9’un uygulamaya alınması üzerinden çok uzun zaman geçmese de ilk finansal tablolarda çeşitli etkiler görülmeye başlamıştır.

İş modelleri ve doğaları gereği ellerinde birçok finansal araç bulundurmaları durumunda olan bankalar bu standart değişikliğinden fazlaca etkilenmesi beklenen kuruluşlardır. Nitekim, Avrupa Bankacılık Otoritesi ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu tarafından geçiş öncesi etki analizleri yapılarak olası finansal etkiler konusunda finansal bilgi kullanıcılarının dikkati çekilmiştir. Avrupa Bankacılık Otoritesi ayrıca yeni standarda geçişin nicel ve nitel etkilerini içeren analiz raporları ile geçiş sonrası etkileri ortaya koymak için değerlendirme raporu yayımlamıştır.

Bu çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, “TMS 39 – Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardının detaylarına yer verilmektedir. Yeni standart analiz edilmeden önce, eski standardın anlaşılması gerekmektedir. Bu şekilde eleştirilere konu olan noktalar ve bunların ne şekilde giderildiği ortaya koyulabilecektir.

İkinci bölümde, “TFRS 9 – Finansal Araçlar” standardının detaylarına yer verilmekte ve böylelikle çalışmanın sonunda elde edilen bulguların daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Böylelikle etkilere neden olan değişiklikler kolayca tespit edilebilecektir.

Üçüncü bölümde ise Avrupa ve Türkiye’deki bankacılık otoritelerin etki analizi ve değerlendirme çalışmaları ile yeni standarda geçişin beklenen etkisi ortaya koyulmaktadır. Bahsi geçen değişikliğin Türk bankacılık sektörüne etkilerinin anlaşılması adına bankacılık mevzuatının ilgili bölümleri de incelenmektedir. Ayrıca bu bölümde bankaların karşılaştığı risklerin yönetimi ve çalışma şekilleri açısından büyük önem taşıyan Basel kriterlerine değinilmektedir. Son olarak eski ve yeni standart arasındaki farklar karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Dördüncü bölümde geçişin Türkiye’de halka açık bankalara etkisi bu bankaların finansal durum tabloları ve dipnotlarından yararlanılarak ortaya konulmaktadır. Ortaya çıkan bu etkiler Avrupa ve Türkiye’deki bankacılık otoritelerinin çalışmalarında belirtilen etkiler ile karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırma sonucuna göre, Avrupa Bankacılık Otoritesi’nin öngörülerine uygun ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu öngörülerine ter biçimde ayrılan toplam karşılık tutarında artış gözlemlenmiştir. Bunun yanında çekirdek sermaye yeterliliği oranında artış, ertelenmiş vergi varlığı tutarında artış ve toplam sermaye yeterliliği oranında azalış ortaya çıkmıştır.

Dördüncü bölümde ayrıca TFRS 9’a geçiş ile bu bankaların ortalama hisse senedi fiyatları arasındaki ilişki ve bu ilişkinin yönü ile anlamlılığı araştırılmaktadır. Bu kapsamda TFRS 9 uygulamasının mali tablolarda görülen açık etkilerinin yanı sıra halka açık bankalardaki fiyat düzeylerinin etkisinin görülmesi amacıyla uluslararası literatürde daha önce farklı ülkelerde kullanılmış bir model Borsa İstanbul’da hisseleri işlem gören bankalar üzerinde uygulanmıştır. Uygulama sonuçları TFRS 9 uygulamasının ortalama hisse fiyatlarında anlamlı etkisinin bulunduğu ve hisse başına defter değerinin TFRS 9 uygulamasına daha hassas olduğuna işaret etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TMS 39: FİNANSAL ARAÇLAR: MUHASEBELEŞTİRME VE ÖLÇME

1.1. TMS 39'A GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖLÇÜMÜ

Gelişen piyasalar ile hızlanan, kolaylaşan ve çoğalan sermaye hareketlerinin de etkisiyle finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçümü için muhasebe prensiplerinin ortaya koyulması zorunluluğu doğmuştur. Finansal araç, Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 32'de “*Bir işletmenin finansal varlığı ile diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da öz kaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir.*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Finansal araçlara ilişkin uygulamaların standartlaştırılması adına, IASC (Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi – Nisan 2001'den sonra yeniden yapılandırma amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) adını almıştır.) ve CICA (Kanadalı Muhasebeciler Enstitüsü) 1989 yılında finansal araçlar standardı için bir projeye başlamışlardır. Başlangıçta ölçme, sınıflandırma, finansal tablolarda sunum ve yapılması gereken açıklamaları da içeren tek bir standart oluşturulması amaçlansa da gelen eleştiriler sebebiyle standardın ikiye ayrılmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 32 Finansal Araçlar: Sunum ve Açıklamalar standardı Haziran 1995, UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı Aralık 1998'te yayımlanmıştır (Demir, 2015: 2, 51-52).

Finansal araçlar standardına ilişkin, yayımını takip eden süreçte denetçiler ve analistler tarafından oldukça fazla görüş, fikir, yorum ve eleştiri alınmıştır. Buna bağlı olarak IASB) eleştiri alan birçok kuralı gözden geçirmiş, bunun sonucunda standartta bazı değişiklikler ve düzeltmelere gitmiştir. Bu değişikliklere neden olan faktörlerden bazıları;

- Son yıllarda finansal piyasaların büyümesi,
- Ana oranlarındaki dalgalanmalar,
- Yeni finansal araçların açıklanması olarak gösterilebilir.

UMS 39 standardının uygulaması ile ilgili en önemli IASB kararının ise 2008 yılında açıklanan 1004 numaralı karar olduğu söylenebilir. Bu karara göre tamamıyla yeni bir muhasebe prensipleri seti uygulamaya koyularak UMS 39'un uygulamasına son verilecektir. Bu muhasebe prensipleri Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (UFRS) 9 – Finansal Araçlar standardında toplanmıştır (Bottaro, 2017:6).

Ülkemizde üç adet kurum muhasebe konusunda standart yapmaktan sorumlu olmuştur. Bunlar (Yalkın, 1995: 260, Gözlüklü, 2017:52,65);

- Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) 1994 yılında kurulmuş ve faaliyetlerine 2002 yılına değin sürdürmüştür.
- Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ise 2002 yılında kurularak TMUDESK'in yerini almış ve faaliyetlerini 2011 yılına kadar sürdürmüştür.
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) ise 26/09/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur.

08/07/2012 tarihli ve 28347 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, "Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik", KGK'nın amaçları arasında "*Finansal tabloların; ihtiyaca uygunluğunu, şeffaflığını, güvenilirliğini, anlaşılabilirliğini, karşılaştırılabilirliğini ve tutarlılığını sağlamak amacıyla uluslararası standartlarla uyumlu TMS'leri oluşturmak ve yayımlamak.*" hükmüne yer vermektedir. Bu görevi uyarınca KGK, uluslararası düzenlemelerle eş zamanlı olarak çalışmalarını başlatmakta ve UMS'lerin tercümesini ve yayımlanmasını sağlamaktadır. Bu güncellemeler sonucu olarak UMS ve UFRS'ler ülke düzenlemelerine göre Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) adlarını almaktadır.

Standart koyucu olarak ülkemizde yalnızca KGK görevlendirilmiş olsa da finansal tabloların düzenlenmesi konusunda halen sorumlu oldukları işletmeler için finansal tablo düzenleme rehberleri düzenleyen kurumlar bulunmaktadır. Bunların başında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gelmektedir. Bu tür bir yaklaşımla bu kurumlar sorumlulukları kapsamındaki işletmelerin uyması gereken farklı düzenlemeler çıkarmaktadırlar.

TFRS 9 Finansal Araçlar standardının 01/01/2018 tarihinde yürürlüğe girmesiyle, TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının birçok hükmü standart metninden çıkarılmıştır. TMS 39'un 2018 yılındaki düzenlemesi yalnızca TFRS 9'un korunma muhasebesi hükümlerinin uygulanmasına izin vermesi ve finansal aracın TMS 39 uyarınca korunma şartlarını sağlayan korunma ilişkisinin parçası

uygulama kapsamında ilgili işletmelerce kullanılabilir. Bu çalışmada, TFRS 9 ile karşılaştırılabilirliği açısından TMS 39'un 2016 yılında yayımlanan hükümlerine ait bilgilere yer verilecektir. Ayrıca bu bölümde oldukça karmaşık ve eleştiriye açık bir standart olarak gösterilen TMS 39'un sınıflandırma, ölçme, finansal tablo dışı bırakma ve finansal riskten korunma muhasebesi gibi farklı bölümlerine değinilecektir.

TMS 39 standardının amacı finansal varlıkların, finansal borçların ve finansal olmayan kalemlerin alım veya satımına ilişkin sözleşmelerin muhasebeleştirme ve ölçülmesine yönelik ilkeleri belirlemektir. Finansal araçlarla ilgili bilgilerin sunumuna ilişkin hükümler "TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum" standardında yer almaktadır. Finansal araçlara ilişkin olarak kamuoyuna yapılması gereken açıklamalara yönelik hükümler ise "TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar" standardında yer almaktadır (TMS 39, paragraf 1).

Çalışmanın konusu yukarıda anılan TMS 32 ve TFRS 7'yi içermemekte olup gerekli görülmesi durumunda bu standartlara başvurulabilecektir.

1.1.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

TMS 39 kapsamında finansal varlıklar dört başlık altında sınıflandırmaktadır. Bunlar (TMS 39, paragraf 9);

1. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar,
2. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar,
3. Kredi ve alacaklar,
4. Satılmaya hazır finansal varlıklar olarak standartta yer almaktadır.

Tablo 1.1. de finansal araçların sınıflandırma ve muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak kısa bir analize yer verilmektedir.

Tablo 1.1: TMS 39'a Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Özeti

Finansal Araç Kategorisi	Sınıflandırma Gereklilikleri	İlk Muhasebeleştirme	Sonraki Muhasebeleştirme	Örnekler
Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar	(1) Alım Satım amaçlı elde tutulma veya, (2) İsteğe bağlı olarak bu grupta sınıflandırılma.	(1) Gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) Gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir, (özellikle kar veya zarar bölümünde)	Ticari portföyde tutulan, türev finansal varlıklar ve borç ile özkaynağa dayalı yatırımlar.
Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar	(1) Vadeye kadar elde tutma niyet ve imkanının bulunması ve, (2) Sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemeler içermeye ve, (3) Sabit bir vadeye sahip olma.	(1) İşlem maliyetlerine bağlı gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) Etkin faiz oranı kriterine göre itfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülür. (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir.	İşletmelerin vadeye kadar elde tutma niyet ve imkanının olduğu kote edilmiş borçlanma senetlerine yaptıkları yatırımlar.
Kredi ve alacaklar	(1) Sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemeler içermeye ve, (2) Kote edilmemiş olma.	(1) İşlem maliyetlerine bağlı gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) Etkin faiz oranı kriterine göre itfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülür. (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir.	Ticari alacaklar, alacak senetleri, kredi varlıkları ve kote edilmemiş borçlanma senetlerine dayalı yatırımlar.
Satılmaya hazır finansal varlıklar	(1) Diğer herhangi bir finansal araç sınıfına girmeme veya, (2) İsteğe bağlı olarak bu grupta sınıflandırılma.	(1) İşlem maliyetlerine bağlı gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) Gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir, (3) Değer değişimi durumunda net varlıklarda muhasebeleştirilir.	Diğer herhangi bir finansal araç sınıfına girmeyen borç ile özkaynağa dayalı yatırımlar.
Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar	(1) Alım satım amaçlı elde bulundurulma veya (2) İsteğe bağlı olarak bu grupta sınıflandırılma.	(1) Gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) Gerçeğe uygun değer ile ölçülür, (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir, (özellikle kar veya zarar bölümünde)	Türev finansal borçlar ve diğer ticari borçlar.
İtfa edilmiş maliyet değeriyle ölçülen finansal borçlar	(1) Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar dışında kalan diğer tüm finansal borçlar.	(1) İtfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülür, (2) Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilir.	(1) İtfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülür, (2) Kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir.	Ticari borçlar, borç senetleri ve çıkarılmış borçlanma araçları.

Kaynak: Mirza vd, 2006:209, Bottaro, 2017:15-16

1.1.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar

Bu grupta sınıflandırılan finansal araçlar iki bölüm halinde değerlendirilebilir (TMS 39, paragraf 9);

- “Alım satım amaçlı elde tutulan” ve
- “İlk muhasebeleştirme sırasında, işletme tarafından, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan”.

Bir muhasebe kaleminin alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlık olarak değerlendirilebilmesi için bazı koşulları sağlaması gerekmektedir. Aşağıda belirtilen özelliklerden herhangi birinin taşınması bu finansal varlığın alım satım amaçlı olarak sınıflandırılmasını gerektirmektedir (TMS 39, paragraf 9).

- Edinilme veya yüklenilme amacı yakın bir tarihte satılmak veya geri satın alınmak olması, bir başka deyişle kısa vadede spekülatif kar amaçlı alınması veya yüklenilmesi,
- İlk muhasebeleştirme sırasında, birlikte yönetilen ve son zamanlarda kısa dönemde kâr etme konusunda belirgin bir eğilimi bulunduğu yönünde delil bulunan belirli finansal araçlardan oluşan bir portföyün parçası olması,
- Finansal teminat sözleşmesi olan veya etkin olarak finansal riskten korunma amacı gütmeyen bir türev ürün olması.

Bunların dışında, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardının uygulandığı bir işletme birleşmesindeki edinen işletmenin koşullu bedeli olması durumunda alım satım amaçlı olarak sınıflandırma yapılmaktadır (TMS 39, paragraf 9).

Alım satım amacı dışında elde tutulan finansal varlıklar da ilk muhasebeleştirme sırasında, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılabilir. Finansal araçların isteğe bağlı olarak gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılabilmesi, gerçeğe uygun değer opsiyonu olarak tanımlanmaktadır. Gerçeğe uygun değer opsiyonu, ancak belirli koşulların sağlanması durumunda ilk muhasebeleştirme sırasında uygulanabilmektedir (Mirza vd, 2006:206):

- Böyle bir seçeneğin, finansal araç üzerindeki kayıp ve kazançların farklı temeller esas alınarak muhasebeleştirilmesinden kaynaklanan, ölçüm ve muhasebeleştirme tutarsızlıklarını ortadan kaldırması veya önemli ölçüde azaltması veya,
- Bir finansal araç grubunun kayıt altına alınmış risk yönetimi ve yatırım stratejisi ile gerçeğe uygun değer ile yönetilip değerlendirilmesi ve bu bilginin kilit yönetime içsel raporlamasının yapılması.

1.1.1.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar

Bir diğer kategori olan vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar sabit veya sonradan belirlenebilen ve sabit vade tarihine sahip ve işletmenin vade sonuna kadar elde tutma niyeti ve kabiliyeti olan finansal varlıklardır. Bu kategoriye işletmenin piyasa fiyatlarındaki veya işletmenin finansal performans/pozisyonundaki değişimlerden etkilenmeden vadeye kadar elde tutma niyeti olduğu bono veya diğer borçlanma araçları girmektedir. Örneğin işletmenin, piyasada yaşanan faiz oranları, risk değişimi veya likidite ihtiyacı sebebiyle finansal varlığı elden çıkarmaya hazır olduğu durumlarda bu kategori içerisinde sınıflandırma yapılamaz. Hisse senedi ve diğer sermaye enstrümanları yapılan yatırımların belirli bir vade tarihi olmaması sebebiyle, bu tip enstrümanlar vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar olarak sınıflandırılmaz. İşletmenin göz ardı edilebilecek (vadeye kadar elde tutulacak yatırımların toplamına kıyasla önemsiz sayılacak tutarından fazla bir tutarını) miktardan fazla miktarda vadeye kadar elde tutulacak yatırımı, vade tarihinden önce satması veya yeniden sınıflandırması durumunda, bu satış ve yeniden sınıflandırma işletmenin sonraki iki yıl içerisinde herhangi bir finansal varlığı vade sonuna kadar elde tutulacak olarak sınıflandırmasına engel olmaktadır. Bunun nedeni işletmenin vadeye kadar elde tutulacak yatırımları, elinde tutma niyetinin sorgulanabilir hale gelmesidir (Mirza vd, 2006: 206).

Ancak TMS 39 bazı istisnai durumlarda bu durumun finansal varlığın mevcut ve gelecekteki sınıflandırmasının etkilenmeyeceğini düzenlemektedir. Bunlar (TMS 39, paragraf 9);

- Finansal varlık satışının gerçeğe uygun değer üzerinde önemli ölçüde etki yaratmayacak şekilde vadeye erken satılması veya yeniden sınıflandırılması,

- Vade tarihinden daha önce belirlenmiş veya peşin olarak yapılan ödemeler neticesinde, yatırımın tamamına yakın bir kısmının elde edilmesinden sonra gerçekleşen satış veya yeniden sınıflandırma işlemi,
- İşletmenin kontrolü dışında gerçekleşen, tekrar etmeyen ve uygun bir biçimde öngörülemeyen bir durumun gerçekleşmesi sebebiyle yapılan satışlar, olarak sınıflandırılabilir.

1.1.1.3. Kredi ve Alacaklar

Finansal varlık kategorilerinden bir başkası ise sabitlenmiş veya önceden belirlenmiş ödemelere sahip olan ve aktif bir piyasada işlem görmeyen kredi ve alacaklardır. Örneğin, bir işletme ticari alacaklar, alacak senetleri veya müşterilere verilen kredileri bu kalem altında sınıflandırılabilir. Ancak aktif bir piyasada işlem gören finansal varlıklar ile alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlıklar (türev finansal varlıklarda dahil olmak üzere), kredi ve alacaklar kalemi altında sınıflandırılmazlar. İlave olarak, sahibinin tüm yatırımını önemli ölçüde geri alamayabileceği finansal varlıklar (kredi değerliliğindeki kötüleşmeden kaynaklananlar hariç) da kredi ve alacaklar olarak sınıflandırılmazlar. Kredi ve alacaklar, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlardan aktif bir piyasada işlem görmesi dolayısıyla farklılaşmaktadır. Bunun yanında işletmenin kredi ve alacakları vadeye kadar elde tutmak için olumlu bir niyetinin ve yeterliliğinin bulunması gerekmemektedir (Mirza vd, 2006:207).

TMS 39 uygulama rehberi 26'ncı paragrafına göre ayrıca aşağıdaki kalemler de bu gruba örnek olarak gösterilebilir (TMS 39 Uygulama Rehberi, paragraf 26);

- Kredi varlıkları,
- Ticari alacaklar,
- Borçlanma araçlarındaki yatırımlar ve
- Bankalardaki mevduatlar.

1.1.1.4. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Satılmaya hazır finansal varlık olarak tanımlanmış veya yukarıda sayılan diğer finansal varlık gruplarına girmeyen ve türev olmayan finansal varlıklar bu grupta yer almaktadır (TMS 39, paragraf 9).

Örneğin, bir işletme borç veya özkaynağa dayalı yatırımlarını satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırabilir. Türev olanlar da dahil olmak üzere, alım satım amaçlı elde tutulan finansal varlıklar satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılmazlar (Mirza vd, 2006: 207).

1.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması

TMS 39 kapsamında finansal borçlar ise iki başlık altında incelenebilir. Bunlar;

1. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar
2. İtfa edilmiş maliyet değeriyle ölçülen finansal borçlar olarak sıralanabilir.

1.1.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Borçlar

Bu başlık altındaki finansal borçlar yine iki bölümde incelenebilmektedir (Demir, 2015:113).

1.1.2.1.1. Alım Satım Amaçlı Elde Tutulan Finansal Borçlar

TMS 39 Uygulama Rehberi 14 ve 15'inci paragraflarında belirtildiği üzere, bir finansal borcun alım satım amaçlı elde tutulan finansal borç olarak sınıflandırması için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu şartlar (TMS 39 Uygulama Rehberi, paragraf 14-15):

- Alım satım işleminin tek seferlik ve uzun vadeli planlamalar dahilinde gerçekleşmemesi bunun yerine aktif ve sık bir biçimde gerçekleştirilmiş olması,
- Kısa dönemli fiyat hareketleri ya da satıcı karındaki dalgalanmalardan yararlanmak üzere alım satım işlemi yapılması şeklindedir.

Alım satım amaçlı olarak elde tutulan finansal borçlar için aşağıdaki kalemler örnek olarak gösterilebilir (TMS 39, Uygulama Rehberi, paragraf 14-15):

- Finansal risklerden korunmak amacıyla elde edilmeyen borçlar,
- İşletmenin henüz mülkiyetine sahip olmadan sattığı finansal varlıkların teslim yükümlülükleri, başka bir ifadeyle aşığa yapılan satışlar,
- Yakın dönemde geri edinmek amacıyla yüklenilen finansal borçlar,

- Son zamanlarda kısa dönemde kâr etme konusunda belirgin bir eğilimi bulunduğu yönünde delil bulunan ve birlikte yönetilen belirli finansal araçlardan oluşan bir portföyün parçası konumunda olan finansal borçlar.

Ancak bir borcun alım satım amaçlı faaliyetleri fonlamak amacıyla kullanılması, bu borcu tek başına alım satım amaçlı bir borç haline getiremeyeceği bilinmelidir (TMS 39, Uygulama Rehberi, paragraf 14-15).

1.1.2.1.2. İlk Muhasebeleştirmede Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Finansal Borçlar

İşletmeler, finansal bilgi kullanıcılarına daha güvenilir ve ihtiyaca daha uygun bilgi sunmak için TMS 39 hükümlerine uygun olarak, finansal borçlarını ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan finansal borçlar olarak sınıflandırabilirler. Bu şekilde sınıflandırılan finansal borçlar, ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmekte ve oluşan gerçeğe uygun değer farkları kar veya zarar tablosunda raporlanmaktadır.

Bu grupta en yaygın olarak kullanılan borçlara örnek olarak türev işlemler nedeniyle ortaya çıkan finansal borçlar verilebilir. Genellikle TMS 39, 88'inci Paragrafta yer alan etkinlik testini karşılayamayan ve finansal riskten korunma muhasebesi gerekliliklerini yerine getiremeyen türev araçlar bu grupta sınıflandırılmakta ve oluşan gerçeğe uygun değer farkları kar veya zarar tablosuna yansıtılmaktadır. Etkinlik testleri ile ilgili bilgilere Finansal Riskten Korunma Muhasebesi başlığı altında değinilmektedir.

1.1.2.2. İtfa Edilmiş Maliyet Değeriyle Ölçülen Finansal Borçlar

İtfa edilmiş maliyet değeriyle ölçülen finansal borçlar, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan tanımına girmeyen finansal borçlardır. Birçok işletme için finansal borçlar en çok bu kategori altında sınıflandırılmaktadır. Bu kalem altında sınıflandırılan finansal borçlara örnek olarak ticari borçlar, borç senetleri, çıkarılmış borçlanma araçları gösterilebilir (Mirza vd, 2006: 208).

1.1.3. Finansal Araçların İlk ve Sonraki Dönemlerdeki Ölçümleri

Finansal araçlar finansal tablolara alınırken veya daha sonraki dönemlerde ölçüm yapılırken değerlemeye tabi tutulabilir. Zamanlama açısından farklılık bulunduğu gibi değerlendirme kriterleri ve uygulaması alanında da farklılıklar bulunmaktadır. İlerleyen bölümde bu farklılıklara değinilmektedir.

1.1.3.1. Finansal Araçların İlk Kez Ölçülmesi

Finansal varlık ve borçların finansal tablolara alınması için ön koşul olarak finansal araç sözleşmesine taraf olunması gerekmektedir (TMS 39, paragraf 14).

TMS 39'a göre finansal varlıklar ve borçlar ilk değerlendirmelerinde gerçeğe uygun değer üzerinden finansal tablolara alınmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmayan finansal varlık veya finansal borçların finansal tablolara alınması sırasında bu araçların edinim ve yüklenimlerine ilişkin işlem maliyetleri de bahsi geçen gerçeğe uygun değere ilave edilmektedir (TMS 39, paragraf 43).

İşlem maliyetleri ise bir finansal varlık veya finansal borcun edinilmesi, ihraç edilmesi veya elden çıkarılması ile doğrudan ilişkilendirilebilen, ilgili finansal aracı edinilmemiş, ihraç edilmemiş veya elden çıkarılmamış olması durumunda ortaya çıkmayacak olan ek maliyetler olarak tanımlanmaktadır (TMS 39, paragraf 9).

Bir finansal aracın muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değer en iyi göstergesi olarak işlem fiyatı gösterilmekte olup, genellikle bu iki değer aynı olabilmektedir. Ancak finansal araçların ilk kez muhasebeleştirilmesi sırasında işlem fiyatı ile gerçeğe uygun değer arasında fark olması durumunda ise TMS 39 Uygulama rehberi 76'ncı Paragraf hükümlerinin uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Bu paragrafa göre işletmeler muhasebeleştirme işlemini aşağıdaki gibi gerçekleştirmelidir;

- Gerçeğe uygun değer özdeş bir varlık veya borç için aktif bir piyasada kotasyon fiyatıyla tespit edilebildiği (ya da benzer bir şekilde fiyat değişiklikleri takip edilebilen bir piyasadan edinilen verilere dayanarak değerlendirildiği) durumlarda gerçeğe uygun değer ve işlem maliyetleri toplamı üzerinden, finansal tablolara ilk alma sırasındaki gerçeğe uygun değer ile işlem fiyatı arasındaki fark ise kazanç veya kayıp olarak doğrudan kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilmektedir.

- Yukarıda bahsedilenlerin dışındaki durumlarda ise ilgili fark ertelenmek üzere düzeltilerek TMS 39, 43'ncü Paragraf hükümlerine uygun olarak muhasebeleştirilmektedir. Daha sonraki ölçümlerde ise piyasa aktörlerinin ilk fiyatlamada göz önünde bulundukları kriterlerin değişiklikler ölçüsünde, ilgili ertelenmiş fark kazanç veya kayıp olarak kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilmektedir.

1.1.3.2. Finansal Varlıkların Sonraki Dönem Ölçümleri

Daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere TMS 39'a göre, ilk muhasebeleştirme sonrasındaki ölçümlerine göre finansal varlıklar dört gruba ayrılmaktadır. Bu gruplandırmaya göre finansal varlıkların sonraki dönem ölçümleri farklılık göstermektedir. Aşağıda bu gruplara ve ölçme yöntemlerine ilişkin bilgiye yer verilmektedir (Akın ve Çözeli, 2009: 43);

1. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar, gerçeğe uygun değerleri ile değerlendirilir ve oluşan gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarar tablosuna yansıtılır.
2. Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar, etkin faiz yöntemi kullanılarak değerlendirilir.
3. Kredi ve alacaklar, etkin faiz yöntemi kullanılarak değerlendirilir.
4. Satılmaya hazır finansal varlıklar ise gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve oluşan gerçeğe uygun değer farkı özkaynaklarda muhasebeleştirilir.

Finansal varlıklar, ilk muhasebeleştirme sonrasında, varlık niteliğindeki türev ürünler de dahil olarak, işlem maliyetleri düşülmeden önceki gerçeğe uygun değerlerinden ölçülmektedirler. Ancak bu hükmün bazı istisnaları vardır (TMS 39, paragraf 46). Bunlar;

- İtfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülen kredi ve alacaklar,
- İtfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülen vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar,
- Aktif bir piyasada fiyatı bulunmayan ve gerçeğe uygun değeri güvenilir şekilde belirlenemeyen özkaynağa dayalı finansal araçlar ile bu finansal araçlara bağlı aynı koşulları taşıyan türev ürünlere yapılan yatırımlar olarak sıralanabilir.

1.1.3.3. Finansal Borçların Sonraki Dönem Ölçümleri

TMS 39'a göre finansal borçların ilk muhasebeleştirilmesi sonrasındaki ölçümleri, aşağıda listelenenler dışında etkin faiz yöntemi ile yapılmaktadır (TMS 39, paragraf 47):

- Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal borçlar,
- Finansal varlığın devrinin, finansal tablo dışı bırakma koşullarını taşımadığı veya devam eden ilgi kurallarının uygulandığı finansal borçlar,
- Finansal teminat sözleşmeleri,
- Piyasa faiz oranından daha düşük oranda sağlanan krediler.

Ayrıca finansal riskten korunma için tanımlanan finansal borçlar da etkin faiz yöntemi ile ölçülmezler.

1.1.3.4. Gerçeğe Uygun Değerin Ölçümü

Muhasebe standartlarında gerçeğe uygun değer, karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutar şeklinde ifade edilmektedir. Gerçeğe uygun değer tespit edilmesi sırasında aşağıdaki noktalara göz önünde bulundurulabilir (Demir, 2015:76):

- Aktif piyasanın varlığı; borsadan, satıcıdan veya düzenleyici kuruluş gibi kaynaklardan fiyatın edinilebilmesi,
- İlgili kaleme ilişkin son dönemlerde gerçekleşmiş piyasa hareketlerinin olması,
- Arasında büyük benzerlik bulunan bir başka finansal araca ait gerçeğe uygun değer referans olarak alınması,
- İndirgenmiş nakit akışlarının kullanılması,
- Opsiyon fiyatlama modellerinin esas alınması.

Gerçeğe uygun değer finansal araçlar için en yerinde ölçüm metodolojisi olup, türev ürünler için tek yerinde ölçüm metodolojisidir. Finansal varlık ve borçların gerçeğe uygun değerleri, maliyet veya maliyet bazlı ölçüm yöntemlerine göre daha yerinde ve anlaşılabilir bilgi sunmaktadır. Gerçeğe uygun değer geçmişteki bir işlemin değeri yerine, finansal araçların güncel nakit eşdeğerini ortaya koymaktadır. Bu değer herhangi bir

işletmenin elinde bulundurmasına göre değişmemekte ve finansal varlık veya finansal borcun gelecekteki kullanımına dayanmamaktadır (Hague, 2004:23).

Uygun finansal tablo ölçüm özellikleri yalnızca yerindeliğe değil aynı zamanda güvenilirliğe de bağlıdır. Çoğu finansal varlık veya finansal borcun gerçeğe uygun değeri piyasada gözlenmekte, gözlenemediği durumlarda ise diğer ölçüm teknikleri kullanılarak tahmin edilebilmektedir. Bu prensip gereği TMS 39 kapsamına giren neredeyse tüm türev ürünler (finansal riskten korunma amacıyla elde tutulanlar hariç tutulmak üzere) gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir (Hague, 2004: 24).

1.1.3.5. Finansal Araçların Yeniden Sınıflandırılması

TMS 39 finansal varlık ve yükümlülüklerin yeniden sınıflandırmasına ilişkin oldukça katı düzenlemeler içermektedir. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırılan kategorisine veya bu kategoriden başka bir kategoriye sınıflandırma yapılmasına TMS 39 hükümleri uyarınca izin verilmemektedir (Sigorta işletmelerine ilişkin istisna hariç olmak üzere). Satılmaya hazır finansal varlık ve vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar arasındaki yeniden sınıflandırmalar ise mümkün olmaktadır. Önemlilik derecesi düşük olmasına rağmen vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bir bölümünün yeniden sınıflandırılması geri kalan tüm vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının da satılmaya hazır finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca bir işletme kredi ve alacaklar kategorisinden satılmaya hazır finansal varlık kategorisine yeniden sınıflandırma yapamamaktadır. Bu kısıtlamaların olmaması durumunda işletmelerin kar yönetimi yapmak adına kolayca yeniden sınıflandırma yapabileceği kaygısı bulunmaktadır. İşletmeler böyle bir durumda bir dönem karını arttırmak isterse, finansal varlıklarını kar edeceği şekilde yeniden sınıflandırabilir. Örnek olarak, itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen bir finansal varlığın daha yüksek bir gerçeğe uygun değerinin olması, gösterilebilir (Mirza vd, 2006:208-209).

Finansal araçların yeniden sınıflandırılmasına ilişkin hükümlere TMS 39'un 50 ile 54'üncü paragrafları arasında yer verilmiştir. Söz konusu paragraflarda hangi koşullar altında yeniden sınıflandırmanın uygulanabileceği veya yeniden sınıflandırmaya hangi durumlarda izin verilemeyeceği anlatılmaktadır. Bu hükümler üç grup halinde incelenebilir (TMS 39, paragraf 50-54):

- Gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılması,
- Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılması,
- Satılmaya hazır finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılması.

1.1.3.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması

İşletmeler, ellerinde bulundurdukları bir finansal aracı, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık grubu dışında bir başka grupta yeniden sınıflandıramazlar. Ayrıca, ilk muhasebeleştirme sırasında gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılan bir finansal araç, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık grubu dışında bir grupta yeniden sınıflandıramaz. Bir sigorta işletmesinin, TFRS 4'ün 45'inci paragrafı uyarınca muhasebe politikalarını değiştirmesi sonucunda finansal varlıkların yeniden sınıflandırılması durumunda, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlık grubu dışında bir başka grupta yeniden sınıflandırma yapılabilir (İşseveroğlu, 2014: 93).

1.1.3.5.2. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması

Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar sınıfında yer alan bir finansal varlık, satılmaya hazır finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılabilir. Bu durumda satılmaya hazır finansal varlığın gerçeğe uygun değer ile ölçülmesi gerekmektedir. Oluşacak fark ise, değer düşüklüğü durumu dışında, özkaynakta muhasebeleştirilmelidir (Demir, 2015:68).

Bir finansal varlığın gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen veya satılmaya hazır finansal varlık dışında yeniden sınıflandırılması durumunda, bu finansal varlık yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeği uygun değeri üzerinden değerlendirilerek yeni grubuna kaydedilmektedir. Böyle bir durumda geçmişte bu finansal varlığa ilişkin olarak kar veya zararda muhasebeleştirilen kazanç veya kayıplar iptal edilmemektedir. Yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeğe uygun değer, finansal varlığın yeni maliyetini veya itfa edilmiş maliyetini oluşturmaktadır (İşseveroğlu, 2014: 93).

1.1.3.5.3. Satılmaya Hazır Finansal Varlık Olarak Yeniden Sınıflandırılması

TMS 39'a göre satılmaya hazır finansal varlık veya vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar olarak sınıflandırılmış finansal araçların yeniden sınıflandırmalarına izin verilmektedir (Demir, 2015:68).

Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının elde bulundurma niyetinin veya imkanının değişmesi bu finansal varlıkların satılmaya hazır finansal varlık olarak yeniden sınıflandırılması sonucunu doğurur ve gerçeğe uygun değer üzerinden ölçüm gerçekleştirilir. Oluşan ölçüm farkları ise diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilir (TMS 39, paragraf 51).

Toplam kapsamlı gelir TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardının 7'nci paragrafında: *“İşletmenin ortaklarıyla gerçekleştirdiği ve ortakların ortaklık sıfatıyla taraf oldukları işlemlerden kaynaklanan değişimler hariç olmak üzere, bir dönem boyunca işlem ve diğer olaylar sonucunda özkaynakta meydana gelen değişim.”* olarak tanımlanmakta olup, kar veya zarar ile diğer kapsamlı gelirin tüm kalemlerini içermektedir. Diğer kapsamlı gelir ise yine aynı paragrafta: *“Diğer TFRS'ler tarafından kâr veya zarara yansıtılması zorunlu kılınmayan veya yansıtılmasına izin verilmeyen gelir ve gider kalemlerinden (yeniden sınıflandırma düzeltmeleri dâhil) oluşur”* şeklinde tanımlanmaktadır (TMS 1, paragraf 7).

1.1.3.6. Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü

TMS 39'a göre finansal varlıklar için değer düşüklüğü ancak bu hususa ilişkin tarafsız göstergelerin varlığı ve bu göstergelerin finansal varlıktan gelecekte elde edilmesi beklenen nakit akışları üzerinde etkisinin güvenilir biçimde ölçülebilmesi durumunda muhasebeleştirilebilmektedir. Bu şart, aynı zamanda TMS 39'un TFRS 9'a göre temel farklılıklarından biridir. İkinci bölümde daha detaylı anlatıldığı üzere TFRS 9'a göre finansal varlıkların beklenen zarar modeline göre ölçülmesi öngörülmektedir.

Tarafsız göstergenin (objektif kanıt) varlığı ise aşağıda belirtilen zarar olaylarının gözlemlenmesi durumunda gerçekleşmektedir (Demir, 2015: 78-79):

- Finansal varlığı ihraç edenin ya da ödemekle yükümlü olanın finansal sıkıntı içine girmesi,
- Sözleşme koşullarının ihlal edilmesi,

- Borçlunun içinde bulunduğu finansal sıkıntıya ilişkin ekonomik veya yasal nedenlerden dolayı, alacaklı tarafından başka koşullarda tanınmayacak bir ayrıcalık tanınması,
- Borçlanan tarafın iflas etme veya finansal yeniden yapılanmaya gideceği olasılığının bulunması,
- Finansal sıkıntılar nedeniyle, finansal varlığa ilişkin aktif piyasanın ortadan kalkması,
- Belli bir gruba dâhil olan finansal varlıklardan gelecekte beklenen nakit akışlarındaki azalış tek tek ölçülemese bile, bu finansal varlıkların dâhil oldukları finansal varlık grubundan gelecekte beklenen nakit akışlarında gözlemlenebilir bir azalış olması.

Yukarıdaki zarar olaylarının varlığı her raporlama döneminin sonunda test edilmelidir.

İşletmeler ancak iki koşulun birlikte sağlanması durumunda değer düşüklüğünü kar veya zararda muhasebeleştirebilmektedir. Bunlar (Mirza vd, 2006: 228-229);

- İlk muhasebeleştirilmesi sonrasında, yukarıda anılan zarar olaylarından bir veya birkaçı sebebiyle ortaya çıkan değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız bir göstergenin bulunması,
- Zarar olayının finansal varlık veya finansal varlık grubu üzerinde, güvenilir biçimde ölçülebilen gelecekte beklenen nakit akışı bozulmasına sebep olması.

Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar dışındaki tüm finansal varlıklara değer düşüklüğü testi uygulanmaktadır. Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar için gerçeğe uygun değer farkı ortaya çıktığı anda kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirme yapılmaktadır. Bunun dışında finansal yükümlülüklerle ilişkin değer düşüklüğü testi yapılmamaktadır.

Finansal varlık grupları arasında, değer düşüklüğünün raporlanmasına ilişkin bazı farklar bulunmaktadır. Kapsam dahilindeki finansal varlık gruplarına ilişkin raporlama yöntemleri aşağıdaki gibidir (TMS 39, paragraf 63-70);

- Kredi ve alacaklar ile vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar; değer düşüklüğü ortaya çıktığında, gelecekte beklenen nakit akışları, ilk muhasebeleştirme

sırasında tespit edilmiş etkin faiz oranı kullanılarak indirgenir. Bu şekilde hesaplanan değer ile varlığın defter değeri arasındaki fark değer düşüklüğü olarak adlandırılır ve kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir.

- Satılmaya hazır finansal varlık grubunda yer alan bir finansal varlık için değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız bir göstergenin varlığı durumunda ise; gerçeğe uygun değer ile ölçme yapılmaya devam edilmektedir. Ancak ortaya çıkan zararlar yeniden sınıflandırma düzeltmesi olarak özkaynaklardan çıkarılır ve kar veya zarar içerisinde muhasebeleştirilir.
- Gerçeğe uygun değeri güvenilir biçimde tespit edilemediğinden maliyet değeri üzerinden gösterilen ve borsaya kote olmayan özkaynağa dayalı finansal araçlarda; değer düşüklüğüne ilişkin tarafsız göstergenin oluşması durumunda, gelecekteki beklenen nakit akışlarının benzer bir finansal araca ilişkin cari piyasa getiri oranı ile indirgenmesi yoluyla hesaplanan bugünkü değer ile finansal varlığın defter değeri arasındaki değer düşüklüğü zararı, kar veya zarar tablosunda muhasebeleştirilir. Bu tip değer düşüklüğü zararlarının iptal edilemeyeceği de TMS 39, 66'ncı Paragrafında hüküm altına alınmıştır.

1.1.4. Finansal Araçların Finansal Tablo Dışı Bırakılması

Finansal araçların yaşam döngüsünün son evresi olarak adlandırabilecek olan finansal tablo dışı bırakma ile ilgili koşullar TMS 39'un 15 ila 42'nci Paragrafları arasında düzenlenmektedir. Finansal varlık ve borçlara ilişkin finansal tablo dışı bırakma koşullarının ayrı incelenmesi daha uygun olacaktır.

1.1.4.1. Finansal Varlıkların Finansal Tablo Dışı Bırakılması

TMS 39'a göre finansal varlıkların finansal tablo dışı bırakılması aşağıdaki iki koşuldan herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda yapılabilmektedir (TMS 39, paragraf 17):

- Finansal varlığa nakit akışlarına ait sözleşmeye dayalı hakların sona ermesi,
- Finansal varlığın devir edilmesi (örneğin satışı) ve söz konusu finansal varlığın mülkiyetinden kaynaklanan risk ve getirileri ne ölçüde elinde bulundurmaya devam ettiğini değerlendirilmesi sonucu finansal tablo dışı bırakma koşullarının bulunması.

Finansal varlığı devreden işletmenin, finansal varlığa ait nakit akışlarını elde etme olanağı sağlayan sözleşmeye bağlı haklarını halen elinde bulundurması ve sözleşme yükümlülüklerini yerine getirme niyetinde olması durumunda, aşağıdaki üç koşulun da yerine getirilmesi halinde finansal varlığın devredilmesi işlemi olarak değerlendirilmektedir (Epstein ve Jermakowicz, 2010: 202):

- Devreden işletmenin işleme konu varlıktan elde ettiği tutar kadar tahsilat yapmadıkça, ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır.
- Devrede işletmenin finansal varlığı satma veya rehin etmesinin, nihai alıcılara nakit ödeme güvencesi vermek dışında izin verilmemektedir.
- Finansal varlığı devreden işletmenin nihai alıcılar adına tahsil ettiği nakit akışlarını önemli bir gecikme yaşanmaksızın iletme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca, tahsil edilen tutarların tahsil edilme tarihi ile nihai alıcılara teslim tarihi arasında geçen sürede nakit ve nakit benzerleri üzerinden elde edilen faiz getirisi ile birlikte nihai alıcılara ödendiği durumlar dışında bir yatırımda kullanımına izin verilmemektedir.

TMS 39 üç farklı devir işlemine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu devir işlemleri (Mirza vd, 2006: 211):

- İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve getirileri de önemli ölçüde devir etmesi,
- İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve getirilere önemli ölçüde sahip olması,
- İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve getirileri ne devir etmiş ne de sahip olması olarak gruplandırılabilir.

İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve getirileri de önemli ölçüde devir etmesi durumunda finansal varlık tamamı ile finansal tablo dışı bırakılmaktadır.

İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve getirilere önemli ölçüde sahip olması durumunda ise finansal varlık tamamı ile finansal tablolarda bulunmaya devam etmektedir. Bu transfere ilişkin herhangi bir kazanç veya kayıp da muhasebeleştirilememektedir. Bu duruma gerçekleşmemiş satış işlemi de olarak da adlandırılabilir (Mirza vd, 2006: 212).

Varlıkların finansal tablo dışı bırakma işleminin gerçekleştirilmesine ilişkin yapılacak değerlendirme, işletmenin yalnızca bazı risk ve getirileri elinde bulundurması durumunda daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için işletme, devir öncesi ve sonrası pozisyonu üzerinde bazı nicel kıyaslamalar yapmak zorunda kalabilmektedir. Devir edilen varlık üzerindeki kontrolün yitirilip yitirilmemesine göre uygulanacak işlem farklılaşmakta olup, genel olarak finansal varlık üzerindeki kontrolün kaybedilmesi, devralan işletmenin varlığı tamamıyla üçüncü bir tarafa herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmaksızın satma kabiliyetinin bulunması durumu olarak tanımlanabilir (Mirza vd, 2006: 212).

Devredilen finansal varlık üzerindeki kontrolün kaybedilmesi veya elde bulundurma derecesine göre uygulanacak işlemi belirlemek üzere işletmelerin değerlendirme yapma zorunluluğu standartta yer almaktadır. Yapılan bu değerlendirme sonucunda; işletmenin kontrolü elinde bulundurup bulundurmadığı ortaya konulmaktadır. Değerlendirme sonucuna göre uygulanacak işlemler aşağıdaki gibidir (Epstein ve Jermakowicz, 2010: 202):

- Kontrolün elde bulundurulmaması durumunda, finansal varlık finansal tablo dışı bırakılır ve devir sonucu oluşan/korunan hak veya mükellefiyet, varlık veya yükümlülük olarak finansal tablolara alınır,
- Kontrolün elde bulundurulması durumunda ise, işletmenin finansal varlık üzerinde müdahilliğinin devam ettiği sürenin sonuna kadar finansal varlığın finansal tablolarda yer alması gerekmektedir.

Yukarıda anlatılan üç farklı devir durumuna ilişkin uygulanacak muhasebe yaklaşımına aşağıdaki tabloda özet olarak yer verilmektedir.

Tablo 1.2: Finansal Varlıkların Devrine İlişkin Muhasebe Yaklaşımları

Durum		Muhasebe Yaklaşımı
İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve yararları da önemli ölçüde devir etmesi		Finansal tablo dışı bırakılır. Devreden işletme oluşan farkları kar veya zarar olarak muhasebeleştirilir.
İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve yararları önemli ölçüde sahip olması		Finansal tablolarda yer almaya devam edilir. Karşılığında alınan her türlü bedel borç olarak sınıflandırılır.
İşletmenin devredilen varlığa ilişkin risk ve yararları ne devir etmiş ne de sahip olması	Devreden işletmenin kontrolü koruması	Finansal varlık üzerinde müdahilliliğinin devam ettiği sürenin sonuna kadar finansal varlığa finansal tablolarda yer verilir. Devreden işletme finansal tablo dışı bırakma koşullarına haiz bölümü kayıp veya kazanç olarak muhasebeleştirir.
	Devreden işletmenin kontrolü kaybetmesi	Finansal tablo dışı bırakılır. Devreden işletme oluşan farkları kar veya zarar olarak muhasebeleştirilir.

Kaynak: Mirza vd, 2006:213

1.1.4.2. Finansal Borçların Finansal Tablo Dışı Bırakılması

Finansal varlıklardan farklı olarak finansal borçlar için finansal borç yükümlülüklerinin risk ve yararlarını değerlendirme gerekliliği bulunmamaktadır. Finansal borç ortadan kalktığında finansal tablo dışı bırakma işlemi gerçekleştirilebilmektedir. Finansal borcun ortadan kalkmasından kasıt, finansal borca ilişkin sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi, finansal borcun iptal edilmesi veya zamanaşımına uğramasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus finansal borcu ifa etme yükümlülüğünün yasal olarak yerine getirilmesidir. Finansal borç ödemesi amacıyla ayrılmış fonların olması durumu ise başlı başına finansal tablo dışı bırakmak için yeterli değildir (TMS 39, paragraf 39-40).

Finansal borç ödeme koşullarındaki önemli değişiklikler, tıpkı borçlanma araçlarının yeni koşullar altında takas edilmesi gibi, eski finansal borcun varlığının sona erdiğini göstermektedir. Böylesi bir durumda yeni koşullarla akdedilen finansal borcun muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

Finansal borcun yukarıda anılan durumlarda finansal tablo dışı bırakılması esnasında, defter değeri ile devredilen her türlü nakit dışı varlık veya üstlenilen her türlü borç toplamı arasındaki fark kar veya zararda muhasebeleştirilmelidir (TMS 39, paragraf 41).

1.1.5. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi

Finansal araçların ölçülmesinde birçok farklı değerlendirme tekniği kullanılmaktadır. Bu farklı teknikler ve finansal piyasalardaki dalgalanmalar bağlı değişiklikler işletmeleri bazı risklerle karşı karşıya bırakabilmektedir. TMS 39 bu riskleri en aza indirmek adına finansal riskten korunma muhasebesini düzenlemekte olup, bu muhasebe tekniğinin uygulanmasını isteğe bağlı bırakmaktadır.

Finansal riskten korunma; bir veya daha fazla türev ürün ya da diğer riskten korunma araçları kullanılarak, varlık, yükümlülük veya gelecekteki işlemlerin gerçeğe uygun değeri veya nakit akışlarındaki değişiklikleri netleştirmek için kullanılan muhasebe tekniği olarak tanımlanabilir (Mirza vd, 2006:236).

Finansal riskten korunma ilişkisine göre finansal riskten korunan kalem yani kalemin değerini etkileyecek riskten korunma amacıyla üzerinde işlem yapılan kalem ve finansal riskten korunma aracı yani finansal riskten korunmak için kullanılan araç korunmaya ilişkin iki temel taraf olarak görülmektedir.

Standart üç farklı finansal riskten korunma ilişkisini açıklamakta olup, bunlar (TMS 39, paragraf 86);

- Gerçeğe uygun değer riskinden korunma,
- Nakit akış riskinden korunma,
- Net yatırım riskinden korunma

olarak sıralanabilir. İlerleyen bölümde bu hükümlere ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilecektir. Ancak anılan finansal riskten korunma çeşitlerine göre muhasebeleştirme politikaları da farklılık göstermektedir. Gerçeğe uygun değer riskinden korunma konusu finansal riskten korunma aracı veya finansal riskten korunan kalemden doğan kazanç ve kayıplar dönem karı veya zararında raporlanmaktadır. Nakit akış riskinden ya da net yatırım riskinden korunma konusu finansal riskten korunan kalemine ilişkin değişimlerin karı etkilediği ana kadar bu araca ilişkin kazanç ve kayıpların, kar veya zarar tablosunda raporlanması ertelenmektedir (Demir, 2015:149).

Daha önce bahsedilen üç farklı riskten korunma işlemine ilişkin muhasebe yöntemlerinin özeti aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1.3: Finansal Riskten Korunma Muhasebe Yöntemleri Özeti

İşlem Türü	Riskten Korunma Türü	Muhasebe Metodu	Muhasebe Sonucu
Kesin yükümlülüğe ilişkin riskten korunma	Gerçeğe uygun değer riskinden korunma	Cari dönemde kar veya zararda muhasebeleştirme	Cari dönemde kar veya zararda eş yönlü muhasebeleştirme yapılır.
Tahmini işleme ilişkin riskten korunma	Nakit akış riskinden korunma	Diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirme. Tahmini işlemin kar veya zararı etkilediği tarihte özkaynaklardan kar veya zarara yeniden sınıflandırma yapılır.	Kar veya zararda eş yönlü ancak ertelenmiş muhasebeleştirme yapılır.
Yurtdışında yapılan yatırımlara ilişkin riskten korunma	Net yatırım riskinden korunma	Diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirme. Yatırım elden çıkarıldığında özkaynaklardan kar veya zarara yeniden sınıflandırma yapılır.	Kar veya zararda eş yönlü ancak ertelenmiş muhasebeleştirme yapılır.

Kaynak: Epstein ve Jermakowicz, 2010: 218.

TMS 39'un 88'inci paragrafına göre finansal riskten korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar aşağıda sıralanmaktadır (TMS 39, paragraf 88);

- Finansal riskten korunma işlemine başlamadan önce, bu işleme ilişkin tanımlanmış bir risk yönetimi hedef ve stratejisinin olması ve bunun resmi bir belgeye dayanması gerekmektedir. Bu belgede gerçeğe uygun değer veya nakit akışlarında meydana gelen dalgalanmaların etkisinin ne ölçüde dengelenebildiğinin değerlendirme metoduna yer verilmektedir.
- Finansal riskten korunma işleminin, gerçeğe uygun değer veya nakit akışlarında meydana gelen dalgalanmaları dengelerken oldukça etkin olması ve yukarıda anılan korunma stratejisine ilişkin belge ile uyumlu olması gerekmektedir.
- Nakit akış riskinden korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için söz konusu finansal riskin gerçekleşme olasılığının yüksek olması ve bu işlemin kar veya zararı etkileyebilecek düzeyde olması gerekmektedir.

Finansal riskten korunma işleminin etkinliğinin test edilmesine ilişkin detaylı açıklamalara TMS 39 Uygulama Rehberinin 105 ila 113'ncü paragrafları arasında yer verilmektedir. Bu noktada oldukça etkin olma tanımı üzerinde durmak gerekmektedir. TMS 39'un 105'inci paragrafında yer verildiği üzere finansal riskten korunma işleminin

oldukça etkin olarak değerlendirilebilmesi için iki adet koşulun birlikte varlığı aranmaktadır. Bunlar;

- Finansal riskten korunma işleminin başlangıcında ve sonraki dönemlerde, ortaya çıkan finansal risk ile ilişkilendirilebilen dalgalanmaları dengeleyebilmesi ve
- Finansal riskten korunma işleminin gerçekleşmiş sonuçlarının %80 ila %125 arasında olmasıdır.

Etkinliğin tespiti için finansal riskten korunan kalemlerde yaşanan değişiklik ile finansal riskten korunma aracındaki değişikliğin birbirine oranlanması (oransal analiz) kullanılabilmesiyle birlikte aşağıdaki tabloda diğer test metodlarına da yer verilmektedir. Bu tabloya göre aşağıya doğru inildiğinde işletmeler tarafından tercih edilme düzeyi düşmektedir.

Tablo 1.4: Etkinlik Testlerinde Kullanılan Yöntemler

Geleceğe Yönelik Test	Geçmişe Yönelik Test
Kritik Terimler	Oransal Analiz
Regresyon Analizi	Regresyon Analizi
Simulasyon	Volatilité Risk Azaltımı
Volatilité Risk Azaltımı	

Kaynak: Ramirez, 2007:27

Bu standarda göre etkinlik testleri, en az ara dönem ve yıl sonu finansal tabloların hazırlanması sırasında gerçekleştirilme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu durumda etkinlik testlerinin finansal riskten korunma işleminin başlangıcında geleceğe yönelik olarak ve sonraki finansal tablo hazırlama dönemlerinde geçmişe ve geleceğe yönelik olarak gerçekleştirilmesi gerektiği görülebilmektedir.

Geçmişe yönelik testlerde etkin olmama durumu tespit edildiğinde, finansal riskten korunma muhasebesi, bir önceki yüksek etkinlik bulunan muhasebe dönemi sonu itibarıyla uygulanamamaktadır. Böylesi bir durumda finansal riskten korunma muhasebesine devam edilebilmesi için yüksek etkinlik derecesinin tespiti gerekmektedir. Bu tespit yapıldığında aşağıdaki durumlar gerçekleşebilir (Ramirez, 2007:20):

- Etkin olmama durumunun, tekrarlanma ihtimali düşük istisnai bir olay nedeniyle ortaya çıkıp, yapılan gözden geçirme sonucu gelecekte etkin olma durumunun devam edeceğinin değerlendirilmesi halinde finansal riskten korunma ilişkisi devam edebilmektedir.

- Gelecekte tekrarı olası bir işlem nedeniyle etkin olmama durumunun gerçekleştiği ve yapılan analiz sonucu gelecekte de etkin olmama durumunun devam edeceği değerlendirildiğinde finansal riskten korunma muhasebesine son verilmektedir.
- Etkin olmama durumuna neden olan olay veya değişikliğin tespit edilememesi durumunda ise yine finansal riskten korunma muhasebesine son verilmektedir.

1.1.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesini, riskten korunma konusu olabilmeye haiz varlık, yükümlülük ya da taahhüdün gerçeğe uygun değerinde ortaya çıkan değişiklikleri netleştirmek adına kullanılan özel muhasebe tekniği olarak tanımlamak mümkündür (Yalvaç, 2016:113).

TMS 39'da gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesine ilişkin gereklilikler finansal riskten korunan kalemin gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilse dahi uygulanmaktadır. Buna göre (Epstein ve Jermakowicz, 2010: 215);

- Finansal riskten korunma aracının yeniden değerlemesi sonucu ortaya çıkan kazanç veya kayıp kar veya zarar tablosunda raporlanmalıdır ve
- Finansal riskten korunan kaleme ilişkin kazanç ve kayıplar, risk ile ilişkilendirilebilmesi koşuluyla, söz konusu kalemin defter değerine eklenir ve kar veya zarar tablosunda raporlanır.

Finansal riskten korunma işlemine; finansal riskten korunma aracının satılması, vadesinin dolması, iptal edilmesi, kullanılması veya finansal riskten korunma muhasebesi şartlarını artık yerine getirememesi durumlarında son verilebilir (Epstein ve Jermakowicz, 2010: 215).

Gerçeğe uygun değer riskinden korunma işlemi sona erdiğinde; daha önce finansal riskten korunan kalemin defter değerinde faize konu varlık veya yükümlülüğe ilişkin yapılan düzeltmeler, ilgili varlık veya yükümlülüğün kalan vadesi süresince itfa edilerek finansal tablolarda yer almaya devam etmektedir. Diğer gerçeğe uygun değer riskinden korunmaya konu defter değeri düzeltilmeleri ise defter değerinde yer almaya devam etmekte olup, iptal edilmemektedir (Mirza vd, 2006:244).

Bu noktada makro finansal riskten korunma -bir başka deyişle faiz oranı riskinden korunma- konusunda değinmek yerinde olacaktır zira faiz oranı riskine bağlı değışimler de gerçeğe uygun değer değışimi olarak sınıflandırılabilir.

Günümüzde işletmeler faiz oranı riskinde korunmak için yalnızca bir varlık veya yükümlülük grubunun değerindeki değışime ilişkin pozisyon almayı tercih etmemektedir. Bunun yerine arasında bağlantı kurulabilecek net varlık veya yükümlülük pozisyonuna ilişkin finansal riskten korunma işlemleri yapmaktadırlar.

Bu şekilde bir finansal riskten korunma işleminin gerçekleştirilebilmesi için TMS 39 uygulama rehberi 115 ila 132'nci paragrafları arasında bazı şartlar öngörülmüştür. Bu şartlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Öncelikle faiz oranı riskinden korunması istenen portföy belirlenir. Bu portföy yalnızca varlık veya yükümlülüklerden oluşabileceği gibi bir varlık grubu veya yükümlülük grubundan da oluşabilir.
- Belirlenen portföy sözleşmede belirtilen yeniden fiyatlama tarihlerine göre değil beklenen yeniden fiyatlama tarihlerine göre değerlendirmelidir.
- Finansal riskten korunmak istenen tutar yukarıdaki bu analiz sonucu belirlenir. Finansal riskten korunmak istenen tutara eşdeğer tutarda varlık veya yükümlülük finansal riskten korunma konusu kalem olarak sınıflandırılır. Ancak bu işlem yapılırken ilgili varlık ve yükümlülükler netleştirilmezler. İşletmenin belirlediği finansal riskten korunacak tutar etkinlik düzeyinin ölçülmesi için kullanılacak yüzdeyi belirler.
- Daha sonra finansal riskten korumakta olduğu faiz oranı riski belirlenir.
- Önceki aşamalarda belirlenmiş yeniden fiyatlandırma dönemleri için bir veya daha fazla finansal riskten korunma aracı tanımlanır.
- Yukarıda bahsedilen sınıflandırmalar ve tanımlamalar kullanılarak, finansal riskten korunma işleminin başlangıcında ve sonraki dönemlerinde, finansal riskten korunma ilişkisi boyunca etkin kalma olasılığı değerlendirilir.
- Finansal riskten korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen ve korunan riskle ilişkilendirilebilen değışiklikler, belirlenmiş beklenen yeniden fiyatlandırma tarihlerini esas alarak ölçülür. Finansal riskten korunma işleminin fiilen oldukça etkin olduğunun belirlendiği durumda, finansal riskten

korunma konusu kalemin gerçeğe uygun değerindeki değişim, kâr veya zararda kazanç ya da kayıp olarak, varlık veya yükümlülüklerde muhasebeleştirilir. Gerçeğe uygun değerdeki değişimin, varlık veya borçlara ayrı ayrı yansıtılması gerekmemektedir.

- Finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimleri de ayrıca ölçülür ve kazanç veya kayıp olarak kâr ya da zararda muhasebeleştirilir. Finansal riskten koruma konusu kalemde olduğu gibi, finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerleri finansal durum tablosunda varlık veya yükümlülük olarak muhasebeleştirilir.
- Etkin olmama durumunun tespiti durumu ise, gerçeğe uygun değerdeki değişimler arasındaki fark olarak kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

1.1.5.2. Nakit Akış Riskinden Korunma

Nakit akış riskinden korunma muhasebesi, finansal varlık ve finansal borçların gelecekteki nakit akışı dalgalanmalarından korunması için kullanılmaktadır. Böylesi bir dalgalanma durumda şirketlerin karlılığı etkilenebilmektedir. Genellikle değişken faizli finansal varlık ve finansal borçlarda bu tür risk kendini göstermektedir (Bottaro, 2017:21-22).

Nakit akış riskinden korunma muhasebesinin uygulanabilmesi için iki koşulun yerine getirilmesinin gerekliliğinden söz edilebilir. Bunlar (Demir, 2015:159);

- Finansal riskten korunma işleminin konusunu oluşturan tahmini işlemin gerçekleşme ihtimalinin yüksek olması ve
- Nakit akışlarındaki değişikliklerin kar veya zararı etkileyebilecek nitelikte olmasıdır.

Yukarıda belirtilen koşulların birlikte dönem boyunca sağlanması durumunda TMS 39'un 95'inci paragrafı uyarınca etkinlik testi uygulanır. Finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kayıpların etkin olan bölümü diğer kapsamlı gelir içerisinde, etkin olmadığı tespit edilen kısmı ise kar veya zararda muhasebeleştirilir. Finansal riskten korunma muhasebesine artık devam edilemeyecek olması durumunda daha önce sözü edilen durumlarda nakit akış riskinden korunma muhasebesine ilişkin özel bir yaklaşımdan söz edilebilecektir.

Devam edilemeyen nakit akış riskinden korunma işlemlerinde, özkaynaklarda ertelenen riskten korunma kazanç ve kayıpları, riskten korunulan varlık kar veya zararı etkileyene kadar özkaynaklarda raporlanmaya devam edecek, ancak aşağıdaki durumların varlığında yine aşağıda belirtilen muhasebe işlemleri uygulanacaktır (Mirza vd, 2006:244):

- Tahmini işlemin gerçekleşmesinin artık olası görülmemesi durumunda ertelenmiş kazanç ve kayıp, kar veya zararda raporlanır.
- Tahmini bir işlem sonucu finansal olmayan bir varlık veya yükümlülüğün muhasebeleştirilmesi ve ertelenmiş kazanç ve kayıpların bu finansal olmayan varlık veya yükümlülüğün defter değerine aktarılması yönünde muhasebe politikası seçimi yapılmış olması durumunda bu yönde işlem tesis edilir.

1.1.5.3. Net Yatırım Riskinden Korunma

Net yatırım riskinden korunma; yurt dışındaki yatırımlar nedeniyle ortaya çıkacak kur farkı riskine tesis edilen korunma işlemidir (Demir, 2015:164).

Bu riskten korunma çeşidinin muhasebeleştirilmesi nakit akış riskinden korunma işleminin muhasebeleştirilmesi ile benzerlik göstermektedir. Nakit akış riskinden korunmada olduğu gibi, etkinlik testi uygulanmakta olup, finansal riskten korunma aracından kaynaklanan kazanç veya kayıpların etkin olan bölümü diğer kapsamlı gelir içerisinde, etkin olmadığı tespit edilen kısmı ise kar veya zararda muhasebeleştirilir (TMS 39, paragraf 102).

TMS 39 yabancı ülkedeki yatırımların elden çıkarılmasında TMS 21'e atıfta bulunmakta, elden çıkarılma durumunda özkaynaklarda biriken net yatırım riskinden korunma ile ilgili ertelenmiş kazanç ve kayıpların, yeniden sınıflandırma düzeltmesi olarak kar veya zarar içerisinde raporlanması gerektiğini düzenlemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
TFRS 9: FİNANSAL ARAÇLAR

2.1. TFRS 9'A GÖRE FİNANSAL ARAÇLARIN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE ÖLÇÜMÜ

TFRS 9, TMS 39'a göre daha ilke bazlı olup, iş modelinin belirlenmesi, istisnaların uygulanması sırasında önemlilik derecesinin ve uygulanabilirliğin belirlenmesi ve beklenen kredi zararları metodolojisi konularında önemli yönetim yargısı gerektirmektedir (Ha, 2017: 1).

2.1.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

TFRS 9 standardının ortaya çıkış nedenlerinden biri olan finansal tabloları oluşturanlar, denetleyenler ve kullananlar için daha basit ve anlaşılabilir olma prensibi; sınıflandırma gruplarının sayısında ve metodolojisinde farklılaşmaya neden olmuştur. Bu prensibe göre TFRS 9 uyarınca finansal varlıklar, ölçümleme çeşitlerine göre sınıflandırılmaktadır.

TFRS 9'a göre finansal varlıklar üç grup halinde sınıflandırılmaktadır. Bu gruplar aşağıdaki gibidir (TFRS 9, paragraf 4.1.1):

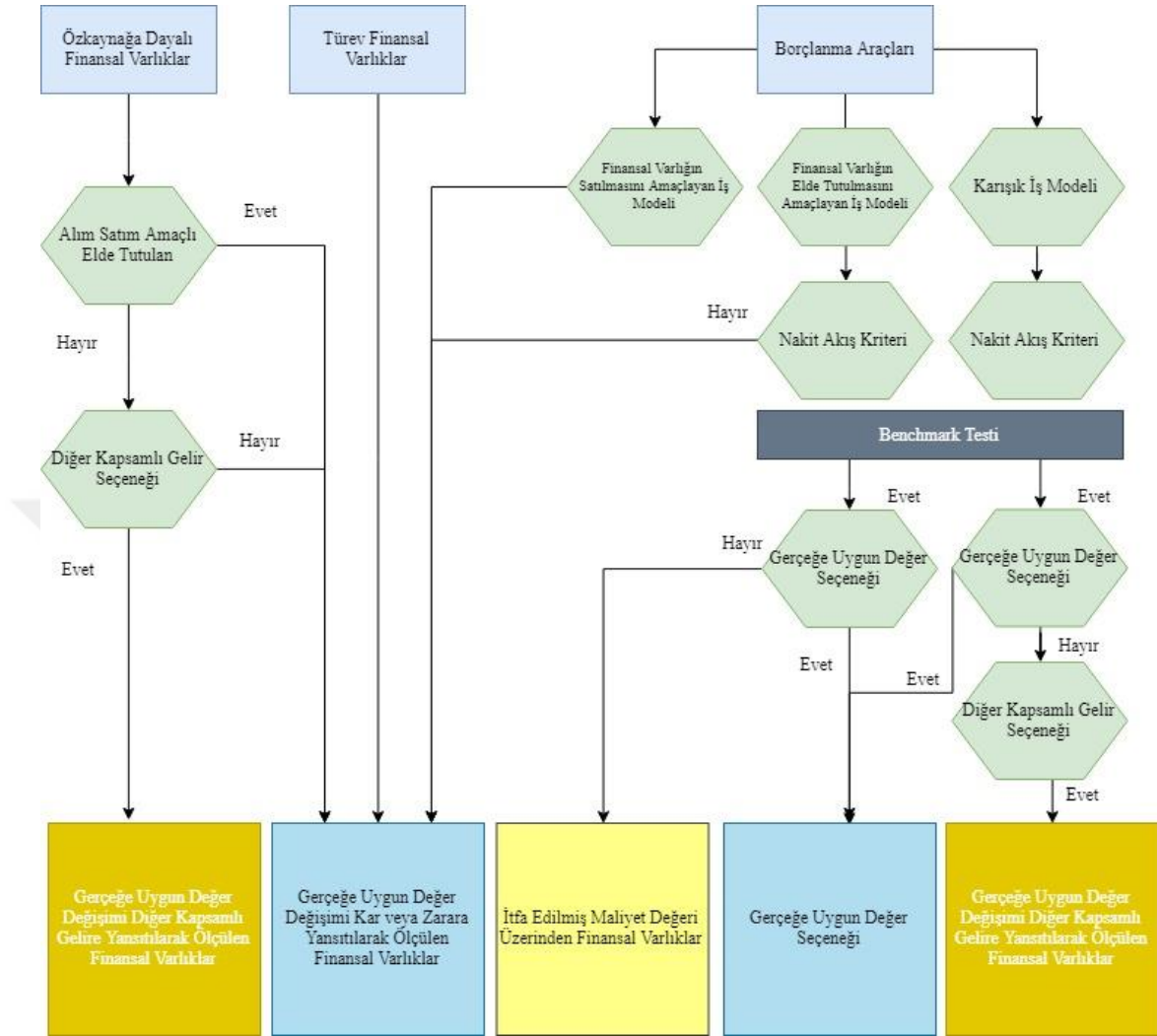
- İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.

Bu sınıflandırmanın yapılmasında finansal varlığın yönetimi için kullanılan iş modeli ve finansal varlığı karakterize eden sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özellikleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Ancak anılan bu kriterlerin hangi sıra ile göz önünde bulundurulması gerektiği tartışılmış ve iş modelinin öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği IASB tarafından düzenleme altına alınmıştır. Buna rağmen yapılacak değerlendirmede her iki kriterin de aynı anda bulunması aranmaktadır (Fidan, 2018:4).

Finansal varlıkların sınıflandırılmasına ilişkin özet şekle aşağıda yer verilmektedir.

Şekil 2.1: TFRS 9'a Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

Kaynak: KPMG, 2015: 5.

Finansal varlıkların sınıflandırma grupları analiz edilmeden önce, işletmenin kullandığı iş modeli ve nakit akışlarının özellikleri irdelenmelidir. İlerleyen bölümlerde iş modeli testi ve sadece anapara ve faiz ödemelerinden kaynaklanan nakit akışları (SAFÖ) testine değinilecektir.

2.1.1.1. İş Modeli Testi

İşletmeler ulaşmayı amaçladığı finansal hedeflerine çeşitli yollarla varabilmektedir. Bu yollar TFRS 9 Ek B uygulama rehberinde üç ayrı grupta sınıflandırılmaktadır. Bunlar;

- Finansal varlıkları sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek için elde tutmayı amaçlayan iş modeli,
- Finansal varlıkların sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini ve satılmasını amaçlayan iş modeli ve
- Diğer modeller (Karışık modeller) olarak sıralanmaktadır.

2009 yılından beri farklı otoriteler tarafından referans verilen iş modelinin tanımı UFRS/IFRS'lerde yer almamaktadır. Bu sebeple IASB, 2013 yılında yayımladığı Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ile ilgili tartışma makalesinde iş modelinin tanımlanma gerekliliğini ortaya koymuş ve böyle bir gereklilik öngörüldüğü takdirde tanımına ilişkin sorular yöneltmiştir. Alınan yanıtlara ilişkin yapılan incelemede genel bir fikir birliği oluşmadığından (Sorrentino ve Smarra, 2015: 20), KGK'nın yayımlamış olduğu Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 sürümünde de iş modelinin tanımı bulunmamaktadır.

Buna rağmen strateji ve organizasyon teorisi literatüründe halen iş modeli konsepti üzerinde araştırmalar yapılmaktadır. Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubunun (EFRAG) ve diğer Avrupa standart koyucularının iş modelinin finansal tablolaradaki rolünün incelenmesi ve iş modelinin tanımının daha iyi anlaşılması için yaptığı çalışmasında, akademik bir fikir birliği bulunmamasına rağmen nakit akışlarını elde etme biçimi ve yaratılan değer yaklaşımının iş modeli konseptinin belirlenmesinde en önemli özellikler olduğunun altı çizilmektedir (Sorrentino ve Smarra, 2015: 20).

İş modeli testinin uygulanması dört temel adım ile yapılabilmektedir. Bunlar (PWC, 2017a: 19);

- Krediler ve alacakları, yönetim şekillerine göre ayrı alt grup veya portföylere ayırmak,
- Her bir grup veya portföyün yönetilmesi sırasında kullanılacak amaçların belirlenmesi,
- Belirlenen amaçlara göre her bir grubun ve portföyün, nakit akışlarını tahsil etme ve elde tutma amaçlı, nakit akışlarını tahsil etme ve satma amaçlı ve diğer modeller olarak ayrılması,

- Nakit akışlarını tahsil etme amaçlı olarak sınıflandırılan varlıklar için geriye dönük test uygulanması yoluyla sınıflandırmanın uygunluğunun değerlendirilmesi olarak sıralanabilir.

TFRS 9 işletmelerin iş modellerinin nasıl belirleneceği konusunda yol göstermekte olup, kredi kalitesinin bozulması haricinde finansal varlık grubu için yapılan satışların nadir ve parasal olarak önemsiz olmaması durumunda, bu satışın nakit akışlarının tahsil edilmesi amacı ile uyumlu olup olmadığı değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylesi bir durumda finansal varlıkların satışı aşağıdaki durumda, nakit akışlarının tahsil edilmesi amacı ile uyumlu olabilmektedir (Deloitte, 2016: 4);

- Satışın vade sonuna yakın bir tarihte gerçekleşmiş olması,
- Satış sonrası elde edilen tutarın, vade sonuna kadar tahsil edilecek olan tutara yakın olması.

Finansal varlıkların yönetilmesinde kullanılan iş modelinin tespit edilmesi için yalnızca yönetimin beyanı yeterli olmamakta, işletmenin iş modelinin amaçlarına ulaşmak için izlediği yolun incelenmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme yapılırken işletme elinde bulunan tüm kanıtları göz önünde bulunduracak ve yargısını verecektir. Bu kanıtlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (TFRS 9 Ek B, paragraf B4.1.2B):

- İş modeli ve iş modeli kapsamında elde tutulan finansal varlıkların performanslarının işletmenin yönetimine ne şekilde raporlandığı,
- İş modeli kapsamında elde tutulan finansal varlıkların performanslarını etkileyen riskler ve özellikle bu risklerin yönetim şekli ile,
- İşletme yöneticilerine verilen ilave ödemelerin nasıl belirlendiği.

Yukarıda sıralanan bu kanıtların yazılı olarak saklanması gerekmektedir.

İş modellerinin sınıflandırmasında göz önünde bulundurulması gereken ana faktörler aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 2.1: TFRS 9 İş Modeli Sınıflandırılması Ana Faktörler

		Nakit Akışlarını Tahsil Etmek İçin Elde Tutulan	Nakit Akışlarını Tahsil Etmek ve Satmak İçin Elde Tutulan	Diğer
Nihai amaç	Nakit Akışlarının Tahsil Edilmesi	Gerekli	Gerekli	Rastlantısal
	Satışlar	Rastlantısal	Gerekli	Gerekli
Satışların gerçekleştiğine dair örnekler		Varlığın kredi riskinin artmasına tepki vermek veya kredi konsantrasyonu riskinin yönetimi nedeniyle satışlar gerçekleşmektedir.	Satışlar günlük likidite ihtiyacını karşılamak, faiz getirisi profilinin korunması veya finansal varlıklar ile yükümlülüklerin vadelerinin eşleştirilmesi için yapılmaktadır.	Gerçeğe uygun değer realize edilmesi için belirlenen program dahilinde yapılan alış ve satışlar.
TFRS 9' da yer verildiği bölüm		Ek B, B.4.1.4	Ek B, B.4.1.4C	Ek B, B.4.1.5

Kaynak: PWC, 2017a: 20.

Muhasebe uygulamasında iş modeli testi genellikle ticari alacaklar, krediler ve borç senetleri gibi borçlanma araçlarına uygulanmaktadır (Vatsadze: 2017:31).

2.1.1.2. Sadece Anapara ve Faiz Ödemelerinden Kaynaklanan Nakit Akışları Testi

Finansal varlıkların sınıflandırılmasında iş modelinin tespit edilmesi önemli olmakla birlikte nakit akışlarının sadece anapara ve faiz ödemelerinden oluştuğu test edilmektedir. Yapılan bu testin sonucuna göre finansal varlığın hangi grupta sınıflandırılacağına karar verilmektedir.

TFRS 9 yukarıda anılan testin uygulanmasında bazı faktörlere yer vermektedir. Bunlar (PWC, 2017a: 23);

- Ödeme koşullarının varlığa özgü olmaması veya önemsiz olması,
- İflas hakları veya borçlunun ödeme yapamaması durumu,
- Başka para birimlerinde düzenlenmiş sözleşmeler,
- Erken ödeme ve vade uzatma seçenekleri,
- Diğer şarta bağlı ödemelerin özellikleri,
- Sınırsız sorumluluk doğurmayan sözleşmeleri,
- Paranın zaman değeri unsuru,
- Sözleşmeyle bağlı araçlar (traşlar) ve negatif faiz oranları olarak sıralanabilmektedir.

Sözleşmeye bağlı nakit akışların ödeme koşullarının varlığa özgü olmaması veya önemsiz olması durumunda finansal varlığın sınıflandırmasını etkilememektedir. Nakit akışlarının özelliği, yalnızca nadir olarak görülen, olağandışı ve meydana gelme ihtimali çok düşük olan bir olay ile etki etmesi durumunda bu olayın finansal varlığa özgü olmadığı söylenebilmektedir (TFRS 9 Ek B, paragraf B4.1.18).

İflas hakları veya borçlunun ödeme yapamaması durumunda finansal aracın yalnızca anapara ve faiz ödemesinden oluştuğunda aşağıdaki durumların varlığı halinde kanaat getirilebilmektedir (PWC, 2017a: 23):

- Borçlunun borcunu ödeyememesinin sözleşme hükümlerini ihlal etmesi ve
- Alacaklının ödenmeyen anapara ve faiz tutarları üzerinde sözleşmeye bağlı haklarının borçlunun iflasında dahi söz konusu olması.

Başka para birimlerinde düzenlenmiş sözleşmelerden kasıt faizin bir başka para birimindeki anaparaya bağlı olarak hesaplanmasıdır. Böyle bir durumda nakit akışlarının sadece anapara ve faiz ödemelerinden kaynaklandığı değerlendirilmemektedir (Huian, 2012:34).

Borçlanma aracını ihraç eden tarafa erken ödeme seçeneği sunan veya borçlanma aracı hamiline vade öncesinde ihraççıya geri verme seçeneği sunan sözleşmeler için aşağıdaki şartların sağlanması durumunda, SAFÖ testini geçtiği değerlendirilmektedir (TFRS 9 Ek B, paragraf B4.1.12):

- Finansal varlık nominal değeri üzerinden iskontolu veya primli olarak elde edilmiştir,
- Erken ödenen tutar ile varlığın nominal değeri ve tahakkuk etmiş faizler toplamı birbirine yakındır,
- Finansal varlık ilk defa finansal tablolara alındığında, erken ödeme seçeneğinin gerçeğe uygun değer önemsiz seviyededir.

Benzer şekilde sözleşmeye bağlı olarak yapılan vadenin uzatılması durumunda, zamanında yapılmayan ödemeler ile kredi riskinde meydana gelen artış arasındaki ilişkiden dolayı, finansal aracın ömrü boyunca gerçekleşecek nakit akışlarının sadece anapara ve anapara bakiyesine ilişkin faiz ödemelerini içermesi muhtemeldir (TFRS 9 Ek B, paragraf B4.1.10).

Borçlanma sözleşmeleri genellikle şarta bağlı ödemeler içermekte, bu şartların gerçekleşmesi halinde, piyasa faiz oranlarının, etken ödemelerin ve vade uzatmaları haricinde de nakit akışlarının zamanlaması veya miktarı değişebilmektedir. Bu durumda işletmelerin yine SAFÖ testini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Örneğin borçlunun belirli adette ödemeyi kaçırmaması halinde sözleşmenin daha yüksek bir faiz oranıyla belirlenmesi durumunda yine SAFÖ testinin geçilmesi söz konusu olabilir zira kredi riskinde artış olmaktadır. Diğer bir örnek olarak ise faiz oranının başka bir özkaynak endeksine bağlı olarak değişmesi gösterilebilir (PWC, 2017a: 25). İkinci durumda ise ödeme tutarındaki değişim paranın zaman değeri veya kredi riskinden kaynaklanmadığı için SAFÖ testi olumlu sonuçlanmamaktadır.

Sözleşmenin sınırsız sorumluluk doğurmaması tek başına, finansal varlığın SAFÖ testini karşılayamayacağı anlamına gelmemektedir. Borçlunun yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda alacaklının yalnızca kredisine karşılık rehin olarak aldığı varlık üzerinde hak iddia edebildiği durumlarda, alacaklının dayanak varlığı veya nakit akışlarını gözden geçirmesi gerekmektedir. Bu gözden geçirme ile nakit akışlarının yalnızca anapara ve faiz ödemelerini içerip içermediği belirlenecektir. Finansal varlığın bağlı olduğu sözleşme hükümleri, başka nakit akışlarına sebep oluyorsa veya nakit akışlarını SAFÖ ile tutarsız şekilde kısıtlıyorsa, kredinin SAFÖ testini geçemediği değerlendirilmektedir. Dayanak varlığın finansal veya finansal olmayan varlık olması başlı başına bu değerlendirmenin sonucunu etkilemektedir (BDO, 2018:20).

Paranın zaman değeri unsuru finansal varlıkların sınıflandırılması için yapılacak nicel değerlendirmede göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden biridir. Bu nicel değerlendirmeyi (benchmark testi) yapabilmek için değerlendirmeye konu sözleşmeye bağlı nakit akışlarının, paranın zaman değerine göre değiştirilmemiş (indirgenmemiş) finansal varlıklar ile karşılaştırılması gerekmektedir. Nicel değerlendirmeye konu finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının, paranın zaman değerine göre indirgenmemiş finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarına göre önemli ölçüde farklı olması durumunda finansal varlık bu testi geçememektedir (PWC, 2017b: 21). Karşılaştırma yapılacak finansal varlığın, aynı kredi kalitesindeki bir sözleşme ve değerlendirmeye ilişkin hüküm hariç aynı sözleşme hükümlerine sahip olması beklenmektedir (Ha, 2017:12).

TFRS 9 dilimler (kredi risk yoğunluğu) halinde çıkarılmış finansal araçlara ilişkin bazı karmaşık hükümler ve negatif faiz oranına ilişkin bazı istisnalar içermektedir.

Bazı işlemlerde kredi risk yoğunluğunu oluşturan ve sözleşme ile bağlı araçlar vasıtasıyla, finansal varlıkları elinde bulunduranlar alt gruplara ayrılarak bazı ödemelere öncelik verilebilir. Bu durumda her bir alt grupta yer alan finansal varlık sahiplerinin anapara ve faizler üzerinde haklarının olması için finansal varlığı ihraç edenin sağladığı nakit akışlarının daha yüksek bir risk diliminde yer alan finansal varlık sahiplerinin taleplerini karşılayabilmesi gerekmektedir (TFRS 9 Ek B, paragraf 4.1.20). Ayrıca bir dilimin anapara ve anapara bakiyesine ilişkin ödemeler içeren nakit akış özelliklerine sahip olabilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar (TFRS 9 Ek B, paragraf 4.1.20);

- Değerlendirilen sözleşme şartlarının, SAFÖ'ye sebep olması,
- Dayanak finansal araç havuzunun, SAFÖ'ye sahip bir veya daha fazla finansal aracı içermesi, bu finansal araçların nakit akış değişkenliğini azaltması, bu finansal araçlar ile birleştiğinde SAFÖ'ye sebep olması veya TFRS 9 Ek B, paragraf B4.1.24b'de sayılan farklılıkların giderilmesi amacıyla dayanak finansal araç havuzu ile uyumluluğu sağlayan finansal araçlar olması,
- Değerlendirmeye konu dilimin maruz kaldığı kredi riskinin, dayanak finansal araç havuzunun maruz kaldığı kredi riskine eşit veya daha az olması olarak özetlenebilmektedir.

Uygulamada sıkça kullanılan bazı finansal varlıkların SAFÖ testine ilişkin değerlendirmelere aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 2.2: Bazı Finansal Araçların SAFÖ Testi Değerlendirmeleri

Finansal Araç Örneği	SAFÖ Testi Geçme Durumu
Sıfır faizli finansal araç	Geçer
Net bir geri ödeme tarihi olmayan finansal araç	Geçer
Sabit veya dalgalı faiz oranlı finansal araç	Geçer
Belirli bir piyasa endeksine, altın fiyatına, bir emtia fiyatına, iş veya proje karına, dönüştürülebilir tahvile, senet v.b bağlı finansal araç	Geçemez
Erken ödemeye bağlı sabit veya değişken ceza/komisyon doğuran finansal araç	Geçer
Vade uzatmasına bağlı sabit veya değişken ceza/komisyon doğuran finansal araç	Geçer
Ertelenmiş veya zamanında yapılmayan ödemeye bağlı sabit veya değişken ceza/komisyon doğuran finansal araç	Geçer
Mevduat hesabı, alacaklar, gecikmiş alacaklar	Geçer
Faiz oranı yeniden değerlendirme tarihi uyumsuzluğu bulunan finansal araç	SAFÖ testi gereklidir.
Menkul kıymetleştirilen finansal araç	SAFÖ testi gereklidir.
Sınırsız sorumluluk taşımayan finansal araç	SAFÖ testi gereklidir.

2.1.1.3. İtfa Edilmiş Maliyet Değeri Üzerinden Ölçülen Finansal Varlıklar

İtfa edilmiş maliyet değeri TFRS 9'un eklerinde şu şekilde tanımlanmaktadır: *"Finansal varlık veya finansal yükümlülüğün ilk defa finansal tablolara alındığı tutardan, anapara geri ödemeleri düşüldükten sonra, bu tutara ilk defa finansal tablolara alındığındaki tutar ile vadesindeki tutar arasındaki fark üzerinden etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan toplam itfa tutarı eklenerek veya düşülerek bulunan tutardır. Bu tutar ayrıca varsa finansal varlıklar için ayrılan zarar karşılıklarına göre düzeltilir."* (TFRS 9 Ek A, 34).

TFRS 9'a göre etkin faiz yöntemi, finansal araçların itfa edilmiş maliyetinin hesaplanmasında ve faiz gelir veya giderlerinin ait oldukları dönemin kar veya zararına dağıtılması ile finansal tablolara alınmasında kullanılan yöntem olarak tanımlanmaktadır. Aynı şekilde etkin faiz oranı ise finansal aracın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, finansal varlığın brüt defter değerine veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetine indirgeyen oran olarak tanımlanmaktadır (TFRS 9 Ek A, 35).

Etkin faiz oranına ilişkin hükümler TFRS 9 ile TMS 39 arasında değişiklik göstermemektedir. TMS 39 uyarınca genellikle en önemli değerlendirme faiz gelirinin

muhasebeleştirilmesi olarak görülmektedir. Bu nedenle etkin faiz oranının yüksek hesaplanması anlaşılabilir iken, TFRS 9'a göre durum daha farklı analiz edilmelidir. Etkin faiz oranının işletmelerin ellerindeki portföy için farklı olarak hesaplanması, yüksek faizli ürünler için beklenen kredi zararlarında büyük farklar ortaya çıkarabilmektedir. Bilindiği üzere beklenen kredi zararları ilgili kredinin etkin faiz oranı kullanılarak itfa edilmesi ile hesaplanmaktadır (PWC, 2017b: 6).

Finansal varlıklarla bağlı beklenen nakit akışlarını tahsil etmek için ve işletmenin yönetim modeline uygun olarak elde bulundurulmuş, finansal varlığın bağlı olduğu sözleşme koşullarına göre yalnızca önceden belirlenen tarihlerde anapara ve faiz ödemelerini içeren nakit akışları olan finansal varlıklar itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlıklar olarak sınıflandırılmaktadır (Fındık, 2016: 65-66).

TFRS 9 uyarınca itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen ve herhangi bir finansal riskten korunma amacıyla elde tutulmayan finansal varlıklar için değer düşüklüğü testinin her finansal raporlama döneminin sonunda uygulanması gerekmektedir (Kayar, 2016: 31). Uygulanan bu değer düşüklüğü testi sebebiyle oluşan farklar, finansal durum tablosu dışı kalma veya yeniden sınıflandırılma halinde kar veya zarar olarak itfa süreci boyunca muhasebeleştirilmektedir (Çına Bal, 2013: 51).

TFRS 9 uyarınca yalnızca borçlanma araçları itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülebilmektedir. Özkaynağa dayalı araçlar ile türev ürünlerin bu grup altında sınıflandırılabilmesi ve ölçülmesi mümkün değildir. Bu grup altında sınıflandırılacak finansal araçlara örnek olarak aşağıdakiler verilebilir (Fidan, 2018:12):

- Ticari alacaklar,
- Ana borç verme özelliklerine uygun krediler,
- Devlet borçlanma araçlarından ticari amaçla elde tutulmayanlar,
- Standard faiz içeren vadeli mevduatlar,

Bankalar için önemli bir finansal varlık kalemi olan krediler genellikle bu başlık altında sınıflandırılmakta olduğuna tekrar değinmekte fayda görülmektedir.

2.1.1.4. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar

TFRS 9 uyarınca finansal varlıkların sınıflandırıldığı bir başka grup gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılmak için aşağıdaki iki şartında sağlanabilmesi gerekmektedir. Bunlar (TFRS 9, paragraf 4.1.2A):

- Finansal varlığın, nakit akışlarının tahsil edilmesini ve satılmasını amaçlayan bir iş modeli ile portföyde bulundurulması,
- Finansal varlığın, belirli tarihlerde sadece anapara ve faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açmasıdır.

Uygulamada gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar içerisinde, özkaynak araçlarına yapılan yatırımlar, kredi ve alacaklar, borçlanma araçlarındaki yatırımlar ve diğer benzeri varlıklar bu grup altında sınıflandırılabilir.

2.1.1.5. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Kar veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar

TFRS 9'un 4.1.4 numaralı paragrafına göre; itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden veya gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülmeyen finansal varlıklar bu kategoride sınıflandırılmaktadır.

Bununla birlikte, diğer iki grupta sınıflandırılacak iken, varlıklar veya yükümlülüklerin farklı şekilde ölçümünden ve bunlara ilişkin kazanç veya kayıpların farklı şekilde finansal tablolara alınmasından kaynaklanacak bir muhasebe uyumsuzluğunu ortadan kaldırması veya önemli ölçüde azaltması durumunda, ilgili finansal varlığın gerçeğe uygun değer değişimi ilk muhasebeleştirilmesi sırasında kar veya zarara yansıtılarak ölçülen sınıflandırılabilir. Yapılan bu seçimden daha sonra vazgeçilememektedir (TFRS 9, paragraf 4.1.5).

Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklara aşağıdaki örnekler verilebilir (BDO, 2018:27);

- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelir yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırılmayan ve borsaya kote şirket hisselerine yapılan yatırımlar,
- Finansal riskten korunma muhasebesine konu olmayan aşağıdaki türev ürünler:
 - ✓ Faiz oranı swapları,
 - ✓ Emtia futures ve opsiyon sözleşmeleri,
 - ✓ Döviz kuru futures ve opsiyon sözleşmeleri,
- Dönüştürülebilir senetler, emtiaya bağlı bonolar,
- SAFÖ testini geçemeyen diğer tüm finansal varlıklar,

2.1.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması

TMS 39 ile TFRS 9'un finansal borçların sınıflandırılmasına ilişkin hükümleri karşılaştırıldığında bunlar arasında büyük farklılıklar bulunmadığı söylenebilir. Ancak TFRS 9'a göre finansal borçların gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Yine de işletmelerin kendi kredi riskleri sebebiyle oluşan gerçeğe uygun değer farkları diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmektedir. Bu değerlendirme sonrası arta kalan gerçeğe uygun farkları ise kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir.

TFRS 9'a göre finansal borçlar iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar (TFRS 9, paragraf 4.2.1);

- İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal borçlar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar olarak standartta yerini bulmaktadır.

Bunların dışında finansal varlığa ilişkin ilginin devam etmesi sebebiyle ortaya çıkan yükümlülüklerin de bu çeşitlendirmeye dahil edilebileceği görüşleri bulunmaktadır. Fakat bunun ayrı bir sınıflandırma kategorisi olarak belirtilmesi uygun olarak değerlendirilmemektedir. İşletmenin finansal varlığa devam eden ilgisi halinde ortaya çıkan yükümlülükler için yukarıda belirtilen her iki sınıflandırma grubunu da içeren karma bir sınıflandırma yönteminden söz etmek mümkündür. Devam eden ilgi kapsamındaki finansal borca ait işlem maliyetleri, finansal borcun gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırılması durumunda kar veya zararda muhasebeleştirilir. İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal borçlara

ilişkin işlem maliyetleri ise finansal borca eklenerek muhasebeleştirilir (Akgemci, 2014: 85, 90-95).

2.1.2.1. İtfa Edilmiş Maliyet Değeri Üzerinden Ölçülen Finansal Borçlar

TFRS 9 diğer sınıflandırma gruplarında yer almayan tüm finansal borçların itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen olarak sınıflandırılacağını hüküm altına almaktadır. Bu istisnalara ilişkin hükümler TFRS 9'un 4.2.1 numaralı paragrafında yer almaktadır.

Anılan paragrafa göre bazı finansal borçların ölçülmesinde, temel sınıflandırma gruplarından ayrı özel kurallar uygulanmaktadır. Bunlar (Kaya:2015, 73);

- Finansal durum tablosu dışı bırakma koşullarını karşılayamayan finansal varlık devri işlemi veya finansal tablo dışı bırakılmasına rağmen devam eden ilgi yaklaşımı sebebiyle ortaya çıkan yükümlülükler,
- Sözleşmeyi ihraç eden yani yükümlülük altına giren açılarından finansal teminat sözleşmeleri,
- Taahhüt verenin piyasa faiz oranlarının altında bir faiz ile kredi kullandırmayı amaçlayan taahhütler,

olarak standardın 4.2.1 numaralı paragrafında sıralanmaktadır. Bu paragrafta ayrıca gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar ile işletme birleşmelerinde edinen işletme tarafından finansal tablolara alınan şarta bağlı bedellerin de itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülemeyeceği belirtilmektedir.

İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal borçlara ilişkin aşağıdaki örnekler verilebilir (BDO, 2018:31);

- Ticari borçlar,
- Bankalardan edinilen borçlanmalar,
- Standart faiz oranına sahip krediler veya ayrılabilen gömülü türev ürün içeren kredi anlaşmasına bağlı olarak ortaya çıkan asal sözleşmeler.

2.1.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Kar veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Borçlar

TFRS 9'un 4.4.2 numaralı paragrafı uyarınca finansal borçların yeniden sınıflandırılmasına izin verilmemektedir. Bu nedenle finansal borçların başlangıçtaki sınıflandırma tercihleri daha büyük önem arz etmektedir.

Finansal tablo kullanıcıları için ihtiyaca uygun bilginin üretilmesi adına finansal borçların gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırılmasına izin verilmektedir. Aşağıdaki sebeplerden herhangi birinin varlığı durumunda ihtiyaca uygun bilgi sağlamak için bu gerçeğe uygun değer seçeneği kullanılabilir (TFRS 9, paragraf 4.2.2);

- Birbiri ile ilişkisi olduğu düşünülen finansal varlık ve finansal borçların ölçüm farkları kaynaklanan muhasebe tutarsızlıklarının (muhasebe uyumsuzlukları) önemli ölçüde azaltılması ya da ortadan kaldırılması için,
- Belgelendirilmiş risk yönetimi veya yatırım stratejisi çerçevesinde birlikte yönetilen ve üst yönetime de bu şekilde raporlanan finansal araç grubunun gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi.

Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlara ilişkin aşağıdaki örnekler verilebilir (BDO, 2018: 31);

- Faiz oranı swapları (finansal riskten korunma ilişkisi harici olmak üzere),
- Emtia futures ve opsiyon kontratları (finansal riskten korunma ilişkisi harici olmak üzere),
- Döviz futures ve opsiyon kontratları (finansal riskten korunma ilişkisi harici olmak üzere),
- Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan dönüştürülebilir tahvil yükümlülükleri,
- Bir veya daha fazla iş kombinasyonu sonucu ortaya çıkan şarta bağlı borçlar.

2.1.3. Finansal Araçların İlk ve Sonraki Dönemlerde Ölçümleri

Finansal bilgi kullanıcılarına güvenilir bilgi üretilebilmesi için kullanılacak ölçüm metodolojisi önem arz etmektedir. Değerleme sırasında kullanılacak ölçeğin farklı

olması kar veya zarar tablosu ile finansal durum tablosunda direkt etki yaratabilmektedir. Bu nedenle muhasebenin gerçeğe uygun ve objektif bilgi sunma prensibi değerlemeyi daha da önemli kılmaktadır (İşseveroğlu, 2014: 91).

Finansal araçlar finansal tablolara alınırken veya daha sonraki dönemlerde ölçüm yapılırken değerlemeye tabi tutulabileceğine çalışmanın önceki bölümünde değinilmektedir. TMS 39'un finansal araçların ilk kez ölçümüne ilişkin hükümlerinin TFRS 9'da da devam ettirildiği görülmekte, ancak sonraki dönemlerde yapılan ölçümlerde ise TMS 39'da yer alan bazı sermaye dayalı yatırımlar için maliyet değerinin kullanılması istisnasına TFRS 9'a göre izin verilmemektedir. Bu yatırımlar için gerçeğe uygun değer ölçüm yöntemi kullanılmaktadır. Ayrıca TFRS 9'a göre finansal borçların sonraki dönem ölçümlerinde bahsedilebilecek en önemli değişim ise; finansal borcunu gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçen bir işletmenin, kendi kredi durumu dolayısıyla meydana gelen farkları, diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmesi gerekliliğidir.

2.1.3.1. Finansal Araçların İlk Kez Ölçülmesi

Ticari alacaklar dışındaki finansal varlıkların veya finansal yükümlülüklerin ilk ölçümlerinde gerçeğe uygun değer kullanılmaktadır. Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarar yansıtılarak ölçülenler dışındaki finansal araçlar ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere ilave edilmekte veya düşürülmektedir (TFRS 9, paragraf 5.1.1).

Finansal varlıkların ilk kez finansal tablolara alınması sırasında hesaplanan gerçeğe uygun değer çoğunlukla bu finansal aracın işlem maliyetidir. Fakat bu finansal aracın edinimi için katlanılan maliyetin, finansal araç dışında bir başka unsur için verilmesi durumunda finansal aracın gerçeğe uygun değeri tespit edilmelidir (Çına Bal, 2013: 50).

Aşağıda bazı finansal araç kalemleri için kullanılması gereken ilk ölçüm yöntemleri yer almaktadır (Öztürk, 2017: 599-600):

- Önemli bir finansal bileşen içermeyen ticari ve diğer alacaklar için işlem fiyatı esas alınmakta (gerçeğe uygun değer olarak kabul edilmektedir) ve ilk değerlendirme

gününde etkin faiz yöntemi kullanılarak itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçüm gerçekleştirilmektedir.

- Borçlanma araçları ilk değerlendirme gününde işlem maliyetleri de ilave edilmiş gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmektedir.
- Özkaynağa dayalı yatırımlar ilk değerlendirme gününde gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmektedir. Bu varlıklara bağlı işlem maliyetleri ise, sonraki dönemlerde gerçeğe uygun değer farkları kar veya zararda raporlanacağı için yine kar veya zararda raporlanmaktadır.

2.1.3.2. Finansal Varlıkların Sonraki Dönem Ölçümleri

Finansal varlıkların ne şekilde ölçüldüğünün bu finansal varlığın ne şekilde sınıflandırılacağını belirlediğine daha önceki kısımlarda değinilmektedir. Bu nedenle finansal varlıkların sonraki dönemlerde ölçümü için yine üç adet yöntem bulunmaktadır. Bunlar (TFRS 9, paragraf 5.2.1);

- İtfa edilmiş maliyetinden,
- Gerçeğe uygun değer değişimini diğer kapsamlı gelire yansıtarak ve
- Gerçeğe uygun değer değişimini kâr veya zarara yansıtarak olarak sıralanabilmektedir.

TFRS 9 ile gündeme gelen en önemli değişikliklerden birisi olan değer düşüklüğü (özellikle beklenen kredi zararları) hükümleri yalnızca itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlıklara ve gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklara uygulanabilmektedir (TFRS 9, paragraf 5.2.2).

Bunların dışında finansal riskten korunan finansal varlıklar için ilerleyen bölümlerde değinilecek finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

2.1.3.3. Finansal Borçların Sonraki Dönem Ölçümleri

TMS 39'un finansal borçların sonraki dönem ölçümlerine ilişkin hükümlerin büyük çoğunlukla TFRS 9'da da sürdürülmektedir.

Ancak TMS 39'a göre iki temel değişiklikten söz edilebilir. Bunlar;

- İşletmenin kendi kredi riski değişikliğinden kaynaklanan gerçeğe uygun değer farklarının diğer kapsamlı gelirden sunulması ve
- Özkaynağa dayalı kote edilmemiş yatırımların teslimi ile ödenen türev yükümlülüklerine ait maliyet istisnası sona ermesi olarak gösterilebilir (Deloitte, 2016:6-7).

Gerçeğe uygun değer seçeneği kullanılarak, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen alım satım amaçlı olarak elde bulundurulmuş finansal borçlar ile birlikte kredi taahhütleri ve finansal garanti sözleşmeleri, gerçeğe uygun değer ile ölçülmeye devam edecektir. Fakat bunların dışındaki tüm gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar ise işletmenin kredi riskine dayandırıldığı ölçüde diğer kapsamlı gelirden ölçülecektir. Arta kalan tutarlar kar veya zarara yansıtılacaktır. Bu uygulamaya bir ölçüm uyumsuzluğu ortaya çıkana veya artana kadar izin verilmektedir. Diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen tutarlar daha sonra kar veya zarara aktarılamayacaktır (Deloitte, 2016:6).

TFRS 9'un getirdiği bir başka yenilik ise, özkaynağa dayalı kote edilmemiş yatırımların gerçeğe uygun değer ile ölçülecek olmasıdır. TMS 39'da yer alan maliyet istisnası artık uygulanmamaktadır.

2.1.3.4. İtfa Edilmiş Maliyet Üzerinden Ölçüm

İtfa edilmiş maliyet değeri hesaplanırken etkin faiz yönteminin kullanılma gerekliliğine, finansal varlıkların sınıflandırılması bölümünde değinilmektedir. Bu hesaplama yönteminin önemli bir unsuru olan etkin faiz oranının hesaplanmasına ilişkin TFRS 9'un 5.4.1 numaralı paragrafında bazı kurallara yer verilmektedir. Buna göre, aşağıdakiler dışındaki durumlarda faiz geliri finansal varlığın brüt defter değerine etkin faiz oranı uygulanarak hesaplanmaktadır (TFRS 9, paragraf 5.4.1);

- İlk kez finansal tablolara alınmaları sırasında kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için finansal varlığın itfa edilmiş maliyetine krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranını uygulanmakta,
- İlk kez finansal tablolara alınmaları sırasında değer düşüklüğü söz konusu olmayan fakat daha sonra kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlık olan finansal varlıklar için sonraki ölçüm sırasında, finansal varlığın itfa edilmiş

maliyetine etkin faiz oranının uygulanarak ölçülmektedir. Bu tip bir finansal varlığa ilişkin kredi riskinin önemli ölçüde iyileşmesi durumunda daha sonraki raporlama dönemlerinde brüt defter değer üzerinde etkin faiz oranı uygulanarak ölçülmektedir.

Finansal varlığın ömrü boyunca, tahmin edilen nakit akışlarında değişimler olabilir. Bu değişimlerin finansal tablo dışı bırakmaya yol açmadığı durumlarda, varlığın brüt defter değeri tekrar hesaplanmakta ve oluşan fark yapılandırma kazanç veya kaybı olarak kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir. Finansal varlığın düzeltilen defter değeri ise kalan vade boyunca itfa edilir (TFRS 9, paragraf 5.4.3).

Tahmin edilen nakit akışlarındaki değişimler farklı sebeplerden dolayı oluşabilir. Bunlar (BDO, 2018:37-43);

- Değişken faiz oranlı finansal araçlar,
- Gelecekteki elde edilecek gelire, üretim çıktısına veya kara bağlı kredi ve faiz ödemeleri,
- Finansal varlığın kredi kalitesinde bozulma,
- Finansal aracın yeniden düzenlenmesi olarak örneklendirilebilir.

2.1.3.5. Finansal Araçların Yeniden Sınıflandırılması

İşletmelerin finansal varlık yönetimi için kullandığı iş modelini değiştirmesi durumunda finansal varlıkların uygun olduğu grupta yeniden sınıflandırılması mümkün olmaktadır.

Yeniden sınıflandırmaya bazı finansal araçlar için izin verilmemektedir. Bunlar (Deloitte, 2016:7);

- Gerçeğe uygun değer seçiminin yapılmış olduğu finansal varlıklar,
- Özkaynağa dayalı yatırımlar (gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülen),
- Finansal borçlar (hiçbir şart altında) olarak standartta belirtilmektedir.

Genel olarak yapılan yeniden sınıflandırma, önceki dönemlerde yapılan sunumların değiştirmesini gerektirmemektedir. Yalnızca yeniden sınıflandırma yapılan tarihten sonra sunulacak finansal tablolarda bu değişikliğin raporlanması gerekmektedir.

Bununla birlikte yeniden finansal varlığa ilişkin geçmiş dönemlerde muhasebeleştirilen kazanç veya kayıpların da yeniden sınıflandırılmasına gerek bulunmamaktadır.

2.1.3.6. Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğü

2008 küresel krizi, bankalar ve diğer borç veren kurumların, kredi zararlarının ertelenmiş olarak kaydetmesinin sistemseller sonuçlarını ortaya koymuştur. TMS 39'un kriz öncesi dönemde bankaların yükselen risklere karşı uygun olarak karşılık ayıramadığı savunulmaktadır. Bu aksamalar sebebiyle bankalar hem gecikmiş hem de olması gerekenden daha az karşılık ayırmışlardır. Ayrıca karşılık ayırma yöntemlerinin uygunluğu da bu dönem sonrasında sorgulanmıştır. Zira bu yöntemler, bankaların sermaye yeterliliğine etki etmekte, ekonominin iyiye gittiği dönemlerde aşırı borç vermeyi teşviklerken, kötüye gittiği dönemlerde de keskin bir şekilde borç azaltılmasına zorlamaktadır (Cohen ve Edwards, 2017:39).

TMS 39 ile TFRS 9 arasındaki değişikliklerden banka finansal tablolarını etkileyecek en önemli unsur olarak, gerçekleşmiş kredi zararları ilkesinden beklenen kredi zararlarına geçiş gösterilebilir.

TFRS 9'un standartta kullanılan terimlere ilişkin tanımlara yer verdiği ve standardın ayrılmaz bir parçası olan Ek A'da kredi zararları şu şekilde tanımlanmaktadır; *“İşletmeye sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit akışlarının tamamı ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı (ya da satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı) üzerinden hesaplanan bugünkü değeridir.”*

Beklenen kredi kararları uygulaması her finansal varlık için geçerli olmamaktadır. Örneğin gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zararda izlenen finansal varlıklar bu şekilde değerlendirilmemektedir. Beklenen kredi zararı üzerinden ölçülen finansal varlıklar aşağıdaki gibidir (Aytürk, 2016:135):

- İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlıklar,
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar,
- Finansal kiralama alacakları,

- Kredi taahhütleri,
- Finansal garanti sözleşmeleri,
- Ticari alacaklar,
- Sözleşmeye bağlı varlıklar.

Finansal araçların değer düşüklüğü hesaplamalarını üç farklı modele göre yapılmaktadır. Bunlar;

- Genel değer düşüklüğü modeli,
- Basitleştirilmiş değer düşüklüğü modeli,
- Krediyeye göre düzeltilmiş model olarak sıralanmaktadır.

2.1.3.6.1. Genel Değer Düşüklüğü Modeli

TFRS 9 uyarınca genel değer düşüklüğü modelinde finansal varlıkların değer düşüklükleri üç aşamada muhasebeleştirilmektedir. Finansal varlığın hangi aşamada olduğunun tespiti yapılırken, ilgili finansal varlığa ilişkin kredi riskinde ilk ölçüm sonrasında önemli derecede bozulma olup olmadığı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme sonucunda beklenen kredi zararı ve gelecekte muhasebeleştirilecek faiz geliri olarak muhasebeleştirilecek tutarlar belirlenmektedir (BDO, 2018:44).

TFRS 9 terminolojisinde yer almamasına rağmen, uygulamada sıkça kullanılması sebebiyle, bu üç aşamayı aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Aşama 1 – Henüz değer düşüklüğüne uğramamış finansal varlıklar bu aşamadır. Bu aşamadaki finansal varlıklar için gelecek 12 ayda beklenen zararlar için karşılık ayrılmaktadır. Faiz gelirleri ise bu aşamada brüt tutarları üzerinden gösterilmektedir (Bholat, vd., 2016: 37).
- Aşama 2 - Finansal varlığa ait kredi riskinin önemli derecede artması ve artık düşük olarak değerlendirilemediği durumda, finansal varlığın ömrü boyunca beklenen kredi zararlar, kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir. Faiz gelirlerinin muhasebeleştirilmesi ise birinci aşamadaki gibi brüt tutar üzerinden yapılmaktadır (Vianello, 2017:40).
- Aşama 3 – Bir finansal varlık tamamen kredi değer düşüklüğüne uğramış olması durumunda bu aşamada yer almaktadır. TMS 39’da değer düşüklüğüne uğramış varlıklar için olduğu gibi zarar karşılığı olarak finansal varlığın ömrü boyunca

beklenen kredi zararları muhasebeleştirilmektedir. Bu aşamada faiz gelirlerinin muhasebeleştirilmesi net tutarları üzerinden gerçekleştirilmektedir (ESRB, 2017:19).

Beklenen kredi zararlarının her bir aşamaya göre muhasebeleştirilmesini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Tablo 2.3: Beklenen Kredi Zararlarının TFRS 9'a Göre Muhasebeleştirilmesi

Aşama	Beklenen Kredi Zararı	Faiz Geliri
Aşama 1	12 aylık beklenen kredi zararları	Brüt tutar üzerinden etkin faiz oranı ile
Aşama 2	Finansal varlığın ömrü boyunca beklenen kredi zararları	Brüt tutar üzerinden etkin faiz oranı ile
Aşama 3	Finansal varlığın ömrü boyunca beklenen kredi zararları	Net tutar üzerinden etkin faiz oranı ile

Kaynak: TFRS 9'un beklenen kredi zararlarına ilişkin hükümleri.

Beklenen kredi zararlarının hesaplamasında, zamanlama açısından iki farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bunlar, 12 aylık beklenen kredi zararları (Aşama 1) ve finansal varlığın ömrü boyunca beklenen kredi zararlarıdır (Aşama 2-3).

Finansal varlığın vade sonuna veya temerrüdüne kadar beklenen kredi zararları esasen kredi zararlarının gerçekleşmesine yönelik bir tahminin yapılmasını gerektirmektedir. İşletmeler ve bankalar bu tahmini yaparlarken, gerçekçi bir senaryoya bağlı olarak gerçekleşme olasılığını değerlendirmelidir. Önemli olan farklı olasılıklara göre farklı tahminlerin oluşturulması değil, elde bulundurulana verilere göre gerçekleşmesi en muhtemel tahmini ortaya koymaktır (Bottaro, 2017: 48). Aynı zamanda bu değerlendirme sadece bu finansal varlığa ilişkin olabileceği gibi kümülatif olarak da yapılabilmekte ve finansal varlığın ömrü boyunca ortaya çıkan temerrüt riskine bağlı olmaktadır. Bu noktada beklenen kredi zararlarının tutarı, değerlendirmenin sonucuna etki etmemektedir (Hashim v.d., 2016: 251).

Temerrüt tanımına terminoloji açısından TFRS 9'da yer verilmemekte, ancak işletmelerin kredi risk yönetimi için kullanılan tanımlamaları ile tutarlı içsel bir tanım yapmak durumundadırlar. Bununla birlikte finansal aracın vadesi 90 gün geçtikten daha sonra meydana gelmeyeceğine yönelik aksi ispat edilebilir bir ön kabul olduğu hükmü bulunmaktadır.

Beklenen kredi zararları değerlendirmesinin bazı faktörleri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bunlar, (i) tarafsız ve olasılığa göre ağırlıklandırılmış bir

sonuç, (ii) paranın zaman değeri ve (iii) gereğinden fazla çaba veya maliyete katlanılmadan elde edilen makul ve desteklenebilir bilgi olarak sıralanabilmektedir. Beklenen kredi zararları hesaplanırken ileriye dönük makro ekonomik değişkenler gibi bazı faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. Ayrıca işletmeler, temerrüt, temerrüt olasılığı ve temerrüt halinde kayıpların ölçümü için stokastik modelleme gibi bazı gelişmiş kredi riski modelleri kullanabilmektedir. Nakit açıkları, finansal döngü boyunca maruz kalınan kredi riskine karşı olarak, belirli bir andaki kredi riskine bağlı olmaktadır. İlk kez muhasebeleştirildikten sonra beklenen kredi zararları tahmininde yaşanan değişimler değer düşüklüğü kazancı veya kaybı olarak kar veya zararda izlenmektedir (ESRB, 2017: 64).

Aşama 1'den Aşama 2'ye geçiş için işletmelerin net politikalar ortaya koyması gerekmekte, bu politikalarda “kredi riskindeki önemli artış” için aşağıdaki emarelere yer verilebilmektedir (BDO, 2018: 46):

- Genel ekonomik ve/veya piyasa koşullarındaki değişim (örneğin faiz oranlarında veya işsizlik oranlarındaki artış),
- Borçlunun faaliyet karlılığında veya finansal durumundaki önemli değişiklikler,
- İşletmeye ayrılmış finansal destek tutarındaki değişiklikler (örneğin ana ortaklıktan iştiraklere sağlanan destekler),
- Taahhütlerin yerine getirilememesi beklentisi veya olasılığının ortaya çıkması,
- Ödemelerde gecikme beklenmesi.

Yukarıda sıralananlara ek olarak ve mutlak bir gösterge olmamakla birlikte, finansal varlığın vadesinin 30 günden fazla bir şekilde gecikmesi de aksi ispat edilebilir şekilde kredi riskinde önemli artış olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme yapılırken ödeme süresindeki gecikme ile temerrüt riskindeki artış arasında bir korelasyon bulunmadığına dair kanıtlayıcı geçmiş bilgilerin varlığı gerekmektedir. Ancak bu bilgiler vadenin 60 günden fazla geçmesi durumunda kullanılamamaktadır (TFRS 9 Ek B, paragraf B.5.5.19-21).

TMS 39'a benzer şekilde gerçekleşmiş kredi zararlarına benzer şekilde kredi değer düşüklüğüne uğrayarak Aşama 3'te sınıflandırılan finansal varlıklara ait bazı işaretler bulunmaktadır. Bunlar (BDO, 2018:46);

- Sözleşme hükümlerinin ihlal edilmesi (örneğin borçlunun temerrüde düşmesi),
- Borçlunun finansal güçlük içerisinde olması sebebiyle sözleşme hükümlerinde bazı imtiyazlar tanınması,
- Borçlunun iflas etmesi veya bir başka finansal yeniden yapılandırmasının muhtemel olması olarak örneklendirilebilir.

Beklenen kredi zararlarının hesaplanması için uygulamada sıklıkla aşağıdaki formül kullanılmaktadır (Yeo ve Martin, 2018: 49);

$$BKZ = \sum_{i=1}^T EFO(t_i) \times TO(t_i) \times THK(t_i) \times THRMK(t_i)$$

Yukarıda formül hem 12 aylık beklenen kredi zararlarının hesaplanması hem de finansal varlığın ömrü boyunca beklenen kredi zararlarının ölçülmesi için kullanılmaktadır. Bu formülde yer alan kelimelerin daha anlaşılabilir olması için kısaca değinilmesi gerekmektedir.

- Beklenen kredi zararları (BKZ); TFRS 9 Ek A'da yer aldığı şekliyle *“Kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır.”*.
- Etkin faiz oranı (EFO); finansal aracın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, finansal varlığın brüt defter değerine veya finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyetine indirgeyen oran olarak tanımlanmaktadır (TFRS 9 Ek A, 35). Bu oran gelecekteki nakit akışlarının ölçüm zamanındaki bugünkü değerine indirgenmesi için kullanılmaktadır.
- Temerrüt olasılığı (TO); belirlenen zaman dilimi içerisinde, sözleşmenin karşı tarafının geri ödeme veya borç yükümlülüklerini yerine getirememesi ihtimalidir. (Yeo ve Martin, 2018: 48-49)
- Temerrüt halinde kayıp oranı (THK); borçlunun finansal güçlük sebebiyle temerrüde düşmesi durumunda kaybedilecek finansal varlık yüzdesidir. Genel olarak (1 - geri dönüş oranı) şeklinde ifade edilebilir (Volarevic ve Varovic, 2018: 277).
- Temerrüt halinde riske maruz kalan kredi tutarı (THRMK); sözleşme karşı tarafının yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda alacaklının maruz

kaldığı toplam tutardır. Örneğin, 2 yıl vadeli 100 para birimi tutarında ve %5 faiz oranı bulunan bir finansal varlık için alacaklı tarafından her yıl sonunda hesaplanacak THRMK 105 para birimi olacaktır (Yeo ve Martin, 2018: 49).

Basel kriterlerinin aksine, TFRS 9 uyarınca BKZ hesaplanırken kullanılan THK hesaplanmasında belirli bir andaki (point-in-time) etkenler dikkate alınmaktadır. Periyod boyunca TO ile birlikte sabit gerileme oranlı THK ve THRMK kullanılması, risk ağırlıklı varlıkların kredi döngüsü sırasında meydana gelen değişimlere daha duyarsız hale gelmesine sebep olmaktadır. Böylece işletmenin portföy seçimi sebebiyle riskin değişmesi daha çok önem kazanmakta, ekonomik gerileme dönemlerinde sermaye yeterliliği oranlarının düşmesinin önüne geçmektedir. Ancak bu durumda da risk ağırlıklı varlıklar mevcut riski ölçmemektedir (Chawla, Forest ve Aguais, 2016: 250).

THK hesaplanırken uygulamada aşağıdaki formülün kullanımına rastlanılmaktadır (Avul, 2018:65):

$$THK = \frac{THRMK - Tahsilat Tutarı + Harcamalar}{THRMK}$$

Bu hesaplama sırasında yalnızca doğrudan harcamalar dikkate alınmaktadır.

2.1.3.6.2. Basitleştirilmiş Değer Düşüklüğü Modeli

Basitleştirilmiş modele göre ticari alacaklar, sözleşme varlıkları ve kira alacaklarına farklı hükümler uygulanabilmektedir. Bu modele göre önemli bir finansal bileşen içermeyen ticari alacaklar, sözleşme varlıkları ve kira alacaklarına ilişkin kira alacaklarına ilişkin zarar karşılıkları daima ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit tutardan ölçülür (TFRS 9, paragraf 5.5.15). Bu grupta yer alan finansal varlık vadesinin genellikle 12 ay veya daha az olması sebebiyle ömür boyu beklenen kredi zararları ile 12 ay boyunca beklenen kredi zararları eşit olmakta, hesaplanacak karşılık tutarında büyük farklar ortaya çıkmamaktadır.

TFRS 9, işletmelerin basitleştirilmiş (kolaylaştırılmış) model uygulaması için karşılık matrisi gibi örneklerin kullanımına izin vermektedir. Karşılık matrisleri kullanılırken işletmenin geçmiş kredi zararı deneyimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu matrisler için coğrafi bölge, ürün çeşidi, ticari kredi sigortası, müşteri kredi derecelendirmesi, alınan teminatlar veya müşteri türü (örneğin perakende veya toptan)

gibi kriterler kullanılabilir (TFRS 9 Ek B, paragraf B5.5.35). Böylece finansal varlığın vadesine kadar beklemek gerekmemekte, daha önce karşılık ayrılabilir.

2.1.3.6.3. Krediye Göre Düzeltilmiş Model

Krediye göre düzeltilmiş model, diğer iki modele göre daha nadir kullanılmaktadır. İşletmeler tarafından ilk kez iktisap edilme veya oluşturulma tarihi itibarıyla kredi değeri düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar, ilk defa finansal tablolara alınmasında itibaren ömür boyu beklenen kredi zararlarındaki değişimleri, zarar karşılığı olarak finansal tablolara almaktadır (TFRS 9, paragraf 5.5.13). Bu hesaplama yapılırken; beklenen kredi zararları, finansal varlığın brüt defter değeri ile finansal varlığın gelecekteki nakit akışlarının indirgenmiş bugünkü değeri arasındaki fark olarak ölçülmektedir. Ortaya çıkan farklar, değer düşüklüğü kazancı/kaybı olarak kar veya zarara yansıtılmaktadır (TFRS 9 Ek B, paragraf B5.5.33).

Bu finansal varlıkların ilk kez muhasebeleştirilmesi sırasında beklenen kredi zararları finansal tablolara yansıtılmamaktadır. Bunun nedeni kayıtlara alınmaları sırasında gerçeği uygun değeri üzerinden ölçülmeleri ve böylece beklenen kredi zararlarının da dikkate alınmış olmasıdır (Avul, 2018:18).

2.1.4. Finansal Araçların Finansal Tablolara Alınması ve Finansal Tablo Dışı Bırakılması

KGK tarafından yayımlanan, TFRS 9: Finansal Araçlar standardı, finansal varlık veya yükümlülüklerin ilk defa finansal durum tablosuna alınması için işletmelerin finansal araca ilişkin sözleşme hükümlerine taraf olması gerekliliğini belirlemektedir.

İlgili standardın ayrılmaz bir parçası olan uygulama rehberinde yer alan finansal tablolara alınma koşulları ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir (TFRS 9 Ek B, paragraf B3.1.2);

- Yasal bir yükümlülük veya hak sonucu olarak nakit ödeme veya nakit elde etmeye ilişkin ortaya çıkan koşulsuz alacak ve borçlar finansal tablolara alınır.
- Anlaşma taraflarından en az biri şartları yerine getirene kadar, mal ve hizmet alış veya satışına ilişkin varlıklar veya yükümlülükler finansal tablolara alınmazlar.

- TFRS 9 kapsamındaki opsiyon sözleşmeleri, opsiyon hamilinin veya satıcısının ilgili sözleşmenin tarafı haline gelmesi durumunda varlık veya yükümlülük olarak finansal tablolara alınır.
- TFRS 9 kapsamındaki forward sözleşmeleri ödemenin gerçekleştiği tarihte değil, taahhüdün tarihinde, hak ve mükellefiyetlerin gerçeğe uygun değerlerinin sıfıra eşit olmadığı durumlarda varlık veya yükümlülük olarak muhasebeleştirilmektedir.
- Herhangi bir sözleşmeye bağlı olmadan, gelecekte yerine getirilmesi planlanmış işlemler gerçekleşme olasılıklarına bakılmaksızın finansal tablolara alınmaz.

Finansal araçların ilk defa finansal tablolara alınmaları sırasında ilgili standardın sınıflandırma ve ölçüm kısımlarında yer alan ilkeler de ayrıca uygulanmalıdır.

Finansal varlıkların finansal tablo dışı bırakılması ise, yalnızca iki koşulun varlığı durumunda gerçekleşebilmektedir. Bu koşullar aşağıdaki gibidir (TFRS 9, paragraf 3.2.3);

- Finansal varlıktan kaynaklanan nakit akışlarının elde edilmesini sağlayan sözleşmeye bağlı hakları devretmesi veya,
- Finansal varlığın devredilmesi ve bu devir işleminin standardın 3.2.6 paragrafındaki finansal tablo dışı bırakma koşullarını sağlaması.

Ayrıca bir finansal varlığın kısmen ya da tamamen geri kazanılmasına ilişkin makul beklentilerin bulunmaması durumunda, bu finansal varlık işletme kayıtlarından çıkarılmalıdır (TFRS 9, paragraf 5.4.4).

Finansal borçlar ise yükümlülüğün ifa edilmesi, sözleşmenin zaman aşımına uğraması veya feshedilmesi durumlarında finansal tablo dışında bırakılabilmektedir.

2.1.5. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi

TFRS 9'un ana motivasyonlarından biri olan kural bazlı yaklaşımdan, ilke bazlı yaklaşıma geçiş ve kompleks bir yapı yerine basitleştirilmiş bir yapı ihtiyacı bulunmasının etkileri finansal riskten korunma muhasebesinde de kendini göstermektedir.

TFRS 9'a göre finansal riskten korunma muhasebesinin amacı; işletmelerin risk yönetimi faaliyetleri için kullandıkları finansal araçların etkisinin finansal tablolarda sunulması olarak ifade edilmektedir (TFRS 9, paragraf 6.1.1).

Finansal riskten korunma muhasebesi seçimlik olarak uygulanabilmekle birlikte uygulanabilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Bunlar (TFRS 9, paragraf 6.4.1);

- Finansal riskten korunma ilişkisinin bu uygulamaya konu olabilecek finansal riskten korunma aracı ve finansal riskten korunan kalem arasında kurulmuş olması gerekmektedir.
- TMS 39 ile benzer şekilde işletmenin risk yönetimi hedef ve stratejisi ile finansal riskten korunma ilişkisinin resmi olarak tanımlanmalı ve belgelendirilmelidir.
- Etkinliğe ilişkin hükümler karşılanmalıdır olarak standartta yer almaktadır.

TMS 39'da yer aldığı şekliyle 80-125 testi olarak bilinen, katı kural bazlı etkinlik testi uygulamasına son verilmektedir. Bunun yerine aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekmektedir (BDO, 2018: 63);

- Finansal riskten korunan kalem ile korunma aracı arasında ekonomik ilişki bulunmalıdır. Yani, bu iki kalem değerlerinde yaşanan değişimlerin birbirini netleştirmesi beklenmelidir.
- Kredi riski etkisi gerçeğe uygun değer değişimlerine baskın olmamalıdır. Özellikle kredi riskine bağlı olarak gerçekleşen gerçeğe uygun değer değişimleri, finansal riskten korunma aracı veya korunan kalemin gerçeğe uygun değer değişimine önemli ölçüde etki etmemelidir.
- Finansal riskten korunma oranının, belirgin bir finansal riskten korunma etkisizliği yaratmadığı durumlarda, finansal riskten korunan kalem ile finansal riskten korunma aracının fiili değerleri üzerinden belirlenmesi gerekmektedir.

Korunma oranı TFRS 9'da "*Nispi ağırlıkları itibarıyla, korunma aracının miktarı ile korunan kalemin miktarının birbirlerine oranlanmasıyla ortaya çıkan ilişkidir.*" şeklinde tanımlanmaktadır (TFRS 9 Ek A, 36).

Finansal riskten korunma ilişkisine ancak bu ilişkiye ait risk yönetimi hedefinin değişmesi durumunda son verilebilmektedir. TFRS 9 uyarınca etkinlik kriterlerinin karşılanamadığı her türlü finansal riskten korunma ilişkisinde, korunma oranı düzeltilerek

yeniden dengeleme işlemi uygulanmaktadır. Böylece finansal riskten korunma ilişkisi etkinlik kriterlerine uymaya devam edebilmektedir (ESRB, 2017: 65).

TFRS 9 açık ve dinamik portföyler için risk yönetimi üzerine oluşturulmamıştır. Birinci bölümde üzerinde durulduğu gibi, TMS 39 gerçeğe uygun değer riskinde korunma muhasebesi yolu ile faiz riski taşıyan portföylere de riskten korunma muhasebesi uygulanmasına izin vermektedir. Buna rağmen, bu uygulamanın yalnızca faiz oranı ile kısıtlı olması ve bankalarca uygulamasının zor bulunması eleştirilere neden olmuştur. Bankaların sürekli olarak risklere karşı, dinamik ve açık portföyler bulundurması da bu eleştirilerin en önemli kaynağı olarak görülmektedir (IASB, 2014: 5).

IASB'nin TFRS 9'dan ayrı olarak dinamik portföy riski yönetimini tartışmaya açmıştır. Proje sonuçlanana kadar ve TFRS 9'un 5.7.3 numaralı paragrafı uyarınca faiz riskinden korunma ilişkisi için TMS 39 hükümleri uygulanacaktır.

TMS 39'a benzer olarak TFRS 9'da da üç farklı finansal riskten korunma ilişkisini açıklamakta olup, bunlar (TFRS 9, paragraf 6.5.2);

- Gerçeğe uygun değer riskinden korunma,
- Nakit akış riskinden korunma ve
- Net yatırım riskinden korunma olarak belirtilmektedir. Bu hükümlerin TMS 39 ile büyük benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

2.1.5.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma

Bu finansal riskten korunma ilişkisi türünde (TFRS 9'da gerçeğe uygun değer değişiminden korunma şeklinde yer almaktadır), varlık veya yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer değişimi riskinden veya kayda alınmamış olup, kar veya zararı etkileyebilecek kesin taahhütlere ilişkin riskten korunma amaçlanmaktadır (TFRS 9, paragraf 6.5.8-9).

Gerçeğe uygun değer değişimi, faiz oranlarındaki, döviz kurlarındaki, hisse senedi fiyatlarındaki veya emtia fiyatlarındaki değişiklikler yolu ile ortaya çıkabilmektedir. Finansal riskten korunan kalemin defter değeri taşıyan risk ile ilişkilendirilerek düzeltilip, gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir (PWC, 2017c: 5). Finansal riskten korunan kalem itfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülüyor ise, bu kalemin gerçeğe uygun değerinde yapılacak

düzeltilmeler de kar veya zarar tablosunda itfa edilerek muhasebeleştirilmektedir (TFRS 9, paragraf 6.5.10).

TMS 39'dan farklı olarak; özkaynağa dayalı yatırımların gerçeğe uygun değer riskinden korunma işlemlerinde, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak muhasebeleştirilmektedir. Zira, TFRS 9'a göre özkaynağa dayalı yatırımlara bağlı kazanç veya kayıplar hiçbir zaman kar veya zararda muhasebeleştirilememekte, aksine bu kazanç ve kayıplar diğer kapsamlı gelirden kayıtlar altına alınmaktadır (PWC, 2017c: 5).

2.1.5.2. Nakit Akış Riskinden Korunma

Bir diğer finansal riskten korunma türü ise TMS 39 ile paralel olarak nakit akış riskinden korunma (TFRS 9'da nakit akış değişikliğinden korunma şeklinde yer almaktadır) adı altında TFRS 9 hükümleri içerisinde de yer almaktadır. Bu riskten korunma türünde maruz kalınan nakit akış değişiklikleri için önlem alınması amaçlanmaktadır. Nakit akış değişikliklerinin kar veya zarar ile ilişkilendirilebilmek ile birlikte, bazı kalemlere de dayandırılması gerekmektedir. Bunlar (PWC, 2017c: 5);

- Kayda alınmış varlık veya yükümlülük,
- Kayda alınmamış bir kesin yükümlülük (yalnızca kur riski için) veya
- Gerçekleşme ihtimali yüksek bir işlem olarak sıralanabilmektedir.

Bu tür finansal riskten korunma muhasebesi işlemlerinde, finansal riskten korunan kalemin değerindeki her bir değişim, finansal riskten korunma aracının değerinde yaşanan değişiklikler ile ilişkilendirilmektedir. Finansal riskten korunma aracının değerinde ortaya çıkan değişimlerin, finansal riskten korunan kalemin değerindeki değişimlere göre daha fazla olması durumunda, işletmeler veya bankalar etkin olmayan kısmı ayrıca muhasebeleştirmelidir. Bu durumun tersinde ise etkin olmama durumu muhasebeleştirilmemektedir (Bottaro, 2017:54). Etkin olmama durumunda, finansal riskten korunma aracında gözlenen değer değişiminin etkin olmayan kısmı direk olarak kar veya zarar ile ilişkilendirilmektedir. Etkinlik durumunda ise, finansal riskten korunma aracının gerçeğe uygun değerindeki farklar ilk olarak diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmektedir. Diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilecek tutar aşağıdakilerden daha düşük olanıdır (PWC, 2017c: 6);

- Finansal riskten korunma işleminin başlangıcından itibaren, finansal riskten korunma aracına ait kar veya zararlar,
- Finansal riskten korunma işleminin başlangıcından itibaren, finansal riskten korunma aracından beklenen nakit akışlarının gerçeğe uygun değerindeki değişiklikler toplamı.

2.1.5.3. Net Yatırım Riskinden Korunma

Net yatırım riskinden korunma (TFRS 9'da yurtdışı işletmedeki net yatırım riskinden korunma şeklinde yer almaktadır) muhasebesi nakit akış riskinden korunma hükümleri ile benzerlik göstermektedir (BDO, 2018:93). Finansal riskten korunma aracının değerinde yaşanan değişikliklerin etkin olan kısmı diğer kapsamlı gelirden, etkin olmayan kısmı ise kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir (TFRS 9, paragraf 6.5.13). Yurtdışı yatırımından kısmi olarak veya tamamıyla çıkılması durumunda diğer kapsamlı gelirden biriken tutar yeniden sınıflandırma düzeltmesi olarak özkaynaklardan, kar veya zarara aktarılmaktadır (BDO, 2018: 93).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BANKALARDA TMS 39'DAN TFRS 9'A GEÇİŞ ETKİLERİ İLE FİNANSAL
ARAÇLARA İLİŞKİN ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

3.1. BANKALARI İLGİLENDİREN TFRS 9 KURAL DEĞİŞİKLİKLERİ

Finansal araçların sınıflandırma, muhasebeleştirme ve ölçüm kuralları için yeni standardın diğer işletmeler gibi banka finansal tablolarına da etkisi olacaktır. Ancak bankalar özelinde bazı değişikliklerin, finansal tablolar üzerinde daha fazla etki göstermesi muhtemeldir.

Bunlardan en fazla etki göstermesi bekleneni ise gerçekleşmiş kredi zararları modelinden beklenen kredi zararları modeline geçilmesidir. TMS 39'a göre kredi zararlarının muhasebeleştirilmesi yalnızca objektif bir kanıtın varlığı durumunda söz konusu olabilmekte iken, TFRS 9 ile bu yükümlülük kaldırılmaktadır. Bu durumda, standart değişikliği öncesinde kredi zararlarını önceden belirlenmiş yüksek oranlara göre ayırmayan bankaların toplam kredi zararlarının artması beklenmektedir. Zira henüz değer düşüklüğüne uğramamış krediler için dahi zarar karşılığı ayrılmaktadır. Kredi kalitesine göre finansal alacaklar için, ömür boyu (ikinci ve üçüncü aşama) veya 12 aylık beklenen kredi zararları üzerinden karşılık ayrılmaktadır. Artan karşılık tutarına paralel olarak geçmiş yıllar kar veya zararları ile dönem net karı veya zararı tutarlarında da değişim gözlemlenebilecektir.

Yeni standardın getirmiş olduğu bir başka değişiklik ise yeni sınıflandırma metodolojisidir. TFRS 9 uyarınca finansal varlıklar, ölçümleme çeşitlerine göre sınıflandırılmaktadır.

Bu metodoloji finansal varlıklar ve yükümlülükler için iki temel gruba odaklanmaktadır. Bunlar (Bottaro, 2017: 78-79);

- Borçlanma araçlarının sınıflandırılma ve ölçüm süreci, bankaların seçmiş olduğu iş modeline veya SAFÖ testi sonuçları,
- Özkaynağa dayalı araçların sınıflandırılma ve ölçümü kar veya zarara yansıtılarak yapılmaktadır. Ancak bankaların veya finansal kuruluşların alım satım amaçlı ellerinde bulundurdukları finansal araçları, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçmeyi seçmesi durumu ise istisnaidir.

Finansal varlıkların sınıflandırılması hususunda bir başka önemli konu ise SAFÖ testleridir. Sözleşmeye bağlı nakit akışlarının karakteristik özelliklerinin, bankaların seçmiş olduğu iş modeline uyumunun teyit edilmesi bu test sayesinde yapılabilmekte

olup, finansal varlığın hangi grupta sınıflandırılabilceğine karar verilmektedir. Bu sınıflandırma kararında bankaların iş modeli de göz önünde bulundurulmaktadır. Bankaların bu ölçüm gerekliliklerin yerine getirecek sistemleri kurmaları önem arz etmektedir.

Finansal riskten korunma muhasebesi açısından ise standardın daha anlaşılır ve yalın olduğu görülmektedir. Eski standardın katı kural bazlı etkinlik testi uygulamasına devam edilmemektedir ve bankalara belirli şartların oluşması durumunda finansal riskten korunma hükümlerinin uygulama hakkı verilmektedir.

Yukarıda aktarılan standart değışikliklerinin, bankaların finansal durum tabloları ve hisse fiyatları üzerinde de etkileri olması beklenmektedir. Finansal durum tablosu üzerindeki etkilerin düzenleyici kurumların karşılık uygulamasına ve bankacılıkla ilgili yasal düzenlemelere göre farklılık göstermesi beklenmektedir. TFRS 9'a geçiş öncesi Türk bankacılık sisteminde bankalar, genel karşılıkları için ertelenmiş vergi varlığı ayırmamakta iken standarda geçiş ile birlikte ayırabilecektir. Yeni standarda geçiş öncesi, gerçekleşmiş kredi zararları haricinde önceden belirlenmiş oranlar ile karşılık ayıran bankacılık sistemlerinde, Avrupa'daki beklentilerin tersi bir etki görülebilecektir.

Nispeti değışmekle birlikte Türkiye'de faaliyette bulunan ve TFRS 9'u uygulayan bankaların finansal tablolarında beklenen bazı değışiklikler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

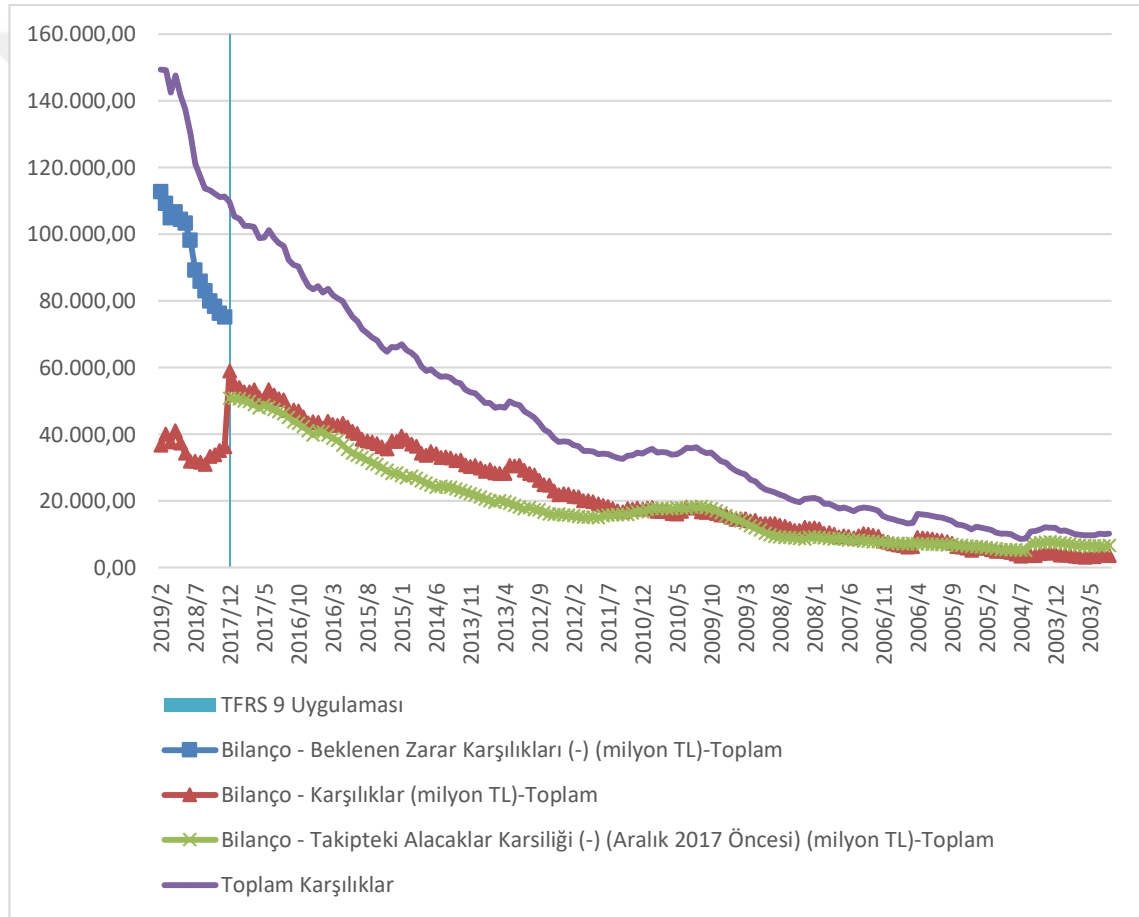
- Toplam karşılık tutarında artış,
- Ertelenmiş vergi varlığı tutarında artış,
- Geçmiş yıllar kar veya zararı ile dönem karı veya zararında artış.
- Finansal varlıkların yeni sınıflandırma kurallarına göre yeniden sınıflandırılması.

UFRS'lerdeki geliştirmelerin genel olarak ihtiyaca uygun ve güvenilir bilginin üretilmesi sonucunu doğurması beklenmektedir. Bu nedenle standart geliştirmelerinin doğru bilginin oluşturulması ve bilgi kullanıcılarına ulaştırılması konusunda önemli olduğu düşünölmektedir. Konu ile ilgili yazında UFRS'lere geçişin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisinde farklı sonuçlar bulunmaktadır. Ancak yukarıda anılan sebepler dolayısı ile TFRS 9'a geçişin bankaların ortalama hisse fiyatları üzerinde olumlu etki yapması beklenmektedir.

Şekil 3.1’de karşılık ayırma metodolojisindeki değişikliğin Türk bankacılık sektörüne etkisi gösterilmektedir. Aralık 2017 ile Ocak 2018 toplam karşılık tutarları karşılaştırıldığında bu tutarın 109.583,35 Milyar TL’den 111.293,49 Milyar TL ye çıkarak %1,56’lık bir artış yarattığı görülmektedir.

Literatürde yerini bulan tepe etkisinin, Türk bankacılık sektörü için Avrupa birliği beklentilerine göre daha düşük düzeyde gerçekleştiği izlenmiştir. Bu duruma, uygulama öncesinde Türk bankacılık sektörünün ayırmakta olduğu asgari sabit oranlı karşılık sisteminin etki ettiği değerlendirilmektedir.

Şekil 3.1: TFRS 9’un Türk Bankacılık Sektörüne Beklenen Kredi Zararları Etkisi

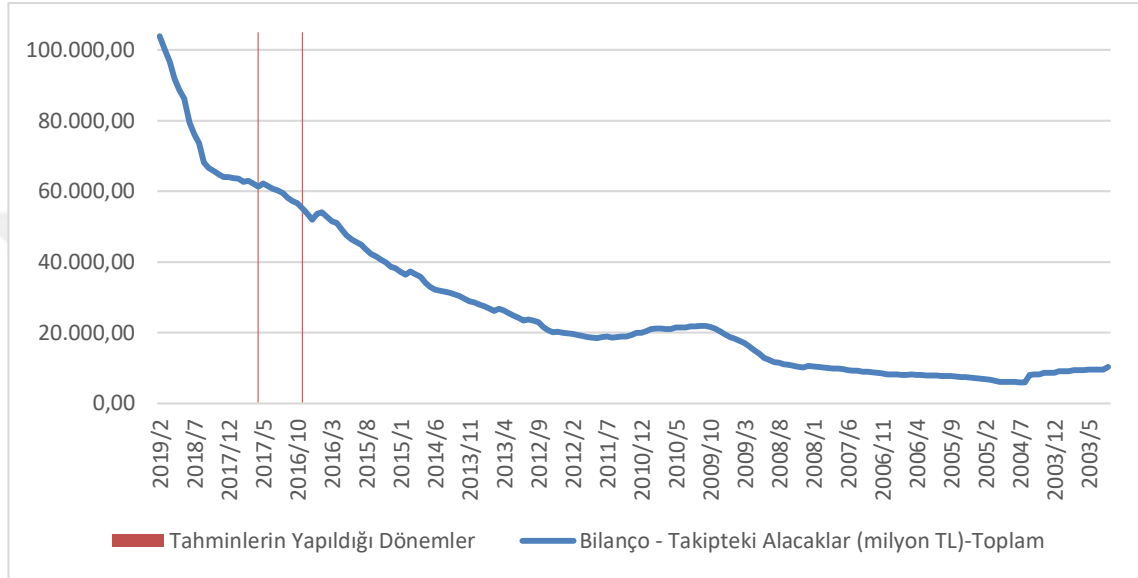

Kaynak: BDDK, Aylık Bankacılık Sektörü Verileri.

Toplam karşılıklardaki bu artışta, uygulamanın yanı sıra ekonomiye ilişkin olumsuz öngörülerinde rol oynadığı değerlendirilmektedir. Nitekim sektörün toplam takipteki alacaklar kaleminde, BDDK’nın yayımladığı Türk bankacılık sektörü verilerine göre tahminlerinin yapıldığı Eylül 2016 ve Haziran 2017 dönemlerine göre önemli artış

görülmektedir. Bu dönemler, Şubat 2019 tarihindeki toplam takipteki alacaklar ile karşılaştırıldığında sırasıyla %88,07 ve %69,38 artış olduğu görülmektedir. Aynı dönemler Amerikan doları bazında karşılaştırıldığında ise sırasıyla %6,27 ve %12,07 artış bulunmaktadır ve ikinci anket ölçümü sırasında 17.496 Milyar USD olan takipteki alacaklar toplamı 2019 Şubat ayı itibarıyla 19.608 Milyar USD olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 3.2: Türk Bankacılık Sektörünün Takipteki Alacaklar Kaleminin Değişimi

Kaynak: BDDK, Aylık Bankacılık Sektörü Verileri.

3.2. TFRS 9 UYGULAMASINA İLİŞKİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ DÜZENLEMELERİ VE DEĞERLENDİRMELERİ

3.2.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu TFRS 9 Etki Analizi

TFRS 9 sürecinin Türk bankacılık sektörüne etkilerinin ölçülmesi adına BDDK tarafından Eylül 2016 ve Haziran 2017 aylarında anket çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları Avrupa Bankacılık Otoritesi (EBA)'nin raporları kadar detaylı bir şekilde ortaya konulmasa da, BDDK tarafından 29 Aralık 2017 tarihinde yapılan "Karşılık Yönetmeliği Hakkında Basın Açıklaması"nda kendine yer bulmuştur. Söz konusu açıklamada BDDK'nın TFRS 9 standardına geçiş süresince mevzuat çalışmalarına değinilmekte ve uluslararası iyi uygulamaların takip edildiği belirtilmektedir. Çalışmanın ana amacı ise; "TFRS 9 kapsamında karşılık ayrılmasına

ilişkin bankacılık sektörünün hazırlık durumunu ve TFRS 9'un özellikle karşılık seviyeleri ile sermaye yeterliliği üzerine etkilerini değerlendirmek” olarak ifade edilmektedir (BDDK, 2017:1-2).

BDDK'nın çalışmalarına 49 banka katılmıştır. Bunlardan 36'sı, geçiş tarihi itibarıyla, beklenen kredi zararı karşılığı hesaplayabilecek durumdadır. Bankaların TFRS 9'u uygulama durumları da farklılık göstermektedir. Alınan yanıtlara göre 6 bankanın geç uygulama yapacağı ve 9 bankanın ise TFRS 9'u hiç uygulamayacağı belirtilmektedir.

İkinci analiz çalışmasında kredi portföyünün %78,1'ine sahip 20 bankanın verileri kullanılmıştır. Bir sonraki bölümde belirtilen EBA etki analizi sonuçlarının aksine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu analize göre;

- Toplam karşılık miktarı %4,1 (2.565 Milyon TL) azalış,
- Çekirdek sermaye yeterliliği oranında 33 baz puan ve
- Toplam sermaye yeterliliği oranında 21 baz puan artış meydana geleceği beklenmektedir.

Türk bankacılık sistemi için EBA'nın değerlendirmelerinin tersi bir sonuç çıkmasının üç nedeni vardır. Bunlar (Sultanoğlu, 2018: 501-502);

- BDDK daha sıkı ve kural bazlı bir yaklaşım sergilemektedir, bankalar bir önceki düzenlemeye göre BDDK'nın belirlenmiş olduğu oranlar üzerinden özel ve genel karşılık ayırmaktaydı. Bu şekilde TFRS 9'a göre ayrılacak zarar karşılığından daha fazla ayrılan tutarlar, uygulamaya geçiş ile iptal edilecektir.
- Önceki mevzuata göre genel karşılıklar hesaplanırken teminatlar göz önünde bulundurulmamaktadır. Ancak yeni uygulamada teminat tutarı hesaba katılacak ve muhtemelen genel karşılıklarda önemli düşüş meydana gelecektir.
- BDDK tarafından yaşanan krizler sonrası hayata geçirilen yapısal reformlar ile karşılık oranlarının artırılması, Basel kriterlerinin de üzerinde bir sermaye yeterliliği oranının belirlenmesi ve kar dağıtımı öncesi BDDK iznini alma şartı ile oldukça sağlam bir sermaye yapısının oluşturulması olarak sıralanmaktadır.

3.2.2. TFRS 9 ile İlgili Türk Bankacılık Düzenlemeleri

BDDK, finansal piyasalarda daha etkin bir denetim ve gözetim sisteminin kurulması için 23.06.1999 tarihli ve 23734 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan mülga 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile kurulmuştur. Sonrasında da 5411 sayılı Bankacılık Kanunu sayesinde yapısal olarak güçlendirilmiştir. Türkiye’de muhasebe standartlarının oluşturulması konusunda KGK yetkili olsa da, BDDK oluşturulan muhasebe standartlarının Türkiye’de faaliyette bulunan bankalarda ne şekilde uygulanacağı konusunda ve uygulama birliği oluşturmak amacı ile yönetmelik ve rehberler yayımlayabilmektedir.

3.2.2.1. Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ

BDDK, bankaların muhasebe uygulamalarında birlik oluşturmak amacıyla 20 Eylül 2017 tarihli ve mükerrer 30186 sayılı Resmi Gazete’de “Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ”i yayımlamıştır. Bu tebliğde bankalar için daha önceki dönemde de yer alan tek tip hesap planında TFRS 9 kapsamında değişiklikler yapılmıştır.

“Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tebliğin neden yayımlandığı, kimlerin uygulayacağı ve hangi yetkiye dayanıldığı açıklanmaktadır. İkinci bölümde hesap planında yer alan tüm kalemler listelenmekte iken üçüncü bölümde bu kalemlere ait açıklamalara yer verilmektedir. Son bölümde ise yürürlükten kaldırılan tebliğler ile bu tebliğin yürürlüğe ne zaman gireceği belirtilmektedir. Buna göre, Tebliğ 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecektir.

TFRS 9 ile aynı anda yürürlüğe girecek olan Tebliğin bankaları ilgilendiren en önemli noktası ise geçmişte genel karşılıklar olarak sınıflandırılan birinci ve ikinci aşama krediler için beklenen kredi zararı karşılığı ayrılabilir olacak olmasıdır. Böylece TFRS 9 ilk geçişinde Türkiye’de faaliyette bulunan bankalar bu kalemler için ilk kez karşılık ayıracak olup, aynı zamanda bunlara ilişkin ertelenmiş vergi varlığı da muhasebeleştirilebilecektir. Bu Tebliğin 262 – Ertelenmiş Vergi Varlığı Hesabı – Türk Parası kaleminin açıklamalarına istinaden indirilebilir geçici fark teşkil eden beklenen zarar karşılıkları veya genel karşılıklar için ertelenmiş vergi varlıkları muhasebeleştirilmektedir. Buna rağmen genel karşılıklar bankaların tek düzen hesap

planında yer almaya devam etmektedir. Çünkü TFRS 9 uyarınca beklenen zarar karşılığı ayırmayan bankalar bu hesabı kullanacaktır. Ayrıca serbest karşılıklar için vergi karşılığı ayırmama uygulaması da devam etmektedir.

Bankalar için kredilerin önemi defaten ifade edilmiştir. Nitekim BDDK'nın yayımladığı aylık bülten verilerine göre Aralık 2018 tarihi itibarıyla Türk Bankacılık Sektörünün 3.867 Milyar TL'lik toplam aktif büyüklüğünün 2.396 Milyar TL'si kredilerden oluşmaktadır. Bu oran toplam aktifin yaklaşık %62'sine denk gelmektedir. (BDDK, 2019: 2).

3.2.2.2. Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

BDDK, önemli bir finansal araç olan kredilerin niteliklerine göre sınıflandırılması ve bunlar için ayrılacak karşılıklara ilişkin usul ve esasları düzenlemek amacı ile “Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”i, 22 Haziran 2016 tarihli ve 29750 sayılı Resmi Gazete’de yayımlamıştır. Bu yönetmelik 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

“Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yönetmeliğin neden yayımlandığı, kimlerin uygulayacağı ve hangi yetkiye dayanıldığı açıklanmakta olup, yönetmelikte kullanılan tanımlar ifade edilmektedir.

İkinci bölümde kredilerin ne şekilde ve hangi ölçüler dikkate alınarak sınıflandırılacağı anlatılmakla birlikte geri ödenme imkânı ve borçlunun kredi değerliliğine göre beş gruba ayırmaktadır. Bunlar;

- Birinci Grup-Standart Nitelikli Krediler,
- İkinci Grup-Yakın İzlemedeki Krediler,
- Üçüncü Grup-Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler,
- Dördüncü Grup-Tahsili Şüpheli Krediler,
- Beşinci Grup-Zarar Niteliğindeki Krediler olarak yönetmelikte sıralanmaktadır.

BDDK'nın bu sınıflandırması ile TFRS 9'un genel yaklaşımı karşılaştırıldığında birinci ve ikinci grupta yer alan kredilerin, TFRS 9'daki birinci ve ikinci aşamadaki krediler olduğu, diğer gruplarda yer alan kredilerin ise üçüncü aşamadaki krediler olduğu söylenebilir (Sultanoğlu, 2018:498).

Yönetmelik TFRS 9'u uygulayan ve uygulamayan bankalar için farklı hükümler içermektedir. Bu farklılıklardan biri de yönetmeliğin üçüncü bölümünde yer alan karşılıklar içindir. TFRS 9'u uygulamayan bankalar için sabit oranlı bir hesaplama söz konusu olmaktadır. Yürürlükten kaldırılan, 2006 tarihli "Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"te yer alan oranlar ile karşılaştırıldığında, yeni yönetmelikteki oranların oldukça fazla olduğu görülmektedir.

TFRS 9'u uygulamayan bankalar birinci gruptaki nakit kredileri için %1 yerine %1,5 ve nakit olmayan kredileri için %0,2 yerine yine %1,5 karşılık oranı uygularken, ikinci gruptaki nakit kredileri için %2 yerine %3 ve nakit olmayan kredileri için %0,4 yerine yine %3 karşılık oranı uygulayacaktır.

TFRS 9'u uygulamayan bankalar, ciddi derecede karşılık ayırmak mecburiyetinde kalacaklardır çünkü yeni yönetmelik nakit olmayan krediler içinde aynı oranı kullanmaktadır. Bu da TFRS 9'u uygulamayan bankaların daha çok genel karşılık ayıracağı anlamına gelmektedir. Ayrıca, Yönetmeliğin TFRS 9 uygulanması veya uygulanmaması konusunda seçimlik hak tanınması, karşılık seviyelerinde ve değer düşüklüğü karşılaştırmalarında önemli uyumsuzluklara neden olacaktır. Yönetmelikte özel karşılıklar uygulamasına ilişkin değişiklik bulunmamaktadır (Sultanoğlu, 2018: 499-500).

"Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ayrıca kredi değer düşüklüğünün hesaplanmasında teminatların ne şekilde değerlendirileceğini dördüncü bölümde düzenlemektedir. TFRS 9'u uygulamayan bankalar için beş farklı grupta sınıflandırılmaktadır bu grupların örnekleriyle birlikte detayları yönetmeliğin 13'üncü maddesindedir.

TFRS 9 uyarınca, teminatlar kredi için hesaplanacak kredi zararının hesaplanmasında dikkate alınmaktadır. Dolayısı ile birinci ve ikinci aşamadaki kredilere

için alınan teminatlar ayrılacak beklenen kredi zararı tutarını azaltıcı etki yapabilecektir. Bu duruma bir önceki Yönetmelikte izin verilmemektedir.

Teminatların da genel karşılık hesaplamasına dahil edilmesi, banka finansal tablolarına önemli olumlu etki yapacaktır. Özellikle Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların genel karşılık seviyelerinde azalma beklenebilmektedir (Sultanoğlu, 2018: 500).

Yönetmeliğin beşinci bölümünde belgelendirme ve sistem gereklilikleri, altıncı bölümde ise yürürlükten kaldırılan yönetmelik ile yürürlük tarihi ve istisnalar ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

3.2.2.3. TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber

“Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in 20. maddesinde belirtildiği üzere BDDK’nın bu yönetmeliğin uygulamasına ilişkin rehber yayımlama yetkisi bulunmaktadır. Bu yetkiye istinaden “TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber” süreçlere, verilere, uygulama yöntemlerine ve modellere ilişkin olarak bankalardan beklenen iyi uygulamaları açıklamak amacıyla yayımlanmıştır.

Rehber üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda rehberin amacı, uygulama kapsamı ve yasal dayanağına ilişkin bilgi verilmektedir.

İkinci kısımda beklenen kredi zararları uygulamasının temel ilkelerine yer verilmektedir. Bu kısım değerlendirildiğinde, genel itibariyle kural bazlı bir yaklaşım yerine ilkelere yer verildiği görülmektedir. Bu ilkelere;

- Yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin tüm sürecin etkili bir şekilde idare edilebilmesi ile ilgili sorumluluğuna,
- Beklenen kredi zararı ölçüm yöntemlerinin güvenilir ve belgelendirilmiş olmasına ve bu yöntemlerin valide edilmesine ilişkin politikalar ve süreçlerin bulunmasına,
- Benzer kredi riski taşıyan kredilerin bir grup halinde izlenmesine yarayan bir kredi riski yönetimi sürecinin gerekliliğine,
- Hesaplanan toplam karşılık tutarının TFRS 9 ile uyumluluk ve yeterliliğine,

- Uzman görüşlerinin geleceğe yönelik tahminler sırasında kullanılmasına,
- Ortak sistemler, araçlar ve verilere dayanan sağlıklı bir kredi riski değerlendirme ve ölçme sürecinin gerekliliğine yer verilmektedir.

Üçüncü kısımda ise on iki aylık beklenen kredi zararı, kredi riskinde önemli artış ve basitleştirme uygulamaları konularında ek açıklamalara değinilmektedir.

3.3. AVRUPA BANKACILIK OTORİTESİ DEĞERLENDİRMELERİ

Birçok görüşe göre; TFRS 9'un getirdiği en önemli değişiklik yeni beklenen kredi zararları modelidir. Bu değişikliğin önemi, ellerinde iş modeli gereği fazlaca kredi bulunduran bankalar için daha da fazladır.

Uygulama değişikliği öncesi banka karşılık sisteminin daha toleranslı olduğu ülkelerde etkinin karşılıkları arttırıcı ve dolayısı ile özkaynakları azaltıcı yönde olması beklenmekte iken, Türkiye gibi karşılık oranlarının daha katı belirlendiği ülkelerde ise tam tersi yönde etki beklenmekte idi. Beklentiye paralel olarak bankacılık otoritelerinin yaptığı anket ve analiz sonuçları çeşitli tarihlerde yayımlanmıştır. Bu bölümde bu sonuçlardan bazılarına değinilmektedir.

EBA, TFRS 9 öncesi etki analizi yapmak amacıyla 2016 ve 2017 yıllarında iki analiz raporu yayımlamıştır. Bu raporlara, 2018 Aralık ayında yayımladığı ve geçiş sürecinin ilk etkilerini değerlendirdiği raporu ile devam etmiştir.

3.3.1. Avrupa Bankacılık Otoritesi Birinci Etki Analizi Raporu

EBA'nın 2016 yılı Ocak ayında, Avrupa Birliği'ne (AB) üye ülke bankalar arasında örneklem metoduyla seçilen 58 bankanın katılımıyla bir anket çalışması başlatmıştır. Bu örneklem seçilirken, EBA'nın olağan risk değerlendirme raporlarındaki temel risk göstergelerinde yer verdiği bankalar dikkate alınmıştır. Örneklemdeki çoğu banka (% 91) Global Sistemik Önemli Banka (% v 60) veya Diğer Sistemik Önemli Banka (%31) kategorisinde yer almaktadır. Yine örneklemin nitel sorularına cevap veren bankalar üye ülkelerin 20'sinin, nicel sorularına cevap veren bankalar üye ülkelerin 19'unu temsil etmektedir (EBA, 2016: 10-11).

Yapılan bu çalışmanın ana hedefleri olarak (EBA, 2016: 4);

- Standart değişikliğinin banka özkaynaklarına tahmini etkisinin anlaşılması ve
- TFRS 9 ile diğer yasal yükümlölüklerin bağlantısının ve bankaların hazırlık seviyesini anlaşılması sıralanmaktadır.

Bahsi geçen raporda EBA, bankaların henüz TFRS 9'a geçiş sürecinde olduğunu ve sistemsal gereklilikleri yerine getirememiş olabileceğini kabul etmekle birlikte, standarda uyum sürecinin tüm kademelerini takip etmeye devam edeceğini belirtmektedir.

İlk anket çalışmasının sonuçlarını nitel ve nicel sonuçlar olarak iki bölümde incelemek mümkündür.

3.3.1.1. Nitel Sonuçlar

EBA raporunda nitel sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenmektedir.

- Daha küçük bankaların TFRS 9 geçiş sürecinde büyük bankalara göre daha geride olduğu görülmektedir. Buna küçük bankaların kısıtlı kaynaklarının ve uygulama sürecinin görece daha küçük olması neden olabileceği değerlendirilmektedir.
- Temel paydaşların sürece müdahilliği açısından ise sağlam bir yönetim sürecine ihtiyağ olduğu ortaya koyulmaktadır. Bu süreçte yönetim kurulu, denetim komitesi, üst yönetim, bağımsız denetçi ve işletme içi diğer çeşitli departmanların rolü olacaktır. Bu grup arasında en çok işletme üst yönetimi daha aktif bir rol oynarken, yönetim kurulu ve denetim komitesinin kısıtlı müdahilliği söz konusudur (Sultanoglu, 2018: 493).
- Birçok anket katılımcısı banka, TFRS 9 uyum sürecini paralel geçiş yöntemi ile test etmeyi planlamaktadır. Ancak bu test sürecinin bazı durumlarda planlanandan daha kısa sürebileceği düşünölmektedir. Bu duruma, sistem geliştirmelerinin tamamlanma süresi ile ilk uygulama başlangıcı arasındaki sürenin oldukça kısıtlı olması neden olmaktadır. EBA bankaları test sürecinin kısaltma konusunda uyarmaktadır. Çünkü paralel geçiş süreci, TFRS 9'un etkilerinin tahmini konusunda büyük önem arz etmektedir.
- Bankalar genel olarak ellerinde hali hazırda bulunan tanımlamalar, süreçler, sistemler, modeller ve veriyi kullanarak TFRS 9 geğişini yapmayı

hedeflemektedirler. Ancak yeni modeller ve/veya değişiklikler gerekebilmekte olup kullanılan elemanlar TFRS 9 ile uyumlu olmayabilmektedir.

- Veri kalitesi ve uygunluğu bankaların en çok zorluk yaşayabileceği nokta olarak görölmektedir.
- Sınıflandırma ve ölçüm değişikliklerinin bankaların genelinde önemli etki yaratmayacağı görüşü hakimdir. Maruz kalınacak etki bankaların iş modeli ve elde bulundurulan ürünlere göre değişebilecektir.
- TFRS 9'un değer düşüklüğü ile ilgili -kredi riskinde önemli derecede artış gibi-bazı temel hükümlerinin yorumu ve uygulaması oldukça zorlayıcı görölmektedir. EBA'nın kredi riski yönetimi uygulamaları ve muhasebesi ile ilgili rehberi, bankalara önemli bir yardımcı kaynak olacaktır.
- Birçok bankanın, ana ölçü olmasa da kredi riskinde önemli artış ölçüsü olarak, vade tarihini 30 gün geçme kriterini kullanacağı anlaşılmaktadır. Basitleştirilmiş yaklaşımlar uygulanarak tahmin edilen beklenen kredi zararlarında yanımların oluşması durumunda, kredi veren kuruluşların bu yanımları karşılamak için değişiklikler yapması gerekebilecektir. Yapılan değişikliklerin TFRS 9 hükümlerine uygun olmasına bankaların dikkat etmesi gerekmektedir.
- Anket çalışmasına katılan bankaların %75'i kar veya zarardaki oynaklığın artacağı görüşündedir. Birçok katılımcı bu oynaklığın, birinci aşamadan ikinci aşamaya geçerken (12 aylık beklenen kredi zararları) maruz kalınan "tepe etkisi" nedeniyle olacağını belirtmektedir. Bu geçiş yapılırken 12 aylık beklenen kredi zararları yerine, ömür boyu beklenen kredi zararları muhasebeleştirilecektir. Ayrıca ileriye dönük bilgilerin de her raporlama döneminde kullanılması da bir diğer neden olarak gösterilmektedir.

3.3.1.2. Nicel Sonuçlar

Nicel sonuçlar, bankaların en iyi çabalarıyla yaptıkları tahminlerden oluşmaktadır. EBA raporunda nicel sonuçlara ise aşağıdaki gibi yer verilmektedir.

- TFRS 9'un toplam tahmini etkisi ilk önce değer düşüklüğü gereksinimleri daha sonra ise sınıflandırma ve ölçüm gereksinimlerinden oluşmaktadır. Ana etki olarak ise ikinci aşamada yapılacak ömür boyu beklenen kredi zararları hesaplaması gösterilmektedir.

- Karşılıklarda tahmin edilen değişiklikler farklı portföyler için farklı düzeyde olacaktır. Dolayısı ile bankaların özkaynaklarında oluşacak etki, diğer faktörlerin de etkisi ile farklı olacaktır.
- Finansal araçların yeniden sınıflandırılmasının da bankaların özkaynaklarına etkisi olacaktır. Ancak çoğu durumda, bankaların iş modelleri ve finansal durum tablolarının kompozisyonu sebebiyle kısıtlı bir etki beklenebilir.
- Karşılıklarda beklenen artış ortalama %18'dir. Ayrıca katılımcıların %86'sı için bu oran %30 olmaktadır.
- TFRS 9'un toplam etkisine değinmek gerekirse, çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliği oranlarında düşüş beklenmektedir. Bu düşüşler ortalama olarak ve sırası ile 59 baz puan ve 45 baz puan olarak beklenmektedir.

EBA yaptığı çalışmanın nicel sonuçlar bakımından en doğru sonuçları veremeyebileceğini ve ikinci bir çalışmanın gerçekleştirileceğini belirtmektedir.

3.3.2. Avrupa Bankacılık Otoritesi İkinci Etki Analizi Raporu

EBA'nın 2016 yılında yayımladığı raporda da belirttiği gibi, Kasım 2016 ayında, Avrupa Birliği'ne (AB) üye ülke bankalar arasında örneklem metoduyla seçilen 54 bankanın katılımıyla bir anket çalışması başlatmıştır. Bu örneklem seçilirken, EBA'nın olağan risk değerlendirme raporlarındaki temel risk göstergelerinde yer verdiği bankalar dikkate alınmıştır. Örneklemdeki çoğu banka (% 94) Global Sistemik Önemli Banka (% 63) veya Diğer Sistemik Önemli Banka (%31) kategorisinde yer almaktadır. Çalışma sonuçları bir rapor halinde Temmuz 2017'de yayımlanmıştır.

Yapılan bu çalışmanın ana hedefleri (EBA, 2017a: 11);

- Standart değişikliğinin banka özkaynaklarına tahmini etkisinin anlaşılması ve TFRS 9 ile diğer yasal yükümlülüklerin bağlantısının ve bankaların hazırlık seviyesini anlaşılması hususunda birinci araştırmanın hedeflerini devam ettirmek ve
- Ana noktalara daha fazla temas ederek, geçen süre zarfında gelişen sistemlerin de yarımı ile daha kaliteli bilgi elde etmek olarak belirtilmektedir.

İkinci anket çalışmasının sonuçlarını da nitel ve nicel sonuçlar olarak iki bölümde incelemek mümkündür.

3.3.2.1. Nitel Sonuçlar

İkinci anket çalışmasının nitel sonuçları aşağıdaki gibidir;

- Birçok banka test veya sistemlerin inşa edilmesi aşamasındadır. Ancak bazı bankaların bu süreçte oldukça geri kaldıkları görülmektedir. Görece küçük bankaların bir önceki anket çalışmasında göre aşama kaydettikleri gözlemlenmekle birlikte halen büyük bankaların gerisinde oldukları düşünülmektedir.
- TFRS 9 uyum sürecinde paydaşların müdahilliği artmaktadır. Ancak bazı durumlarda halen yönetim kurulu ve denetim komitesinin katılımı yeterli düzeyde değildir. Bu durum, özellikle TFRS 9 uyum sürecinde ve sonrasında, kaynakların doğru şekilde yönlendirilememesi, yetersiz yoğunlaşma ve diğer paydaşların görevlerini gerektiğince yerine getirememesi gibi sonuçlar ortaya çıkarabilecektir.
- Veri kalitesi, tarihi verilerin kullanılabilirliği ve kredi riskindeki önemli artışın değerlendirilmesi konuları bankaların karşılaşacağı en büyük sorunlar olarak görülmektedir. Bu bankaların kullanılabilir veri olmaması durumunda basitleştirme yapacakları belirtilmektedir. Bu basitleştirmeler yapılırken mantıklı ve istikrarlı bir yönetim sürecinin varlığı gereklidir.
- EBA, daha sıkı modellerin, eğer doğru adapte olabilirse TFRS 9 içinde uygun olacağı görüşündedir. Ayrıca bankaların yasal veriler, süreçler ve/veya modellerde yapılacak değişiklikleri anlamaları ve mevcut modellerini kullanmadıklarında, yeni modeller geliştirmek konusunda gerekçeleri açıkça ortaya koymaları gerekmektedir.
- Katılımcı bankaların büyük bir çoğunluğu, banka içerisinde üretilen veri, tahmin ve makro-ekonomik veri içeren ileriye dönük senaryolar kullanmayı planlamaktadır. Üretilen bu senaryoların tutarlı olması ve işletmenin elinde bulundurduğu portföyle uyumlu ana risk elemanlarını içermesi gerekmektedir.
- Bankalar kredi riskinde önemli artışın ölçülmesi için uzman görüşü ve pratik tedbirlerin yanında birçok kriter de kullanacaktır. Kredi riskinde önemli artış tespit edilirken, tutarlı yönetim, sistemler ve kontrollerin vazgeçilmezdir.
- Sınıflandırma ve ölçüm değişikliklerinin bankaların genelinde önemli etki yaratmayacağı görüşü hakimdir. Ancak, sınıflandırma ve ölçüm gereksinimlerinin

operasyonel hale gelmesi için de kaynak gerekmektedir. Bankaların bu gereksinimleri hayata geçirirken karşılaşılabilecekleri zorlukları hafife almamaları gerekmektedir.

- Bir önceki anket çalışmasında olduğu gibi katılan bankaların %72’i kar veya zarardaki oynaklığın artacağı görüşündedir. Birçok katılımcı bu oynaklığın, birinci aşamadan ikinci aşamaya geçerken (12 aylık beklenen kredi zararları) maruz kalınan “tepe etkisi” nedeniyle olacağını belirtmektedir. Bu geçiş yapılırken 12 aylık beklenen kredi zararları yerine, ömür boyu beklenen kredi zararları muhasebeleştirilecektir. Ayrıca ileriye dönük bilgilerin de her raporlama döneminde kullanılması da bir diğer neden olarak gösterilmektedir.
- Anket sorularına alınan yanıtlara göre, TFRS 9’un bankaların kredi verme uygulamalarında değişikliğe yol açacaktır. Ancak bu etkinin büyüklüğü ile ilgili bankaların detaylı bir tahmini bulunmamaktadır. Ekonominin finanse edilmesinin bir başka yolu olarak da düşünülebilecek uzun vadeli yatırımların, banka bilançolarındaki yerinin küçük olduğu gözlemlenmiştir. Bu bilgilerin ışığında, tüm ilgili taraflarca daha uzun vadeli değerlendirmeler yapılması gerekmektedir.

3.3.2.2. Nicel Sonuçlar

Katılımcılar nicel etkiler için seçilmiş finansal ve yasal özkaynak oranlarını tahmin etmişlerdir. Bazı durumlarda tam bir sayı vermek yerine belirli aralıklar şeklinde tahminler değerlendirilmiştir. EBA raporunda nicel sonuçlara ise aşağıdaki gibi yer verilmektedir.

- TFRS 9’un çekirdek sermaye ve sermaye yeterliliği oranlarına tahmini nicel etkisi, birinci anket çalışmasına paralel sonuçlar üretmiştir. Birçok bankanın tahminlerinde önemli derecede bir sapma görülmemektedir. Bununla birlikte genel etkinin sınırlı olacağı görüşü hakimdir. Karşılık seviyesindeki artış bir öncesi anket çalışmasına göre daha düşük çıkmıştır.
- Çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliği oranlarında düşüş beklenmektedir. Bu düşüşler ortalama olarak ve sırası ile 45 baz puan ve 35 baz puan olarak beklenmektedir.
- TFRS 9’un toplam tahmini etkisi ilk önce değer düşüklüğü gereksinimleri daha sonra ise sınıflandırma ve ölçüm gereksinimlerinden oluştuğu katılımcılar

tarafından doğrulanmıştır. Ana etki olarak ise ikinci aşamada yapılacak ömür boyu beklenen kredi zararları hesaplaması gösterilmektedir. Bu hesaplamanın da temelde kredileri ile hane halkı ve finansal olmayan kuruluşlara verilen avansları etkileyeceği düşünülmektedir.

- Bazı bankaların sermaye yeterliliğine ilişkin oranlarında, değer düşüklüğü gereksinimlerine bağlı olarak, artış gözlemlenmiştir. Bu bankaların büyük bir çoğunluğu, basitleştirilmiş yaklaşımı kullanan, küçük bankalardır. İçsel oranların kullanan bankaların aksine bu bankalar, ikinci kuşak sermayede beklenen yasal zarar üstündeki karşılıklarını muhasebeleştiremeyecektir.
- Karşılıklarda beklenen artış ortalama %13'dir. Ayrıca katılımcıların %75'i için bu oran %18 olmaktadır.
- Birinci anket çalışmasına göre tahmini karşılık tutarları daha düşük çıkmıştır. Bunun nedenleri; iki anket çalışması arasında geçen sürede bankaların TFRS 9'a uyum konusunda ilerleme kaydetmiş olması, ekonomik koşullarda ve tahminlerde daha iyimser bir bakış açısına sahip olunması veya karşılıklar için tam bir rakam tahmini istenmiş olması olabileceği değerlendirilmektedir.

3.3.3. Avrupa Bankacılık Otoritesi Geçiş Sonrası İlk Değerlendirme Raporu

EBA'nın 2016 ve 2017 yıllarında yayımladığı raporlara 2018 Aralık ayında, Avrupa Birliği'ne (AB) üye ülke bankalar arasında örneklem metoduyla seçilen 54 bankaya ait gerçekleşmiş veriler ile bir değerlendirme raporu yayımlamıştır. Bu örneklem seçilirken, EBA'nın olağan risk değerlendirme raporlarındaki temel risk göstergelerinde yer verdiği bankalar dikkate alınmıştır. Örneklemdeki çoğu banka (% 94) Global Sistemik Önemli Banka (% 57) veya Diğer Sistemik Önemli Banka (%37) kategorisinde yer almaktadır. Bu çalışmayı diğer iki çalışmadan ayıran en önemli özellik ise bankaların tahminlerinde değil ilgili kurumlara bildirdikleri yasal veriler (COREP/FINREP taslakları) üzerinden yapılmış olmasıdır. Ancak TFRS 9 geçişi ile ilgili çalışmaların halen sürdüğü göz önünde bulundurulduğunda veri kalitesinin gelecekte artması EBA tarafından beklenmektedir.

Yapılan bu çalışmanın ana hedefleri (EBA, 2018: 8-9);

- Geçiş sonrası nicel etkilerin (kamuya veya otoritelere bildirilen veriler yolu ile) bazı nitel etkilerde göz önünde bulundurularak mercek altına alınması,
- Standart değişikliğinin ilk etkilerinin (finansal varlıkların sınıflandırma ve ölçümü, değer düşüklüğü ve sermaye yeterliliği gereksinimleri dahil) daha iyi anlaşılması, bütün paydaşların ilk etkiler ve TFRS 9 ile yasal hükümler arasındaki ilişki konusunda daha fazla bilgiye sahibi olması,
- Diğer iki rapordaki hedefleri devam ettirmekle birlikte bir adım ileriye atarak gerçekleşmiş verilerin kullanılması olarak belirtilmektedir.

Raporun içeriğinde özel olarak tavsiyelere yer verilmemesine rağmen bazı tespitlere yer verilmektedir. Bu tespitler (EBA, 2018: 5-8);

- Bankaların çekirdek sermaye oranında gerçekleşen ilk geçiş etkisi, ikinci anket çalışması ile büyük ölçüde paralel olmuştur. İkinci anket çalışması ve bu etki analizi çalışmasında çekirdek sermaye oranı verisi raporlayan bankaların bu oranı (38 banka) ortalama 47 baz puan ve 27 ağırlıklı ortalama baz puan düşüş göstermiştir. İkinci anket çalışmasında ise bu oranların ortalama 42 baz puan ve 31 ağırlıklı ortalama baz puan düşeceği beklentisi bulunmaktadır.
- İçsel oranları kullanan bankalar (ortalama 19 baz puan), basitleştirilmiş yöntemi kullanan bankalara (ortalama 157 baz puan) göre çekirdek sermaye oranında genellikle daha düşük bir negatif etki ile karşılaşmışlardır. İlk geçiş günündeki karşılık tutarlarındaki artış içsel oran kullanan bankalarda (%11,4), basitleştirilmiş modeli kullanan bankalara (%7,4) göre daha yüksektir. Bu farklılıklar içsel oranlarını kullanan bankalarda beklenen yasal zararların zaten muhasebeleştirilmiş olmasından kaynaklanabilir. Ancak daha detaylı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.
- Sınıflandırma ve ölçüm değişikliklerinin etkisi, örneklemdaki bankaların yalnızca küçük bir kısmı için anlamlı değişikliğe sebep olmuştur. Örneklemdaki bankaların çoğunun bilanço yapısı ortalama olarak büyük değişikliklere maruz kalmamıştır. Finansal varlıklar büyük çoğunlukla (%80) itfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülmektedir. Bu gözlem ikinci anket çalışması ile de örtüşmektedir.
- Sadece anapara ve faiz ödemelerinden kaynaklanan nakit akışları testi ile finansal araçların gerçeğe uygun değeri kar veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak

sınıflandırılması uygulamasının kısıtlı bir etkisi olduğundan söz edilebilmektedir. Ancak, 2018'in ikinci çeyreğinde ticari olmayan borçlanma araçlarının %96'sı itfa edilmiş maliyet değeri ile ölçülen veya gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan olarak sınıflandırılmıştır. Bu nedenle bu araçların sadece anapara ve faiz ödemelerinden kaynaklanan nakit akışları testini geçtiği söylenebilir.

- 2018'in ikinci çeyreğindeki verilere göre bankaların finansal durum tablolarındaki maruz kalınmış risklerin dağılımı;
 - ✓ Aşama 1: %85
 - ✓ Aşama:2 %8
 - ✓ Aşama 3: %7 olarak gerçekleşmiştir.
- Bazı durumlarda, 90 günlük vadenin aşılması üçüncü aşamaya aktarılma ile sonuçlanmamıştır. Aynı durum 30 günlük vadenin aşılması ile ikinci aşamaya aktarılma konusu için de geçerlidir. Bu noktada bankaların uygulamaları ile ilgili daha detaylı bir analiz EBA tarafından gerekli görülmektedir.
- 2018'in ikinci çeyreğindeki veri dikkate alınarak yapılan değerlendirmeye göre aşamalar arası transfer daha çok üçüncü aşamadan diğer aşamalara doğru olmuştur.

EBA'nın bu çalışması daha çok nicel sonuçlar üzerine yoğunlaşmakta iken, daha sonra yapılacak bir çalışmada nitel sonuçların da inceleneceği belirtilmektedir. Banka özkaynaklarında artan oynaklığa ilişkin de uzun vadede bir çalışma yapılabileceği raporda yer almaktadır.

3.3.4. Avrupa Bankacılık Otoritesi Diğer Çalışmaları

EBA yaptığı bu etki analizleri dışında bankalara yardımcı olması için iki adet daha çalışma yayımlamıştır.

Bunlardan ilki 6 Mart 2017 tarihinde geçiş hükümleri ve TFRS 9 dolayısı ile meydana gelen kredi riski değişiklikleri hakkında görüş vermek amacı ile yazılmıştır. EBA'nın bu görüşü aynı zamanda Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi değerlendirmelerine de sunulmuştur.

Görüşte, geçiş sürecinin etkilerini azaltmak için Avrupa Komisyonunun vermiş olduğu özkaynak gerekliliği yönetmeliği (capital requirements regulation) gözden geçirme teklifi hakkında EBA'nın bakış açısına yer verilmektedir.

Komisyon'un önerisinde her yıl değişen bir çarpan ile birinci ve ikinci aşamadaki beklenen kredi zararlarının çekirdek sermaye ilave edilmesi yolu ile dinamik bir yaklaşım bulunmaktadır. (EBA, 2017b: 5)

EBA bu dinamik yaklaşımın hali hazırda zaten karmaşık olan bir sürecin daha da kompleks hale geleceğini düşünmektedir. Bunun yerine daha statik bir yaklaşımın, geçiş hükümlerinin gerekçelerinin anlaşılması ile ihtiyatlılık arasında daha iyi bir denge kurabilecektir. Bu şekilde ilgili kuruluşlar bu hükümleri daha kolay uygulayabilecek ve bütün paydaşlar bu hükümleri daha kolay anlayabilecektir.

Dinamik yaklaşıma devam edilmesi durumunda, katı açıklama yükümlülüklerinin gerekliliği artacaktır. Bu şekilde TFRS 9'un etkileri daha net anlaşılabilir ve daha uyumlu bir uygulama gerçekleştirilebilir. İki yaklaşım arasında karar verilirken ihtiyatlılık ile sadelik arasında bir denge tutturulması gerekmektedir.

EBA ayrıca TFRS 9'un etkilerinin 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla geçerli olması gerektiği ve ilk yıl ya da izleyen yıllarda herhangi bir tamamen etkisizleştirme döneminin olmaması gerektiği görüşündedir. Bu nedenle 4 yıllık azalan oranda bir geçiş süreci, EBA'ya göre daha uygundur.

EBA'ya göre kuruluşların geçiş hükümlerini kullanmayı tercih etmemesi durumunda ileride bu haklarını kullanamamaları daha uygundur. Bu hususa ilişkin kuruluşlar tarafından ayrıca açıklamalar yayımlanmalıdır.

EBA'nın bir diğer çalışması ise 12 Mayıs 2017 tarihinde, kredi veren kuruluşların kredi riski yönetimi uygulamaları ve beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesi ile ilgili uygulama rehberi niteliğinde yayımlanmıştır. Dolayısıyla üye ülkelerin kredi veren kuruluşları açısından bağlayıcı hükümler içermekte olup, 1 Ocak 2018 tarihinden sonra başlayan dönemler için geçerlidir. Aynı zamanda bu rehber Basel Bankacılık Komitesinin Aralık 2015 ayında yayımlanmış olduğu beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesi ve kredi riski ile ilgili rehberinin üzerine inşa edilmiştir.

3.4. BASEL UZLAŞILARI

Sağlıklı bir bankacılık sektörünün oluşturulması uluslararası finans çevreleri ve fon akışının etkinliği açısından büyük öneme sahiptir. Kriz durumlarında bankaların temerrüt etmesini engelleyecek en önemli unsur sermayeleridir. Bu nedenle uzun yıllardır ulusal ve uluslararası alanda bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi konusunda çabalar devam etmektedir. Bu kapsamda Basel Bankacılık Komitesi tarafından yayımlanan ve ülkelerin kendi yerel mevzuatlarına uyarladıkları kural setleri yayımlanmaktadır. Kamuoyunda Basel düzenlemeleri olarak bilinen bu kurallar yıllar içinde bankacılığın gelişimine paralel olarak karmaşık ve daha teknik bir yapı kazanmıştır. Türkiye'nin de üyesi olduğu Basel Bankacılık Komitesi tarafından yayımlanan uzlaşmalar üyeleri için bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Ayrıca ülkemizde faaliyet gösteren halka açık bankaların bir kısmı, yabancı banka grupları tarafından kontrol edilmektedir. Bu sebeplerle çalışmanın bu kısmında UFRS 9 düzenlemesinin de temelini oluşturan Basel düzenlemelerine ve bunların UFRS 9 ile karşılaştırılmasına yer verilecektir.

3.4.1. Basel I Uzlaşısı

Basel Bankacılık Komitesi 1974 yılında banka denetimi alanında uluslararası alandaki uygulamaların yeknesaklaştırılması ve yardımlaşmanın artırılması amacıyla kurulmuştur. Bu kuruluşun temel amacı banka denetimindeki tecrübelerin paylaşılarak kalitenin artırılması ve bu yolla finansal istikrara katkıda bulunulmasıdır.

Basel I olarak bilinen sermaye uzlaşısı 1988 yılında yayımlanmış olup, temel olarak kredi riskine (varlık sınıflandırması) odaklanan bir yapı arz etmektedir. Bu uygulamanın 1992 yılına kadar hayata geçirilmesi öngörülmüştür. Uzlaşmaya göre banka varlıkları 5 ana gruba ayrılmakta ve bu gruplara borçlunun yapısına göre 0%, 10%, 20%, 50% ve 100% risk ağırlıkları uygulanmaktadır. Buna göre;

- %0 risk ağırlığı olan kalemler OECD merkezi yönetimlerine olan riskler,
- Kamu borçları ülke riskine göre 10%, 20%, 50% ve 100%,
- Nakit karşılığı riskler %20,
- Konut Kredileri %50,

- Özel sektör ve diğer riskler%100 olarak belirlenmiştir. Bankanın bu ağırlıkları uyguladığı risklerinin 1 inci ve 2 nci kuşak sermayesine oranı asgari % 8 olmalıdır.

Basel I uygulamasının yalnızca kredi risklerine odaklanmasının ardından, bankaların mali durumlarında önemli bir etki yaratan piyasa risklerinin de sermaye yeterliliği hesaplamasında dikkate alınması gereği uzlaşının yenilenmesi gereğini ortaya çıkartmıştır. Söz konusu Uzlaşya 1996 yılında son hali verilerek kamuoyu ile paylaşılmıştır.

3.4.2. Basel II Uzlaşısı

Basel Bankacılık Komitesi, finansal piyasalardaki gelişmeleri dikkate alarak Basel I'e göre bankaların risklerini daha iyi ölçen bir yapının ortaya konulması gereğini açıklamıştır. Bu çerçevede Haziran 1999'da Basel-II'ye ilişkin ilk istişare metni ardından 2001 yılı başında ikinci istişare metni, Nisan 2003'te ise üçüncü istişare metni yayımlanmıştır. Söz konusu metinler ülkelerden alınan görüşler de dikkate alınarak nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır (BDDK, 2005: 2).

Basel II özellikle 1992 yılından buyana yaşanan banka temerrütlerini yetersiz risk yönetimleri ile ilişkilendirmektedir. Bu nedenle Uzlaş bankaların kredi, piyasa ve operasyonel risklerin yönetiminde yeknesak yapılara sahip olmalarını öngörmektedir. Bu çerçevede Basel II temelde 3 yapısal blok üzerine inşa edilmiştir;

1. Yapısal Blok-Sermaye Yeterliliği: Bankanın karşılaştığı temel riskler olan kredi, piyasa ve operasyonel risklere karşı yeterli düzeyde sermaye bulundurulması öngörülmüştür. Bu kapsamda kredi riski 3 farklı şekilde (Standart Yöntem, Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntem, Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntem), operasyonel risk 3 farklı şekilde (Temel Gösterge Yaklaşımı, Standart Yaklaşım, İçsel Ölçüm Yöntemi), piyasa riski ise Riske Maruz Değer Yöntemi kullanılarak ölçülmektedir.

2. Yapısal Blok-Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi: Bu blokta denetim otoritesine risk analizinde kullanılmak üzere çeşitli araçlar verilmektedir. Ayrıca Uzlaş denetim otoritesine sistemik risk, konsantrasyon riski, stratejik risk, itibar riski, likidite riski ve yasal risk gibi konularda bir çerçeve sunmaktadır.

3. Yapısal Blok-Piyasa Disiplini: Bu yapısal blokta Uzlaşıda öngörülen biçimde oldukça geniş bir kamuyu bilgilendirme çerçevesi öngörülmektedir. Piyasanın maksimum düzeyde bilgilendirilerek piyasa disiplininin sağlanması öngörülmektedir.

3.4.3. Basel III Uzlaşısı

Basel III 2000 yılında yaşanan global ekonomik krize tepki olarak ortaya çıkmış ve temel olarak Basel II uzlaşısını daha kapsamlı bir hale getirmiştir. Temel amacı bankaların sermayelerinin, likiditelerinin artırılması ve kaldıraç oranının azaltılması yoluyla güçlendirilmesidir. 2010 yılında başlayan çalışmalar 2018 yılına kadar sürmüştür.

Uzlaşısı bankaların Basel II'ye göre daha kaliteli ve yüksek sermaye bulundurmalarını öngörmektedir. Yeni getirilen risk bazlı olmayan kaldıraç oranı sermaye yeterliliği kurallarına ek olarak getirilmiştir. Yine yeni getirilen likidite oranları ile bankaların olası likidite krizlerine karşı daha dayanıklı olmaları amaçlanmıştır.

Bu kapsamda sermayenin güçlendirmesine yönelik olarak aşağıda yer alan yeni kurallar ortaya konmuştur.

- Sermaye koruma tamponu: Krizlere dayanıklılığı arttırmak amacıyla bankaların %2,5 düzeyinde tutmaları öngörülen orandır (buna ek olarak %4,5lik sermaye gereği ile %7'ye çıkmaktadır). Bu oranı sağlayamayan bankalar kar dağıtamama, hisse geri alma gibi durumlarla karşılaşmaktadırlar.
- Döngüsel sermaye tamponları: Ulusal düzeydeki ekonomik döngülere bağlı olarak %0 ile %2,5 arasında ayrılması öngörülen orandır.
- Yüksek çekirdek sermaye %4,5
- Kaldıraç oranı: Çekirdek sermayenin toplam varlıklara bölünmesi suretiyle hesaplanan oranın %3 olarak sağlanması öngörülürken, bu oran sistemik önemli finansal kuruluşlarda %6, banka holding şirketlerinde %5'dir.
- Likidite karşılama oranı ve net istikrarlı fonlama oranı rasyoları bankaların yüksek kalitede çeşitli vadelerde likidite bulundurmalarını öngörmektedir.

3.4.4. Basel ve TFRS 9'da Öngörülen Modellerin Karşılaştırılması

Basel II sermaye uzlaşısı ile getirilen Temel İçsel Derecelendirme Yöntemi ve Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yöntemi, bankaların TFRS 9 modellerinin

oluşturulmasına temel teşkil etmiştir. Söz konusu modellerin temel mantığı aynı olmakla birlikte farklı amaçlarla kullanılacak olmaları sebebiyle, TFRS 9 uygulamasında modeller üzerinde çeşitli değişiklikler yapılması gerekmektedir. Bu değişiklikler yapılmadığı takdirde hesaplanacak karşılıkların gerçek durumu yansıtmayabileceği riski bulunmaktadır. Hali hazırda kullanılan Basel II kredi riski modellerinin TFRS 9 amaçları doğrultusunda değiştirilmeksizin kullanılması beklenen kayıpların yetersiz karşılıklandırılmasına neden olabilecektir.

Basel kredi riski modellerinin değişiklik yapılmaksızın, TFRS 9 amaçları doğrultusunda uygulanması halinde aşağıda yer alan sakıncalar ortaya çıkabilecektir (Prorokowski, 2018: 654);

- Tarafsızlık: Basel kredi riski modelleri, doğası itibariyle geleceğe ilişkin tahminlerde daha tutucu olduğundan (tarafı), sonradan yapılan testlerde model tahminlerinin gereğinden fazla sermaye ayırma sonucunu doğurduğu kanıtlanmıştır. Özellikle Temel İçsel Derecelendirme Modellerinde düzenleyici otoritelerce sağlanan model girdileri, tahminlerin doğruluğunu etkilemektedir.
- Belirli Bir Zamandaki Tahmin: Basel modelleri belirli bir zamana ilişkin tahmin üretememektedir. Bu tahminleri yapabilen modeller ise, veri kalitesindeki eksiklik nedeniyle ekonomik koşullar ve tahminciler arasındaki ilişkiyi belirleyememektedir.
- Geleceğe Dönük Tahmin: Basel modelleri geleceğe dönük tahminlere destek sağlayacak yeterli makro ekonomik değişkenleri dikkate almamaktadır.
- Vade Yapısı: Basel modellerinin vade yapıları belirli bir işleme ilişkin tahminleri içermekte olup bu modeller 12 aylık tahminlerle sınırlıdır.

Bu nedenlerle Basel kredi riski modellerini baz alarak TFRS 9 modellerini oluşturmak isteyen bankaların yukarıdaki noktalara uygun olarak düzeltmeler yapmaları kredi riskinin daha doğru ölçülmesine katkı sağlayacaktır.

3.5. TMS 39 VE TFRS 9 HÜKÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Bazı eleştirilere göre TMS 39 hükümlerine göre finansal varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile ölçülmesi 2008 finansal krizinin etkisini arttırmıştır. Bu husustaki temel iddia ise gerçeğe uygun değer muhasebesinin, ekonominin iyiye gittiği dönemlerde

aşırı fiyat artışı, ekonominin kötüye gittiği dönemlerde ise aşırı fiyat azalışlarına neden olmaktadır. Bu değişikliklerin banka finansal durum tablolarına etkisi ise finansal varlıklarının kayıtlardan çıkarılması, sermayenin azalması ve aşağı yönlü bir döngüye girilmesi olarak sıralanmaktadır. Bankalar bu azalışlar sebebiyle ellerindeki varlıkları düşük fiyatla elden çıkarmaya çalışmakta ve dolayısı ile durum daha da kötü bir hal almaktadır. (Laux ve Leuz, 2010:93)

Bu eleştiriler dikkate alınarak, oluşan kaygıları gidermek adına, finansal araçların muhasebeleştirilmesi için yeni bir standart oluşturulmasına karar verilmiştir. Daha önceki bölümlerde her iki standarda ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Bu kısımda ise finansal araçlara ilişkin standartlar arasındaki farklara kısaca değinilecektir. İlk olarak, TMS 39 ile TFRS 9 arasındaki finansal varlıklara ilişkin hükümlere ait ana farklar aşağıdaki tablodaki gibi özetlenebilir.

Tablo 3.1: Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi TMS 39 ve TFRS 9 Ana Farklılıkları

	TMS 39	TFRS 9
Kapsam	Bazı istisnalar hariç bütün finansal varlıklar	Aynı hükümler yer almaktadır.
Muhasebe kayıtlarına alma zamanı	İşletme sözleşme hükümlerine taraf olduğunda	Aynı hükümler yer almaktadır.
İlk ölçüm	Gerçeğe uygun değer ve işlem maliyetleri (alım satım amaçlı elde tutulmayan finansal varlıklar için)	Aynı hükümler yer almaktadır.
Sonraki dönem ölçümleri	Gerçeğe uygun değer İtfa edilmiş maliyet değeri Maliyet değeri (Gerçeğe uygun değeri güvenilir şekilde ölçülemeyen özkaynağa dayalı yatırımlar)	Gerçeğe uygun değer İtfa edilmiş maliyet değeri
Sınıflandırma kategorileri	Satılmaya hazır Vadeye kadar elde tutulacak Kredi ve alacaklar Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen	Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen
Yeniden sınıflandırma	Gerçeğe uygun değeri kar veya zarara yansıtılarak ölçülen türev olmayan finansal varlıklar; satılmaya hazır finansal varlıklardan, kredi ve alacaklara yeniden sınıflandırılır. Bu işlem için işletmenin finansal varlığı gelecekte elde bulundurma niyeti olmalıdır. İlk kez muhasebe kayıtlarına alındıktan sonra gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırmaya izine verilmemektedir.	Yalnızca iş modelinde değişme olduğu durumlarda izin verilmektedir
Gerçeğe uygun değer seçeneği	Muhasebe uyumsuzlukları haricinde: - Portföy gerçeğe uygun değer ile yönetilmekte ve performans bu şekilde değerlendirilmektedir - Hibrid enstrümanlar	İlk ölçüm sırasında muhasebe uyumsuzluklarını elimine etmek için seçim yapılmaktadır.
Saklı türev ürünler	Eğer yakından ilgili değil ise, asal sözleşmeden ayrılarak muhasebeleştirilebilir. Eğer yakından ilgili ise, asal sözleşmeden ayrılmadan muhasebeleştirilir.	Eğer asal sözleşme TMS 39 kapsamında ise ayrıştırma yapılmaz. Diğer durumda ise ayrıştırma yapılabilir.
Özkaynağa dayalı yatırımlar	Bütün özkaynağa dayalı yatırımlar, satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılır ve gerçeğe uygun değer farkları diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilir. Elden çıkarmada değişimler geri dönüştürülür.	Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan seçimi yapıldığında bu seçim geri döndürülemezdir. Alım satım amaçlı elde tutulma durumunda gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarar yansıtılır.
Kazanç ve kayıplar	Genellikle kar veya zararda Özkaynağa dayalı satılmaya hazır finansal varlıklar (değer düşüklüğü ve kur farkı kazanç ve kayıpları dışında) için elden çıkarılmaya kadar	Genellikle kar veya zararda İstisna: Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen özkaynağa dayalı yatırımlar.

Kaynak: Huian, 2012: 35.

Finansal borçlara ilişkin muhasebeleştirme hükümlerde çok fazla değişiklik olmadığı değerlendirilmesine rağmen bunların bazılarında değinmek yerinde olacaktır.

Özellikle 2008 küresel krizi sırasında, alım satım amaçlı elde bulundurulmayan finansal yükümlülüklerin işletmelerin kendi kredi riskleri sebebiyle oluşan gerçeğe uygun değer değişikliklerinin etkisini kar veya zarara yansıtarak ölçmesi eleştirilmiştir. Finansal yükümlülüklerle ilişkin hükümler için yapılan ana eleştiri olarak, işletmelerin kredi itibarında yaşanan azalmalar sebebiyle ortaya çıkan kazançlardan (ya da tam tersi) kaynaklanan karlılık dalgalanmaları belirtilmektedir. (Huian, 2012:36)

Bu eleştirilere yanıt olarak TFRS 9'a göre, işletmenin kendi kredi riskindeki değişikliklerden kaynaklanan gerçeğe uygun değer farkları, kar veya zarar yerine diğer kapsamlı gelirden sunulmaktadır.

TFRS 9, TMS 39 da kullanılan çoklu ve karmaşık sınıflandırma ve ölçüm modellemesini tek bir modelde birleştirmiştir. Yeni standardın yapısı finansal varlıkların gerçeğe uygun değer üzerinden sınıflandırılması ve ölçülmesi üzerine bina edilmektedir. Gerçeğe uygun değer üzerindeki değişiklikler, varlığın itfa edilmiş maliyet değeri veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülme kısıtlayıcı kriterlerinin karşılanması durumu haricinde, ortaya çıktığında kar veya zararda muhasebeleştirilmektedir (PWC, 2017a:6).

TMS 39 kapsamında varlıkların sınıflandırma çeşidi genel olarak o varlıkların nasıl ölçüleceğini belirlemektedir. TFRS 9'a göre ise bu durumun tam tersi geçerli olmakta, varlıklar ölçme çeşitlerine göre sınıflandırılmaktadır (PWC, 2017a:9).

Tablo 3.2: TFRS 9 ve TMS 39 Sınıflandırma ve Ölçüm Çeşitleri

TFRS 9	TMS 39	
Sınıflandırma ve Ölçüm Modelleri	Sınıflandırmalar	Ölçüm Modeli
İtfa Edilmiş Maliyet Değeri	Krediler ve Alacaklar	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılarak
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Ölçülen	Satılmaya Hazır	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak
	Vade Sonuna Kadar Elde Tutulacak	İtfa Edilmiş Maliyet Değeri

Kaynak: PWC, 2017a: 9

Finansal borçların sınıflandırılmasında ise her iki standartta da aşağıdaki gruplara yer verilmektedir;

- İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal borçlar
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal borçlar.

Finansal varlık ve yükümlülüklerin bir başka kategoride yeniden sınıflandırılmasına TMS 39'a göre izin verilmektedir. Böylece finansal araçların izleme periyodu sonrasında doğru kategoride sınıflandırılması mümkün olmaktadır. Buna rağmen TFRS 9'a göre finansal araçların yeniden sınıflandırılmasına işletmenin iş modelinin değiştirilmesi haricinde izin verilmemektedir (Bottaro, 2017: 60).

Birçok eleştiriye konu olan gerçekleşmiş değer düşüklüğü modeli, TFRS 9'da yerini beklenen kredi zararları modeline bırakmıştır. Önceki uygulamaya kıyasla, finansal araçlar için ilk muhasebeleştirme tarihi itibarıyla dahi değer düşüklüğü ayrılabilir. Bankalar muhasebesini değiştirecek en önemli yeniliklerden biri olan, gelecekte beklenen kredi zararlarının muhasebeleştirilmesi için üç aşamalı bir yöntem ile yapılmaktadır. Bu üç aşama finansal varlık için henüz değer düşüklüğü oluşmamış olması, finansal varlığın kredi riskinin önemli derecede artması ve finansal varlığın tamamen değer düşüklüğüne uğraması olarak özetlenebilmektedir.

TMS 39 ile TFRS 9 arasındaki finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümleri benzerlik göstermekle birlikte, temelde katı kural bazlı ve karmaşık bir sistemden daha yalın bir sisteme geçişin hedeflendiği söylenebilmektedir.

Aşağıdaki tabloda finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin farklılıklar özetlenmektedir.

Tablo 3.3: TMS 39 ve TFRS 9'un Finansal Riskten Korunma Muhasebesine İlişkin Ana Farkları

Farklılık	TMS 39	TFRS 9
Finansal riskten korunma etkinlik testi	Finansal riskten korunma muhasebesi uygulanması için, geçmişe dönük niceliksel ve geleceğe dönük finansal riskten korunma etkinliğinin yüzde 80 – 125 limitleri dahilinde olması gerekmektedir.	Geçmişe dönük etkinlik testine izin verilmemektedir. Finansal riskten korunma ilişkisinin aşağıdaki üç koşulu sağlaması durumunda finansal riskten korunma muhasebesi uygulanmaktadır; <ul style="list-style-type: none"> • Finansal riskten korunan kalem ile finansal riskten korunma aracı arasında ekonomik ilişki bulunması, • Kredi riskinin, gerçeğe uygun değer değişikliklerini önemli etkisinin bulunmaması, • Finansal riskten korunma oranının, finansal riskten korunma aracı ile finansal riskten korunan kalemin güncel değerleri üzerine dizayn edilmiş olması..
Yeniden Dengeleme	Finansal riskten korunma oranının değişmesi durumunda, finansal riskten korunma ilişkisi sonlandırılmakta ve yenisine başlanmaktadır.	Finansal riskten korunma oranının değişmesi durumunda, finansal riskten korunma ilişkisi devam etmektedir. Ancak bu oranın mevcut risk yönetimi politikasına göre tekrar belirlenmesi gerekmektedir.
Finansal olmayan kalemlerin risk bileşenleri	Finansal riskten korunma muhasebesine uygun olmayan bir kalemdir.	Risk bileşeni ayrı olarak belirlenebilir ve güvenilir biçimde ölçülebilir ise finansal riskten korunma muhasebesine uygun bir kalemdir.
Finansal riskten korunma ilişkisine son verilmesi	Finansal riskten korunma ilişkisine istenilen zaman son verilebilmektedir.	Seçimli olarak finansal riskten korunma ilişkisine son verilmesine izin verilmemektedir. Yalnızca finansal riskten korunma ilişkisinin şartlarının yerine getirilememesi durumunda ilişkiye son verilebilmektedir.
Enflasyon riski	Sözleşme şartlarında açıkça belirtilmediği durumlarda enflasyon riski bir risk bileşeni olarak kabul edilmemektedir.	Normal şartlar altında, sözleşmeye bağlı olmadan belirlenen enflasyon riskinin finansal riskten korunan kalem olamayacağına ilişkin aksi ispatlanabilir karine bulunmaktadır.
Finansal riskten korunma grupları	Yalnızca gruptaki kalemlerin gerçeğe uygun değerlerinin, grubun toplam gerçeğe uygun değeri ile yaklaşık olarak aynı oranda hareket etmesi durumunda izin verilmektedir.	Bu husustaki kısıtlamalar kaldırılmaktadır.
Mahsuplaştırma pozisyonundaki grupların gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi	İzin verilmemektedir.	İzin verilmektedir.

Tablo 3.3: (devam) TMS 39 ve TFRS 9'un Finansal Riskten Korunma Muhasebesine İlişkin Ana Farkları

Farklılık	TMS 39	TFRS 9
Mahsuplaştırma veya netleştirme pozisyonundaki grupların nakit akış riskinden korunma muhasebesi	İzin verilmemektedir.	Kur riskinden korunma amaçlı izin verilmektedir. Finansal riskten korunmaya ilişkin belgelendirmenin tutar ve ilişkinin türü ile ilgili olarak bilgi vermesi gerekmektedir.
Kredi türevlerinin kullanılarak kredi riskinden korunma muhasebesi	Özel muafiyetler olmadan, risk bileşenlerine ilişkin genel kriterler uygulanmaktadır.	Gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılarak ölçülen krediler veya kredi taahhütlerinin belirli bir kısma istenen zamanda uygulanabilmektedir. Ayrıca bu seçim dilendiği zaman kaldırılabilir.
Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen özkaynağa dayalı yatırımlar	Uygulanmamaktadır.	Finansal riskten korunma ilişkisine uygun bir kalemdir. Etkin olmayan kısım diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülmektedir.

Kaynak: Ghasmi, 2016: 27-28.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GEÇİŞİN BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BANKALARIN HİSSE
SENEDİ FİYATLARI VE FİNANSAL DURUM TABLOSU ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KISITLARI VE HİPOTEZLERİ

Bankacılık tüm ekonomilerde fon arz ve talep edenler arasındaki aracılık faaliyeti nedeniyle büyük önem arz etmektedir. Bankacılık sektörüne yapılan yatırımlardaki artışlar ekonominin geneline benzer şekilde yansımaktadır. Ancak bu yatırımların arttırılması doğru ve güvenilir bilgi akışının sağlanması, şeffaf ve hesap verilebilir muhasebe uygulamalarının hayata geçirilmesiyle mümkündür. Yatırımcıların karar alma süreçlerinde halka açık ve banka yönetimlerinde duyurulan bilgileri kullanmaktadırlar. Bu nedenle yatırımcıların zamanında doğru ve karşılaştırılabilir bilgiye ulaşması yatırımların doğru şekilde yapılması için büyük önem arz etmektedir. Halka açıklanan bilgilerin önemli bir bölümünü finansal tablolar teşkil etmektedir. UFRS uygulamaları öncesi dünyada her yerel otoritenin kendi kuralları çerçevesinde bir muhasebeleştirme yapısı bulunmaktaydı. Ancak bu durum finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini ve uluslararası yatırımların rasyonelliğini olumsuz etkilediğinden UFRS uygulamalarını hayata geçirmektedir.

Ülkemizde de TFRS 9 standardı 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların büyük bölümü için uygulamaya girmiştir. Finansal araçlar için uygulanacak muhasebe işlemleri bankaların finansal durum tablolarını ve hisse fiyatlarını etkileyebilecektir. Bu bölümde öncelikle standardın halka açık bankaların beklenen kredi zararları ve ilgili kar/zarar kalemlerindeki toplam değişim araştırılmaktadır. Uygulamanın diğer kısmında ise TFRS 9’a geçişin halka açık bankaların ortalama hisse fiyatı üzerindeki etkisinin anlamlılığı test edilmektedir.

4.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, TFRS 9’a geçişin Türkiye’de faaliyette bulunan halka açık bankaların finansal durum tablolarına ve ortalama hisse senedi fiyatlarına etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaç için daha önce daha önce UFRS uygulamamakta iken, UFRS’ye geçen ülkelerde ortalama hisse senedi fiyatları üzerindeki etkilerin araştırıldığı daha önceki çalışmalardan yararlanılmıştır. Finansal durum tabloları üzerindeki etkiler analiz edilirken ise EBA ve BDDK’nın etki analizi çalışmalarında öne çıkardığı finansal durum tablosu kalemleri ile sermaye yeterliliği oranı beklentileri, bu bankaların bağımsız denetim raporlarından edinilen bilgiler ile karşılaştırılması amaçlanmıştır.

4.1.2. Literatür Taraması

Çalışmada, TFRS 9'a geçiş etkisini, EBA ve BDDK etki analizlerindeki beklentilerle karşılaştırıldığı bölüme ilişkin literatürde benzer çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak hisse fiyatı üzerindeki etkiler ile ilgili bazı çalışmalar bulunmaktadır.

Uluslararası alanda UFRS uygulamalarının muhasebe uygulamalarının kalitesini arttırdığına yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Halka açık hisse senetlerinin fiyatlarının en önemli belirleyicisi kamuya açıklanan finansal tablolardır. Finansal tablolarda yer alan farklı değişkenlerin hisse fiyatlarını açıklama gücü akademik yazında araştırma konusu olagelmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı yazarlar UFRS uygulamalarının finansal tabloların hisse fiyatlarını açıklama gücünü arttırdığı sonucuna ulaşmış, bir diğer grup bu etkinin azalma yönünde olduğunu öne sürmüştür bazıları ise herhangi bir ilişki bulamamıştır. Konuya ilişkin yapılan çalışmalara ve sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmektedir.

Tablo 4.1: UFRS Uygulamalarının Hisse Senedi Fiyatları İle İlişkisi Konusundaki Yazın

Yazar/Yazarlar	Ülke	Etki	Özet
Umoren, A. O., & Enang, E. R. (2015).	Nijerya	Olumlu	Nijerya’da halka açık bankaların UFRS uygulaması öncesi ve sonrası hisse değeri ve HBD, HBK arası ilişkisi incelenmiş ve UFRS uygulamalarının olumlu etkisi tespit edilmiştir.
Bartov, E., Goldberg, S. R., ve Kim, M. (2005)	Finlandiya	Olumlu	Gelir modeline göre 18 firma üzerinden yapılan analizde yerel düzenlemeler sonrası uygulamaların olumlu etkileri tespit edilmiştir.
Lin, Z. J., ve Chen, F. (2005).	Çin	Olumlu	79 halka açık şirket üzerinden yapılan çalışmada yerel uygulamadan UFRS’ye geçiş sonrası muhasebe bilgilerinin açıklama gücünün arttığına dikkat çekilmiştir.
Horton, J., ve Serafeim, G. (2006).	İngiltere	Olumlu	İngiltere’de 85 şirket verisi üzerinde yapılan çalışmada UFRS sonrası finansal verilerin özellikle gelir yönünde açıklama gücünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Karampinis, N. ve Hevas, D, (2009).	Yunanistan	Olumlu	Yunanistan borsasında işlem gören şirketlerin gelir ve defter değerleri kapsamında yapılan çalışmada, UFRS uygulamasının konsolide net gelir ve varlıkların defter değerini yansıtmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Andriantomo and Yudianti, F, (2013)	Endonezya	Olumlu	Endonezya borsasında işlem gören 73 şirket verisi üzerinden yapılan çalışmada gelir ve defter değerinin UFRS uygulaması sonrası hisse fiyatlarını daha iyi açıkladığı ifade edilmiştir.
Vijitha P. and Nimalathasan B. (2013).	Sri Lanka	Olumlu	Columba borsasına kote 20 hisse üzerinde yapılan analizde hisse başı kazanç, fiyat kazanç oranlarının istatistiki anlamlı bir şekilde hisse fiyatlarını açıkladığı görülmüştür.
Schiebel, A. (2006).	Almanya	Olumsuz	Almanya’da halka açık 417 şirket verisi üzerine yapılan analizde UFRS sonrası finansal bilgilerin açıklama gücünün daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Paananen, M. (2008)	İsveç	Olumsuz	UFRS sonrası halka açık İsveç firmaları üzerinden yapılan analizde muhasebeleştirme kalitesinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.
Miah, M.S. (2012).	Bangladeş	Olumsuz	Dhaka borsasında işlem gören 105 firma verisi ile yapılan analiz sonucunda muhasebe bilgileri ile hisse fiyatları arasında açıklama gücünün azaldığı bildirilmiştir.
Callao, S., Jarne, J., ve Lainez, J., (2007).	İspanya	Belirsiz	UFRS sonrası İspanya’da halka açık şirketler üzerine yapılan çalışmada uygulamanın muhasebe kalitesinde herhangi olumlu veya olumsuz bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Tsalavoutas I, Andre P ve Evans L (2012).	Yunanistan	Belirsiz	Yunanistan borsasında işlem gören şirketlerin HBD ve net gelirleri üzerinden yapılan analizde iki dönem arasında herhangi bir fark bulunamamıştır.
Harris, M. S., ve Muller, K. A., (1999).	ABD	Belirsiz	89 şirket üzerinden US GAAP ve UFRS karşılaştırması yapılmış ve UFRS üzerinden elde edilen sonuçların açıklama gücünün farklılaşmadığına dikkat çekilmiştir.

4.1.3. Araştırmanın Kısıtları

Çalışmanın, TFRS 9'a geçişin finansal durum tablolarına etkilerinin araştırıldığı kısmında, Türkiye'de faaliyette bulunan halka açık bankaların bağımsız denetim raporlarında açıkladığı bilgiler esas alınmıştır. Kapsam dahilindeki bankaların Türkiye Bankalar Birliği'nin internet sitesinden alınan 2018 Eylül ayı interaktif verilerine göre, sektörün aktif büyüklüğünün %69'unu ve net kredi büyüklüğünün ise %66,39'unu temsil etmesi sebebiyle, sektöre olan etkiyi önemli ölçüde açıklayabileceği düşünülmektedir.

Ortalama hisse senedi fiyatları üzerindeki etkiler için ise Türkiye'de faaliyette bulunan tüm halka açık bankalar araştırılmakta olduğu için kapsam dışında bırakılmış banka bulunmamaktadır.

4.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada iki adet uygulama bölümü bulunmaktadır. Birinci uygulamada EBA ve BDDK etki analizlerinde ortaya çıkan beklentilerin bankaların finansal durum tablolarındaki gerçekleştirmeleri karşılaştırılmaktadır. Bu uygulamada ekonometri bir model taşımadığından hipotezi bulunmamaktadır.

Araştırmanın amacı kısmında da belirtildiği gibi yeni uygulamanın halka açık bankaların ortalama hisse senedi fiyatlarına etkisinin anlamlılığının araştırıldığı uygulamanın hipotezi ise aşağıdaki gibidir:

H_0 : TFRS 9'a geçiş ile Türkiye'de faaliyette bulunan halka açık bankaların ortalama hisse senedi fiyatları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_1 : TFRS 9'a geçiş ile Türkiye'de faaliyette bulunan halka açık bankaların ortalama hisse senedi fiyatları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmayı yaparken kullanılan model, verilerin elde edilme usulü ve çalışma için uygulanan analiz yöntemlerine yer verilecektir.

4.2.1. Araştırmanın Modeli

TFRS 9'a geçişin, halka açık bankaların finansal durum tabloları üzerindeki etkileri analiz edilirken, EBA ve BDDK'nın etki analizi çalışmalarında öne çıkardığı finansal durum tablosu kalemleri ile sermaye yeterliliği oranı beklentileri, bu bankaların bağımsız denetim raporlarından edinilen bilgiler ve sektör verileri ile karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın TFRS 9'a geçişin ortalama hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisinin araştırıldığı uygulamasında panel regresyon analizi kullanılmıştır.

Ampirik analizlerde veri setinin yapısına göre çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Panel veri yapısında aynı kesit için belirli bir zaman aralığında gözlemlenmektedir. Kesit ve zaman serisini birleştiren bu yapıda özellikle gözlem sayısının artması, daha az çoklu bağlantı durumunun ortaya çıkması ve kısa zaman serisi veya düşük kesit gözlemleri ile de analize imkân vermesi gibi avantajları bulunmaktadır.

Panel regresyonun temel özellikleri (Gujarati, 2009: 652);

- Panel regresyon modelleri panel veri temel alınarak uygulanır. Panel veri zaman içinde aynı kesit veya bireysel grup gözlemlerinden oluşur.
- Panel veri kullanımının veri kümesinin sayısını arttırması, tekrar eden dönemlerde açıklama gücünü arttırması ve karmaşık davranışsal konuları açıklayabilmesi gibi birçok avantajı bulunmaktadır.
- Sayılan avantajlarının yanı sıra kesit ve zaman serisi analizlerinin sorunları olan otokorelasyon ve değişken varyans gibi sorunlar bu modellerde de dikkat edilmesi gereken hususlardır.
- Bu sorunların giderilmesi amacıyla sabit etkiler modeli, değişken etkiler modeli ve hata bileşenleri modeli gibi bazı tahmin teknikleri kullanılmaktadır.
- Sabit etkiler modeli sabit terimini bir veya birden fazla bağımsız değişken ile korele olması durumunda kullanılmaktadır. Özellikle kesit sayısının fazla olduğu kukla değişkenler yardımıyla etkiyi ortadan kaldırmaktadır.
- Hausman testi bu modellerden hangisinin kullanılacağına ilişkin karar verilmesini sağlamaktadır.
- Araştırmalarda sıkça kullanılan panel modeller her ne kadar birçok avantajı beraberinde getirirse de her duruma uygun düşmeyebilmektedir. Bu durumda her

durum için pratik yargıların kullanılması gerekmektedir olarak sıralanabilmektedir.

Endojen değişkenler, sistemdeki diğer değişkenler tarafından belirlenen değerlere sahip olup, aynı zamanda Durbin-Wu testi olarak da adlandırılan Hausman Testi modeldeki endojen değişkenleri tespit etmektedir. Modelde yer alan endojen değişkenler en küçük kareler tahmincilerinin başarısız olmasına neden olacak ve en küçük kareler yönteminin varsayımlarından biri ihlal edilmiş olacaktır. Uygun regresyon yöntemine karar vermeden önce, bağımsız değişkenlerin içsel olup olmadığının tespiti önem arz etmektedir. Panel veri analizinde Hausman testi sabit etkiler modeli veya rassal etkiler modeli arasında seçim yapılmasını sağlamakta olup, H0 hipotezi tercih edilen modelin rastgele etkiler olduğu; alternatif hipotez ise modelin sabit etkiler olduğudur. Hausman testine ilişkin literatürde çeşitli eleştiriler yer alsa da henüz genel kabul gören bir alternatifi bulunmamaktadır.

Çalışmada kullanılan veri yapısının tek bir zaman veya tek bir kesit için belirlenmemiş olması ve çoklu zaman ve kesitlerden oluşması sebebiyle panel regresyon modeli seçilmiştir.

Modelde kullanılan değişkenlere, bunlara ilişkin kısaltma ve açıklamalara Tablo 4.2’de yer verilmektedir.

Tablo 4.2: Modelde Kullanılan Değişkenler

Değişken	Kısaltma	Açıklama
Ortalama Fiyat	OF	Her bir hissenin dönem içinde aldığı gün sonu değerlerinin aritmetik ortalaması
Hisse Başına Defter Değeri	HBD	Her bir hisseye düşen dönem sonundaki defter değeri
Hisse Başı Kazanç	HBK	Her bir hisseye düşen dönem sonundaki kazanç
Gayri Safi Yurtiçi Hasla	GSYİH	Çeyrek sonu GSYİH büyümesi
TFRS 9 Kukla Değişkeni	P	2018 dönemi için “1” diğer dönemler için “0” değeri
P* Hisse Başına Defter Değeri	PHBD	2018 dönemi için “1*HBD” diğer dönemler için “0*HBD” değeri
P* Hisse Başı Kazanç	PHBK	2018 dönemi için “1*HBK” diğer dönemler için “0*HBK” değeri

Yukarıda ifade edilen değişkenler çerçevesinde oluşturulan denkleme aşağıda yer verilmektedir.

$$OF_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 HBD_{i,t} + \alpha_2 HBK_{i,t} + \alpha_3 P_{i,t} + \alpha_4 PHBD_{i,t} + \alpha_5 PHBK_{i,t} + \alpha_6 GSYİH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Söz konusu denklemde;

i, t i bankasının t dönemini,

$OF_{i,t}$ bankanın ilgili çeyreklik dönemdeki ortalama hisse fiyatını,

α_0 sabit terimi,

$HBD_{i,t}$ bankanın ilgili çeyreklik dönemdeki hisse başına defter değerini,

$HBK_{i,t}$ bankanın ilgili çeyreklik dönemdeki hisse başına kazancını,

$P_{i,t}$ ilgili dönemde TFRS 9 uygulamasının yürürlükte olup olmadığını,

$PHBD_{i,t}$ bankanın ilgili çeyreklik dönemdeki hisse başına defter değerinin P ile çarpımını,

$PHBK_{i,t}$ bankanın ilgili çeyreklik dönemdeki hisse başına kazancının P ile çarpımını,

$GSYİH_{i,t}$ ilgili çeyreklik dönemdeki GSYİH büyümesini,

$\varepsilon_{i,t}$ hata terimini

ifade etmektedir.

4.2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

TFRS 9'a geçişin, halka açık bankaların finansal durum tabloları üzerindeki etkilerini değerlendirme çalışması için Türkiye'de faaliyette bulunan halka açık bankaların 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları kullanılmıştır. Bu finansal tablolara bankaların internet sitelerindeki yatırımcı ilişkileri bölümlerinden ulaşılmıştır.

Sınırlı bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolara ilişkin denetimler dört büyük uluslararası denetim ağı üyesi kuruluş tarafından gerçekleştirilmiştir. Bağımsız denetçiler bu finansal tabloların, aşağıdaki paragrafta belirtilen hususun etkileri dışında, BDDK Muhasebe ve Finansal Raporlama Mevzuatı'na uygun olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunulmadığı kanaatine varılmasına sebep olacak herhangi bir hususun dikkatlerini çekmediğini belirtmektedirler.

Ancak Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi (70.000 Bin TL), Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi (1.550.000 Bin TL), Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim

Ortaklığı (500.000 Bin TL), Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi (1.160.000 Bin TL) ve Akbank T.A.Ş. (700.000 Bin TL) ekonomide ve piyasalarda meydana gelebilecek olumsuz gelişmelerin olası etkileri nedeniyle serbest karşılık ayırmıştır. Bu uygulamanın TMS 37 “Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu varlıklar uygulamasına aykırı olduğu denetçiler tarafından belirtilmektedir. Bu uygulama sebebiyle söz konusu bankalar yalnızca bu hususun etkileri nedeniyle şartlı görüşün muhatabı olmuşlardır. Bu şekilde ayrılan 3.980.000 Bin TL’nin banka özkaynaklarına etkisi;

- 3.910.000 Bin TL Geçmiş Yıllar Karı,
- 70.000 Bin TL Dönem Net Karı olarak yansıtılmıştır.

Yapılan incelemenin sınırları dahilinde kullanılan raporların güvenilir olduğu düşünülmektedir. Bankalar, TFRS 9 geçiş etkilerini finansal bilgi kullanıcılarına açıklarken, farklı biçimler kullanmaktadırlar. Tek tip raporlama biçimi olmaması sebebiyle bazı bilgilere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bu noktada düzenleyici kurumlar tarafından özellikle geçiş etkilerinin anlaşılmasını kolaylaştıracak, asgari standartlara ilişkin raporlama biçimleri oluşturulması faydalı olabilecektir. Buna rağmen bu konunun incelemenin genel sonucuna etkisinin sınırlı olacağı düşünülmektedir.

BDDK tarafından 22 Haziran 2016 tarih ve 29750 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile KGK tarafından 19 Ocak 2017 tarih ve 29953 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren TFRS 9 Finansal Araçlar standardı ilk defa 1 Ocak 2018 itibari ile uygulanmaya başlamıştır.

TFRS 9’un 7.2.15 numaralı paragrafına göre önceki dönem bilgilerinin yeniden düzenlenmesi zorunlu değildir. Bu nedenle değerlendirme kapsamındaki hiçbir bankanın geçmiş dönem finansal tablolarını ve dipnotlarını yeniden düzenlemeyi seçmediği görülmektedir. Bunun yerine farklı detaylarda TFRS 9 öncesi ve sonrası finansal bilgilerin mutabakatı yapılmış ve özkaynak etkisi yine farklı detaylarda sunulmuştur. Yine ilgili geçiş hükümleri gereği finansal tablolar ve dipnotlar dönemsel karşılaştırma yapılarak sunulmamıştır. Çünkü özellikle sınıflandırma ve finansal tablo kalemleri açısından farklılıklar yer almaktadır.

TFRS 9’un 7.2.21 numaralı paragrafına göre, TMS 39’un finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümlerinin uygulanması işletmelere seçimlik hak olarak

tanınmaktadır. Bankalar, finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin TMS 39 hükümlerini uygulamaya devam etmektedirler. Buna rağmen sınıflandırma ve ölçüm ile değer düşüklüğü hükümleri 1 Ocak 2018 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca TFRS 9'un hükümlerini erken uygulayan banka olmamıştır.

TFRS 9'a geçişin ortalama hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisinin araştırıldığı uygulamada ise Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren ve hisseleri Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören 10 banka 3 yıl (12 çeyrek) verisi kullanılmıştır. Söz konusu verilerden OF, BIST gün sonu raporlarından, GSYİH, Türkiye İstatik Kurumundan, HBD ve HBK verileri ise ilgili bankaların bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir.

Tablo 4.3: Özet İstatistikler

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Ortalama Fiyat (OF)	120	5,29	2,80	1,07	13,97
Hisse Başına Defter Değeri (HBD)	120	2,67	5,81	0,05	23,22
Hisse Başına Kazanç (HBK)	120	0,22	0,54	-0,01	22,98
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)	120	4,51	3,65	-2,98	11,49

Veri setine ilişkin özet istatistiklere Tablo 4.3'te yer verilmekte olup, her bir değişken için toplam gözlem sayısı 120'dir. OF değişkeninin ortalaması 5,29 olarak gerçekleşirken bu oran sırasıyla HBD, HBK ve GSYİH için 2,67, 0,22 ve 4,51 olarak gerçekleşmiştir. Değişkenlerin standart sapmaları incelendiğinde OF 2,80, HBD 5,81, HBK 0,54 ve GSYİH 3,65 değerlerini almıştır. GSYİH inceleme döneminde -2,98 ile 11,49 arasında değişen değerler alırken OF için aralık 1,07 ile 13,97 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4.4: Korelasyon Matrisi

	OF	HBD	HBK	GSYİH
OF	1,00			
HBD	0,43	1,00		
HBK	0,46	0,91	1,00	
GSYİH	0,18	-0,01	-0,01	1,00

Değişkenler arasındaki etkileşimi gösteren korelasyon matrisi Tablo 4.4'te yer almaktadır. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon incelendiğinde, HBK %46 ile en yüksek değeri alırken onu %43 ile HBD ve %18 ile

GSYİH takip etmektedir. Bunun yanı sıra HBD ile HBK arasında %91 düzeyinde olurken bu iki değişkenin GSYİH ile korelasyonu -0,01'dir.

Çalışmada ortalama hisse fiyatlarındaki değişimi araştırılırken, Umoren, A. O., ve Enang, E. R. (2015)'de kullanılan model ve değişkenler temel alınmış ancak veri seti dönemindeki ekonomik koşullar dikkate alınarak GSYİH modele eklenmiştir. Veri setine Tablo 4.5'te yer alan ve hisseleri Borsa İstanbul'da işlem gören 10 adet banka dahil edilmiştir.

Tablo 4.5: Çalışma Kapsamına Alınan Bankalar

Banka Adı	Banka Grubu
Akbank T.A.Ş.	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
ICBC Turkey Bank Anonim Şirketi	Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları
Şekerbank Türk Anonim Şirketi	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
Yapı ve Kredi Bankası Anonim Şirketi	Özel Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları
Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi	Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları
Denizbank Anonim Şirketi	Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları
QNB Finansbank Anonim Şirketi	Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları

4.2.3. Değerlendirme ve Uygulanan Analizler

Bu başlık altında ilk önce TFRS 9'a geçişin halka açık bankaların beklenen kredi zararları ve ilgili kar/zarar kalemlerinde yarattığı değişim banka bazında ve halka açık bankalar toplamı olarak ortaya koyulmaktadır. Sonrasında ise TFRS 9'a geçişin halka açık bankaların ortalama hisse fiyatı üzerindeki etkisinin anlamlılığı belirlenmektedir.

4.2.3.1. Finansal Durum Tablosu Üzerindeki Etkiler

TFRS 9'a geçiş ile birlikte, kapsamdaki bankaların 1 Ocak 2018 açılış finansal durum tablolarındaki beklenen kredi zararlarında 2.166.640 Bin TL ve %4,04 artış gözlemlenmiştir. Yapılan yeniden ölçüm sonucu;

- Kredilerden beklenen zarar karşılıklarının yeniden ölçülmesinden 1.305.528 Bin TL brüt zarar,

- Finansal varlıklardan beklenen zarar karşılıklarının yeniden ölçülmesinden 169.439 Bin TL brüt kar,
- Gayrinakdi kredilerden beklenen zarar karşılıklarının yeniden ölçülmesinden 1.210.538 brüt zarar ve
- Diğer aktiflerden beklenen zarar karşılıklarının yeniden ölçülmesinden 179.987 Bin TL brüt kar şeklinde oluşmuştur.

BDDK'nın yaptığı ve daha önceki bölümde de değinilen etki analizi çalışmasının tam tersi yönde bir etki gerçekleşmiştir. BDDK anket sonuçlarına göre sektörün karşılık toplamında %4,1 azalış beklenmekte idi ancak bu oran %4,04 artış olarak gerçekleşmektedir. Buna karşın bu artış, EBA'nın birinci anket çalışmasındaki %18 lik artış beklentisi ile ikinci anket çalışmasındaki %13 lük artış beklentisinin de altında kalmaktadır. Bu duruma, 2018 yılı sonlarına doğru, Türkiye'nin ekonomik konjonktüründeki kötüye gidişin sebep olduğu düşünülebilir. Konuya üçüncü bölümde takipteki alacaklar kalemindeki önemli artış gösterilerek ayrıca değinilmektedir.

Değişikliğin ertelenmiş vergi etkisi boyutuna bakıldığında ise daha büyük bir fark ortaya çıkmaktadır. BDDK tarafından 20 Eylül 2017 tarihinde yayımlanan "Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ"e göre genel karşılıklar (birinci ve ikinci aşamadaki krediler için ayrılan TFRS 9 beklenen zarar karşılıkları) için 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren ertelenmiş vergi varlığı hesaplanabilmektedir. Bundan önce BDDK'nın 18 sayılı tebliğine ilişkin 8 Aralık 2004 tarihli ve BDDK.DZM.2/13/1-a-3 sayılı genelgesi uyarınca, genel karşılıklar ve serbest karşılıklar için ertelenmiş vergi aktifi kaydı yapılamamakta idi. Serbest karşılıklar için halen ertelenmiş vergi hesaplaması halen yapılamamaktadır. Bu nedenler ile daha önce ayrılan genel ve özel karşılıklar iptal edilerek, birinci ve ikinci aşamadaki krediler için ilk defa ertelenmiş vergi hesaplanmış ve bu tutar açılış finansal durum tablolarına yansıtılmıştır.

Kapsamdaki bankaların açılış finansal tablolarında yapılan düzeltmeler incelendiğinde toplam 4.766.256 Bin TL net ertelenmiş vergi varlığı oluşmaktadır. Bu fark özkaynağı arttırıcı bir etki yaratmaktadır. Birinci ve ikinci aşamadaki finansal varlıklar için beklenen zararların hesaplamasından oluşan farka dair ilk defa hesaplanan ertelenmiş vergi varlığı tutarı 5.215.838 Bin TL iken, genel ve özel karşılıkların iptal

edilerek üçüncü aşamada sınıflandırılan finansal varlıklar için hesaplamam ertelenmiş vergi yükümlülüğü 449.582 Bin TL'dir.

TFRS 9' a geçiş ile birlikte bankaların finansal bilgilerini raporlama biçimlerinde değişiklikler olmuştur. Buna bağlı olarak önceden genel karşılıklar ve takipteki alacaklar karşılığında izlenen tutarlar, yeniden hesaplama ve sınıflandırma etkileriyle birlikte beklenen kredi zararları karşılığı hesabında takip edilmeye başlanmıştır.

EBA ve BDDK'nın uygulama öncesi yaptıkları etki analizi çalışmalarında yer verilen diğer iki önemli oran, çekirdek sermaye yeterliliği oranı ve toplam sermaye yeterliliği oranıdır. EBA bu oranların sırasıyla 59 baz puan ve 45 baz puan düşüş göstereceğini öngörmüştür. Bunun tersi şekilde BDDK ise sırasıyla 33 baz puan ve 21 puan artış öngörmüştür. Geçiş sonrası Aralık 2018 ve Ocak 2019 sektör verileri karşılaştırıldığında, çekirdek sermaye yeterliliği oranı 17 baz puan artarken, toplam sermaye yeterliliği oranı 4 baz puan azalmıştır. Yapılan analiz 2018 Ocak ayı içerisinde gerçekleşmiş olayların etkisini içermediğinden, konuya ilişkin net bir değerlendirme yapılmasının uygun olmayacağı düşünülmektedir. Aşağıdaki tabloda EBA ve BDDK etki analizleri ile gerçekleştirmelerin karşılaştırmasına yer verilmektedir.

Tablo 4.6: TFRS 9'a Geçişin Finansal Tablolar Üzerine Etkilerinin Karşılaştırılması

İlgili Kalem	EBA Birinci Etki Analizi	EBA İkinci Etki Analizi	BDDK Etki Analizi	Gerçekleşen
Toplam Karşılıklar	%18 Artış	%13 Artış	%4,1 Azalış	%4,04 Artış
Çekirdek Sermaye Oranı	59 bps Azalış	45 bps Azalış	33 bps Artış	17 bps Artış
Toplam Sermaye Yeterliliği Oranı	45 bps Azalış	35 bps Azalış	21 bps Artış	4 bps Azalış

Kaynak: EBA, BDDK, Banka İnternet Siteleri.

Yukarıda kapsam dahilindeki bankalar üzerindeki toplam etkiye yer verilmekle birlikte ilerleyen kısımda bu bankaların üzerindeki etkiler detaylı şekilde incelenecektir. Bu inceleme kapsamında bankaların 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan bağımsız denetim raporlarında açıkladıkları bilgilerden yararlanılacaktır. Ayrıca 2018'in birinci çeyreğinde, risk ağırlıklı varlıklarda gerçekleşmesi beklenen değişimlerin etkileri saklı kalmak kaydıyla, Türkiye Bankalar Birliği'nin interaktif veri sistemi ve bankaların

internet siteleri kullanılarak uygulama öncesi ve sonrası Çekirdek Sermaye Oranı ve Toplam Sermaye Yeterliliği Oranı değişimleri gözlemlenecektir.

Aşağıdaki tabloda bankaların toplam değer düşüklüğü kalemindeki ve toplam sermaye yeterliliği oranı ile çekirdek sermaye oranındaki değişiklikler gösterilmektedir.

Tablo 4.7: TFRS 9'un Finansal Tablolar Üzerine Etkilerinin Ayrı Gösterimi

Banka Adı	Toplam Değer Düşüklüğü Karşılığındaki Yüzdesele Değişim (%)	Toplam Sermaye Yeterliliği Oranı		Çekirdek Sermaye Oranı	
		Geçiş Öncesi	Geçiş Sonrası	Geçiş Öncesi	Geçiş Sonrası
Akbank T.A.Ş.	0,06 Artış	17,03	16,82	15,33	14,66
ICBC Turkey Bank Anonim Şirketi	16,59 Azalış	14,41	15,3	13,16	14,71
Şekerbank Türk Anonim Şirketi	82,79 Artış	13,11	15,4	12,83	12,21
Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi	1,04 Artış	16,66	16,51	14,03	13,78
Yapı ve Kredi Bankası Anonim Şirketi	10,05 Artış	14,49	14,02	10,91	10,82
Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı	2,90 Azalış	14,16	15,37	11,47	12,22
Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi	6,85 Azalış	14,18	12,01	12,56	13,37
Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi	4,69 Artış	18,68	18,03	16,47	15,82
Denizbank Anonim Şirketi	4,43 Artış	19,5	19,02	13,67	13,35
QNB Finansbank Anonim Şirketi	12,77 Artış	14,99	14,62	12,32	12,09

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, BDDK, Banka İnternet Siteleri.

Akbank T.A.Ş.'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Akbank T.A.Ş., TFRS 9 Finansal Araçlar Standardına İlişkin Açıklamalar başlıklı dipnotunda, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Bunlardan değer düşüklüğü karşılıklarının TFRS 9'a geçişte açılış bakiyesinin mutabakatı başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 7.101.857 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 4.458 Bin TL artarak, 7.106.315 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu artış yüzdesele olarak, %0,06 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Akbank T.A.Ş.'nin uygulama öncesi 17,03 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 16,82'ye düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 15,33'ten 14,66'ya düşmektedir.

ICBC Turkey Bank Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

ICBC Turkey Bank Anonim Şirketi, XXVII. Sınıflandırmalar dipnotunda, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında mutabakat tablosuna yer vermektedir. Bu tabloda değer düşüklüğü karşılıkları da dahil olmak üzere yeniden sınıflandırma ve yeniden ölçüm farkları yer almaktadır. Buna göre; 172.043 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 28.543 Bin TL azalarak, 143.500 Bin TL'ye düşmektedir. Bu azalış yüzdesel olarak, %16,59 şeklinde ifade edilebilmektedir.

ICBC Turkey Bank Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 14,41 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 15,30'a yükselmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 13,16'dan 14,71'e yükselmektedir.

Şekerbank Türk Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Şekerbank Türk Anonim Şirketi, XXIII. Diğer Hususlara İlişkin Açıklamalar dipnotu TFRS 9 Finansal Araçlar Standardına İlişkin Açıklamalar başlığında, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Bunlardan finansal varlıklara ilişkin değer düşüş karşılıkları başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 694.773 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 575.198 Bin TL artarak, 1.269.971 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu artış yüzdesel olarak, %82,79 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Şekerbank Türk Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 13,11 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 15,40'a yükselmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 12,83'ten 12,21'e düşmektedir.

Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi, XXIV. Diğer Hususlara İlişkin Açıklamalar dipnotu "TFRS 9-Finansal Araçlar" Standardına İlişkin Açıklamalar başlığında, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Değer düşüş karşılıkları başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 7.735.140 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 80.198 Bin TL artarak, 7.815.338 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu artış yüzdesel olarak, %1,04 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Türkiye İş Bankası Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 16,66 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 16,51'e düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 14,03'ten 13,78'e düşmektedir.

Yapı ve Kredi Bankası Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Yapı ve Kredi Bankası Anonim Şirketi, 1. Sunum esaslarına ilişkin açıklamalar dipnotu "TFRS 9-Finansal Araçlar" Standardına İlişkin Açıklamalar başlığında, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 10.418.367 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 1.046.951 Bin TL artarak, 11.465.318 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu artış yüzdesel olarak, %10,05 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Yapı ve Kredi Bankası Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 14,49 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 14,02'ye düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 10,91'den 10,82'ye düşmektedir.

Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı'nın 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı, XXVI. Diğer Hususlar dipnotunda 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Değer düşüş karşılıklarının TFRS 9'a geçişte açılış bakiyelerinin mutabakatı başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 8.639.366 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 250.367 Bin TL azalarak, 8.388.999 Bin TL'ye düşmektedir. Bu düşüş yüzdesel olarak, %2,90 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı'nın uygulama öncesi 14,16 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 15,37'ye yükselmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 11,47'den 12,22'ye yükselmektedir.

Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi, VI. Finansal Varlıklara İlişkin Açıklamalar dipnotu, Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Sınıflanan Finansal Varlıkların TFRS 9'a Geçişte Finansal Durum Tablosu Mutabakatı başlığı altında, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında mutabakat tablosuna yer vermektedir. Buna göre; 4.779.272 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 1.831.330 Bin TL artarak, 6.610.602 Bin TL'ye yükselmektedir. Ancak bu düşüşün 2.158.469 Bin TL'si yeniden sınıflandırmaya

bağlı artıştan, 327.139 Bin TL'si ise yeniden ölçüme bağlı azalıştan oluşmaktadır. Yeniden ölçüm kaynaklı bu azalış yüzdesel olarak, %6,85 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 14,18 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 12,01'e düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 12,56'dan 13,37'ye yükselmektedir.

Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi, 3.28 Sınıflandırmalar dipnotunda 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında mutabakat tablosuna yer vermektedir. Buna göre; 4.359.237 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 3.355.242 Bin TL artarak, 7.714.479 Bin TL'ye yükselmektedir. Ancak bu yükselişin 3.150.797 Bin TL'si yeniden sınıflandırmaya bağlı artıştan, 204.445 Bin TL'si ise yeniden ölçüme bağlı artıştan oluşmaktadır. Yeniden ölçüm kaynaklı bu artış yüzdesel olarak, %4,69 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 18,68 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 18,03'e düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 16,47'den 15,82'ye düşmektedir.

Denizbank Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

Denizbank Anonim Şirketi, XXIV. TFRS 9 finansal araçlar standardına ilişkin açıklamalar başlıklı dipnotunda, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Bunlardan değer düşüklüğü karşılıklarının TFRS 9'a geçişte açılış bakiyesinin mutabakatı başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında

gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 4.736.714 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 209.878 Bin TL artarak, 4.946.592 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu yükseliş yüzdesel olarak, %4,43 şeklinde ifade edilebilmektedir.

Denizbank Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 19,50 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 19,02'ye düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 13,67'den 13,35'e düşmektedir.

QNB Finansbank Anonim Şirketi'nin 31 Mart 2018 tarihli konsolide olmayan finansal tabloları ve dipnotlarında yer alan açıklamalarda, TFRS 9'a geçiş ile birlikte geçmiş dönem finansal tablolarını yeniden düzenlemeyi seçmediği belirtilmektedir. Dolayısı ile geçişin etkileri yalnızca açılış finansal tabloları ve devam eden dönemlerde oluşturulacak finansal tablolar üzerinde olacaktır.

QNB Finansbank Anonim Şirketi, XXVI. Diğer Hususlara İlişkin Açıklamalar başlıklı dipnotunda, 31.12.2017 tarihli TFRS 9 öncesi finansal tablolar ile 01.01.2018 tarihli TFRS 9 sonrası finansal tablolar arasında bazı mutabakat tablolarına yer vermektedir. Bunlardan TFRS 9 geçiş süreci için değer düşüklüğü karşılıklarının açılış bakiyesi mutabakatı başlıklı bölümde ise toplam değer düşüklüğü karşılıklarında gerçekleşen etki gösterilmektedir. Buna göre; 5.101.253 Bin TL olan toplam değer düşüklüğü karşılığı, 651.561 Bin TL artarak, 5.752.814 Bin TL'ye yükselmektedir. Bu yükseliş yüzdesel olarak, %12,77 şeklinde ifade edilebilmektedir.

QNB Finansbank Anonim Şirketi'nin uygulama öncesi 14,99 olan toplam sermaye yeterliliği oranı, uygulama sonrasında 14,62'ye düşmektedir. Çekirdek sermaye oranı ise 12,32'den 12,09'a düşmektedir.

4.2.3.2. Ortalama Hisse Senedi Fiyatları Üzerindeki Etkiler

Uygulamada STATA (v.15.0) paket programı kullanılmış olup, özet sonuçlara Tablo 4.8'de yer detaylı çıktıya EK 1'de yer verilmektedir. Modelin seçiminde sabit veya rassal etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağına tespiti amacıyla Hausman testi uygulanmış, çıkan sonucun 0,05'den büyük olması nedeniyle rassal etkiler modeli tercih edilmiştir.

Sonuçlara göre toplamda 120 gözlem sayısı ile χ^2 0,05'den küçük bulunmuştur. Bu sonuç tüm katsayıların sıfırdan farklı olduğunu göstermektedir (F testi).

R^2 , 0,263 bulunmuş olup, model ortalama hisse senedi fiyatlarındaki değişimin %26,3'ünü açıklamaktadır. Uygulamaya dahil edilen değişkenler incelendiğinde hisse fiyatları üzerinde;

- HBK'nın ortalama hisse senedi fiyatları üzerinde TFRS 9 öncesi ve sonrası dönemde istatistiki olarak anlamlı olmayan pozitif etkisinin bulunduğu,
- HBD'nin ortalama hisse senedi fiyatları üzerinde TFRS 9 öncesi pozitif anlamlı bir etkisi olduğu ancak bu etkinin TFRS 9 sonrası dönemde negatife döndüğü, her iki dönemde ilişkilerin istatistiki olarak anlamlı olduğu,
- TFRS 9 kukla değişkeninin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif etkisi bulunduğu,
- GSYİH'nin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif etkisi bulunduğu sonuçlarına ulaşılmaktadır.

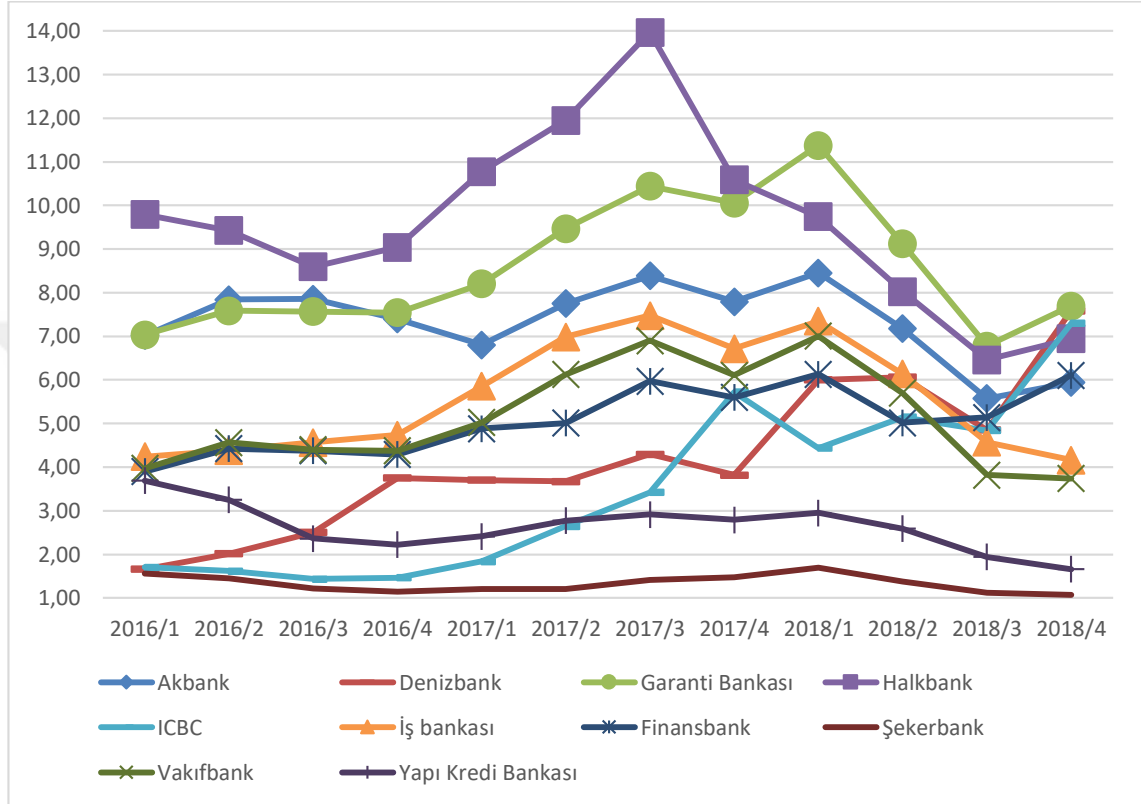
Tablo 4.8: Özet Model Sonuçları

Gözlem Sayısı:120 Grup Sayısı:10 Olasılık χ^2 : 0,000			
Bağımlı Değişken: OF			
	Regresyon Katsayısı	Standart Hata	Z değeri
Değişkenler			
HBK	0,18	0,63	0,78
HBD	0,27*	0,15	0,06
P	1,06***	0,26	0,00
PHBK	0,16	1,32	0,90
PHBD	-0,19*	0,11	0,08
GSYİH	0,16***	0,03	0,00
Sabit	3,64	0,77	0,00
R^2 : 0,263 Hausman p:-0,55			
* %90 düzeyinde anlamlı, ***%99 düzeyinde anlamlı			

Söz konusu etkiler analiz edildiğinde HBK'nın iki dönem arasında etkisinin hemen hemen aynı düzeyde kaldığı görülürken, HBD'nin istatistiki olarak anlamlı etkisinin terse döndüğü izlenmiştir. Bu durumun ekonomideki genel durumdan kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Özellikle TFRS 9 sonrası vergi etkisi nedeniyle her ne kadar defter değerinde artış meydana gelse de zarar karşılıklarındaki artış ve ekonominin genelindeki olumsuz beklentiler hisse fiyatlarına olumsuz yansımıştır. Bunun dışında TFRS 9 dönemini ayıran P değişkeninin pozitif anlamlı olması uygulamanın hisse fiyatları üzerindeki etkisini göstermektedir.

Model kapsamında kullanılan veri uzunluğunun geçiş öncesi ve sonrası için dengeli olmaması nedeniyle ilerleyen dönemde daha uzun aralıklı bir veri seti ile yapılacak çalışmaların daha uygun sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Şekil 4.1: Ortalama Hisse Senedi Fiyatları Değişimi

Ortalama hisse senedi fiyatlarının uygulama kapsamındaki her bir banka için değişimlerini gösteren grafik ise Şekil 4.1'teki gibidir. Grafikte geçiş ile yaşanan hafif yukarı yönlü yönelmenin, sonraki dönemlerde ekonomik bozulma sebebiyle aşağı yönlü bir seyre döndüğü gözlemlenebilmektedir.

SONUÇ

Finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin kuralların karmaşıklığı ve zararların ancak gerçekleşikten sonra kayıt edilmesi “UMS 39 – Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardının eleştirilmesine neden olmuş ve nihayet eleştirileri değerlendiren Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu yeni bir standardın oluşturulması için çalışmalara başlamıştır. Çalışmalar Temmuz 2014’te tamamlanıp, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren uygulanmak üzere “UFRS 9 – Finansal Araçlar” standardı yayımlanmıştır. Bu gelişmeye paralel olarak Türkiye’de de “TFRS 9 – Finansal Araçlar” standardı aynı uygulama başlangıcı hükmü ile yayımlanmıştır. Bu çalışmada finansal araçların muhasebeleştirilmesi ile ilgili eski ve yeni ana standartlar açıklanmış ve karşılaştırılmıştır.

Türk bankacılık sektörünün TFRS 9 ile ilişkili mevzuatı da ayrıca değerlendirilmekte ve kredi karşılığı ayırmasına ilişkin hükümlerdeki değişikliklere kısaca yer verilmektedir. Ayrıca bankaların genel risk yönetimi çerçevesinin anlaşılması için Basel kriterleri de açıklanmaktadır.

Portföylerinde önemli ölçüde finansal araç bulunduran bankalar üzerindeki olası etkilerini incelemek amacıyla, Avrupa ve Türkiye’nin bankacılık otoriteleri çeşitli çalışmalar yapmıştır. Kamuya açıklanan raporlar karşılaştırıldığında;

- Avrupa Bankacılık Otoritesi tarafından yapılan etki analizi ve değerlendirme çalışmalarının daha kapsamlı ve detaylı olduğu,
- Çekirdek sermaye yeterliliği oranı, toplam sermaye yeterliliği oranı ve ayrılan toplam karşılık tutarlarında birbirinin tersi sonuçlar verdiği

ortaya çıkmaktadır. Ancak daha önceki bölümlerde belirtildiği üzere, Türkiye’de faaliyette bulunan halka açık bankaların TFRS 9’a geçiş finansal tabloları incelendiğinde, EBA’nın öngörülerine uygun ve BDDK öngörülerine aykırı olarak ayrılan toplam karşılık tutarında artış gözlemlenmiştir. Bunun yanında çekirdek sermaye yeterliliği oranında artış, ertelenmiş vergi varlığı tutarında artış ve toplam sermaye yeterliliği oranında azalış ortaya çıkmıştır. Bu duruma daha önceki mevzuata uygun olarak ayrılan genel ve özel karşılıkların iptal edilerek, birinci ve ikinci aşamadaki krediler için ilk defa ertelenmiş

vergi hesaplanması ve bu tutar açılış finansal durum tablolarına yansıtılmış olmasının neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın uygulama kısmında özellikle Türkiye’de faaliyette bulunan halka açık bankaların bağımsız denetim raporlarından yararlanılmıştır. Ancak TFRS 9’a geçiş etkilerinin raporlanması sırasında farklı düzey ve detayda bilgilere ulaşılabilmektedir. Düzenleyici kurumlar tarafından özellikle geçiş etkilerinin anlaşılmasını kolaylaştıracak, asgari standartlara ilişkin raporlama biçimleri oluşturulmasının yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.

TFRS 9 uygulamasının halka açık bankaların ortalama hisse senedi fiyatlarına olan etkisinin ortaya konulması amacıyla 10 banka ve 12 dönemden oluşan bir rassal etki modeli oluşturulmuştur. Model sonuçlarına göre HBK’nın ortalama hisse senedi fiyatları üzerinde TFRS 9 öncesi ve sonrası dönemde istatistiki olarak anlamlı olmayan pozitif, HBD’nin ortalama hisse senedi fiyatları üzerinde TFRS 9 öncesi pozitif, TFRS 9 sonrası dönemde negatife etkisi olduğu görülmüştür. TFRS 9 değişkeninin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif, GSYİH’nin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiki olarak anlamlı pozitif etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle TFRS 9’un uygulamaya geçtiği dönemde ekonominin genelinde yaşanan olumsuzlukların hisse fiyatına olumsuz yansımaları HBD’deki negatif etkiyi açıklayabilecektir. Çalışmada kullanılan modelin veri döneminin kısalığı dikkate alındığında ileriki dönemde daha uzun veri seti ile ekonomiye ilişkin öngörülerin normalleştiği dönemde yapılacak çalışmaların daha etkin sonuçlar verebileceği değerlendirilmektedir.

EKLER

EK 1: Stata Model Çıktısı

```

Random-effects GLS regression           Number of obs   =       120
Group variable: banknum                 Number of groups =        10

R-sq:                                     Obs per group:
  within = 0.3019                          min =          12
  between = 0.2524                          avg =         12.0
  overall = 0.2630                          max =          12

corr(u_i, X) = 0 (assumed)                 Wald chi2(6)    =       47.94
                                           Prob > chi2     =       0.0000
    
```

ap	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
eps	.1796746	.6302104	0.29	0.776	-1.055515	1.414864
bvps	.2717338	.1462964	1.86	0.063	-.0150018	.5584695
p	1.057633	.2604593	4.06	0.000	.5471419	1.568123
peps	.1637827	1.321895	0.12	0.901	-2.427083	2.754649
pbvps	-.1918126	.1083495	-1.77	0.077	-.4041738	.0205486
gdp	.1583394	.0320518	4.94	0.000	.0955189	.2211598
_cons	3.641222	.7704784	4.73	0.000	2.131112	5.151332
sigma_u	2.13961					
sigma_e	1.162543					
rho	.77206837	(fraction of variance due to u_i)				

KAYNAKÇA

- Akgemci, A. (2014). *Finansal borçlanma araçlarının TFRS 9 kapsamında değerlemesi ve vergi yasalarının değerlendirme hükümleriyle karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akın, A. ve Çözeli, G. (2009). Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması 1. *Mali Ufuklar Dergisi*, 44: 42-48.
- Andriantomo and Yudianti, F, (2013). The Value Relevance of Accounting Information at Indonesia Stock Exchange, *Being a paper delivered at IBEA, International Conference on Business, Economics, and Accounting*, Bangkok – Thailand, on 20 – 23 March 2013.
- Avul, E. (2018). *TFRS 9 Kapsamında Finansal Araçlara İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılıkları ve Bankacılık Sektöründeki Uygulaması*. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumları/1139/TBB_Sunum_28_subat.pdf [1 Mart 2018]
- Aytürk, Y. (2016). UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 26: 133-143.
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (2005). *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı*. https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf [22 Nisan 2019]
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (2017). *Karşılık Yönetmeliği Hakkında Basın Açıklaması*. http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0594_01.pdf [20 Nisan 2019]
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (2017). *Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170920M1-3.htm> [21 Nisan 2019]
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (2018). *TFRS 9 Uyarınca Beklenen Kredi Zararı Karşılığı Hesaplamasına İlişkin Rehber*. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0085.pdf [25 Nisan 2019]

- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu (2019). *Türk Bankacılık Sistemi Temel Göstergeleri Aralık 2018*. http://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_39.pdf [20 Nisan 2019]
- Bartov, E., Goldberg, S. R., ve Kim, M. (2005), Comparative Value Relevance Among German, US International Accounting Stveards: A German Stock Market Perspective. *Journal of Accounting Auditing & Finance*, 20(2), 95–119.
- BDO IFR Advisory Limited (2018). *IFRS In Practice 2018 – IFRS 9 Financial Instruments*. [https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-Practice/IFRS-9-Financial-Instruments-2018-\(1\).pdf.aspx?lang=en-GB](https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-Practice/IFRS-9-Financial-Instruments-2018-(1).pdf.aspx?lang=en-GB) [24 Aralık 2018]
- Bholat, D., Lastra, R. M., Markose, S. M., Miglionico, A., & Sen, K. (2016). *Non-Performing Loans At The Dawn of IFRS 9: Regulatory And Accounting Treatment of Assets*. https://www.researchgate.net/profile/David_Bholat/publication/321086927_Non-performing_loans_at_the_dawn_of_IFRS_9_regulatory_and_accounting_treatment_of_asset_quality/links/5ab7e8bfaca2722b97cf9437/Non-performing-loans-at-the-dawn-of-IFRS-9-regulatory-and-accounting-treatment-of-asset-quality.pdf?origin=publication_detail [06 Kasım 2018]
- Bottaro, F. (2017). *The Transition from IAS 39 to IFRS 9: Main Impacts on the Banking Industry* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Università’ Degli Studi Di Padova. Padova.
- Callao, S., Jarne, J., ve Lainez, J., (2007). ‘Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting’, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 16 (2), 148–178.
- Chawla, G., Forest, J., Lawrence, R., & Aguais, S. D. (2016). Point-in-time Loss-given default Rates and Exposures at Default Models for IFRS 9/CECL and Stress Testing. *Journal of Risk Management in Financial Institutions*, 9(3), 249-263.
- Cohen, B. H., & Edwards Jr, G. A. (2017). The New Era of Expected Credit Loss Provisioning. *BIS Quarterly Review*, 2017, 39-56.

- Çına Bal, E. (2013). Türkiye Finansal Raporlama Standardı - 9 “Finansal Araçlar” Standardına Göre Finansal Araçların Sınıflandırılması ve Uygulama Örnekleri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5-3: 47-63.
- Deloitte Touche Tohmatsu Limited (2016). IFRS 9: Financial Instruments – high level summary. <https://www2.deloitte.com/ru/en/pages/audit/articles/2016/ifrs-9-financial-instruments.html> [20 Aralık 2018]
- Demir, V. (2015). *TFRS/UFRS Kapsamında Finansal Araçlar*, (Geliştirilmiş İkinci Basım). İstanbul: Nobel Yayınları.
- Epstein, B. J., & Jermakowicz, E. K. (2010). *WILEY Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards 2010*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- European Banking Authority (2016). *EBA Report on Results from the EBA Impact Assessment of IFRS 9*. <https://eba.europa.eu/documents/10180/1360107/EBA+Report+on+impact+assessment+of+IFRS9> [06 Kasım 2018]
- European Banking Authority (2017a). *EBA Report on Results from the Second EBA Impact Assessment of IFRS 9*. <https://eba.europa.eu/documents/10180/1720738/EBA+Report+on+results+from+the+2nd+EBA+IFRS9+IA.pdf> [06 Kasım 2018]
- European Banking Authority (2017b). *Opinion of the European Banking Authority on Transitional Arrangements and Credit Risk Adjustments Due to the Introduction of IFRS 9*. <https://eba.europa.eu/documents/10180/1772789/EBA+Opinion+on+transitional+arrangements+and+credit+risk+adjustments+due+to+the+introduction+of+IFRS+9+%28EBA-Op-2017-02%29.pdf> [06 Kasım 2018]
- European Banking Authority (2017c). *Guidelines on Credit Institutions’ Credit Risk Management Practices and Accounting for Expected Credit Losses*. <https://eba.europa.eu/documents/10180/1842525/Final+Guidelines+on+Accounting+for+Expected+Credit+Losses+%28EBA-GL-2017-06%29.pdf> [06 Kasım 2018]
- European Banking Authority (2018). *EBA Report First Observations on the Impact and Implementation of IFRS 9 by EU Institutions*. <https://eba.europa.eu/documents/>

10180/ 2087449/Report+on+IFRS+9+impact+and+implementation.pdf [13 Nisan 2019]

European Systemic Risk Board (2017). *Financial stability implications of IFRS 9*. https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/reports/20170717_fin_stab_imp_IFRS_9.en.pdf [06 Kasım 2018]

Fındık, H. (2016). Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (69), 61-82.

Fidan, M. M. (2018). IFRS 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Sınıflandırmada Kullanılan Testler/Kriterler, *World of Accounting Science*, 20(1): 1-27.

Ghasmi, H. M. (2016). Deliberative and Comparative Study of International Financial Reporting Standards IFRS 9. *International Journal of Science Research and Technology*, 2(2), 23-32.

Gözlüklü, B. (2017). *TMS/TFRS'lerdeki değerlendirme ilkeleri ve vergi sistemi ile yakınsama olanaklarının araştırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gujarati, D. N. (2009). *Basic Econometrics*. Tata McGraw-Hill Education.

Ha, Y. S. (2017). *Transition to IFRS 9 : Practical Guidance for the Foreign Reserves of Central Banks*. World Bank, Washington, DC. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/27471> (13 Aralık 2018)

Hague, I. P. (2004). IAS 39: Underlying Principles. *Accounting in Europe*, 1(1): 21-26.

Harris, M. S., ve Muller, K. A., (1999). The market valuation of IAS versus US-GAAP accounting measures using Form 20-F reconciliations. *Journal of Accounting & Economics*, 26(1-3), 285-312.

Hashim, N., Li, W., & O'Hanlon, J. (2016). Expected-Loss-Based Accounting for Impairment of Financial Instruments: The FASB and IASB Proposals 2009-2016. *Accounting in Europe*, 13(2), 229-267.

- Horton, J., ve Serafeim, G. (2006). Market response to and the value relevance of reconciliation adjustments from UK GAAP to IFRS GAAP: First evidence from the UK. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=923582>. (15 Aralık 2018)
- Huian, M. C. (2012). Accounting for Financial Assets and Financial Liabilities According to IFRS 9. *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University-Economics*, 59(1): 27-47.
- International Accounting Standards Board. (2014). *Discussion Paper DP/2014/1 Accounting for Dynamic Risk Management: a Portfolio Revaluation Approach to Macro Hedging*.
- İşseveroğlu, G. (2014). TMS 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlemesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(21): 87-106.
- Karampinis, N. ve Hevas, D, (2009). The Effect of the Mandatory Application of IFRS on the Value Relevance of Accounting Data: Some Evidence from Greece, *European Research Studies*, 12 (1), 73-100.
- Kaya, Ö. (2015). *Uluslararası standartlar çerçevesinde finansal araçların muhasebeleştirilmesi; UFRS 9 ve 2008 küresel krizi sonrası gelişmeler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Kayar, Ö. (2016). *Türkiye muhasebe standartları kapsamında finansal araçlar ve muhasebeleştirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- KPMG (2015). *IFRS 9 Content, Challenges and Tools*. <https://tbb.org.tr/Content/Upload/konferanssunumlari/1128/Istanbul-IFRS9-BAT-final-20150225.pdf> [03 Ekim 2018]
- Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*, (2016).
- Laux, C., & Leuz, C. (2010). Did Fair-Value Accounting Contribute to the Financial Crisis?. *Journal of Economic Perspectives*, 24(1), 93-118.

- Lin, Z. J., ve Chen, F. (2005). Value Relevance of International Accounting Standards Harmonization: Evidence From A-Share And B-Share Markets In China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 14(2), 79–103.
- Miah, M.S. (2012). Value Relevance of Accounting Information and Stock Market Vulnerability - A Study On Listed Companies In Dhaka Stock Exchange, *International Journal of Research in Commerce & Management*, 3(23).
- Mirza, A. A., Holt, G. J., & Orrell, M. (2006). *International Financial Reporting Standards (IFRS) Workbook and Guide*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Öztürk, E. (2017). Finansal Varlıkların Ölçme ve Muhasebeleştirme Esaslarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Karşılaştırılması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9-3: 594-617.
- Paananen, M., (2008). *The IFRS Adoption's Effect on Accounting Quality in Sweden*. Working paper, University of Hertfordshire.
- Price Water House Coopers International Limited (2017a). *IFRS 9: Financial Instruments: Understanding the Basics*. <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-understanding-the-basics.pdf> [03 Mart 2018]
- Price Water House Coopers International Limited (2017b). Retail Banking: Practical Implications of IFRS 9 Classification and Measurement. <https://www.pwc.com.au/assurance/ifrs/assets/retail-banking-practical-implications-of-ifrs9-classification-and-measurement.pdf> [06 Kasım 2018]
- PricewaterhouseCoopers International Limited (2017c). *In Depth: Achieving Hedge Accounting in Practice Under IFRS 9*. <https://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/achieving-hedge-accounting-in-practice-under-ifrs-9.pdf> [30 Ocak 2019]
- Prorokowski, L. (2018). IFRS 9 in Credit Risk Modelling. *Bank i Kredyt*. 49 (6). 639-670.
- Ramirez, J. (2007). *Accounting For Derivatives, Advanced Hedging Under IFRS*. New York: John Wiley & Sons.

- Schiebel, A. (2006). *Value relevance of German GAAP and IFRS consolidated Financial Reporting: An empirical analysis on the Frankfurt Stock Exchange*. [Online] Available: SSRN: <http://ssrn.com/abstract=916103>. (15 Ocak 2018)
- Sorrentino, M., & Smarra, M. (2015). The Term “Business Model” in Financial Reporting: Does It Need a Proper Definition?. *Open Journal of Accounting*, 4(02), 11.
- Sultanoğlu, B. (2018). Expected Credit Loss Model by IFRS 9 and Its Possible Early Impacts on European and Turkish Banking Sector. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(3), 476-506.
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2018). *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*. [http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSA L%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EVE%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSA L%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EVE%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf) [15 Ocak 2019]
- Kamu Gözetimi, *Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2018). TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu*. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TMS/TMS%201.pdf> [15 Ocak 2019]
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2019). *TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum*. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TMS/TMS%2032.pdf> [25 Ocak 2019]
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2016). *TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm*. <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS39.pdf> [26 Mart 2018]

- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2019). *TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar*. http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_7.pdf [25 Ocak 2019]
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2019). *TFRS 9 Finansal Araçlar*. http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_9.pdf [25 Ocak 2019]
- Tsalavoutas I, Andre P ve Evans L (2012). The Transition to IFRS and the Value Relevance of Financial Statements İn Greece, *British Accounting Review*, 44 (4), 262-277.
- Umoren, A. O., ve Enang, E. R. (2015). IFRS Adoption and Value Relevance of Financial Statements of Nigerian Listed Banks. *International Journal of Finance and Accounting*, 4(1), 1-7.
- Vatsadze, N. (2017). *Fair value accounting for financial instruments under IFRS: Before and after the financial crisis, Evidence from the United Kingdom*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Masaryk Üniversitesi, Ekonomi ve Yönetim Fakültesi, Brno.
- Vianello, A. S. (2017). *Non performing loans general overview and portfolio evaluation*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Politecnico di Milano, School of Industrial and Information Engineering, Milan.
- Vijitha, P. and Nimalathan B. (2013). Value Relevance of Accounting Information and Share Price: A Study of Listed Manufacturing Companies İn Sri Lanka, *Merit Research Journal of Business and Management*, 2(1), 001-006.
- Volarevic, H., & Varovic, M. (2018). Internal Model for IFRS 9-Expected Credit Losses Calculation. *Ekonomski Pregled*, 69(3), 269-297.
- Yalkın, K. Y. (1995). Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) ve Ulusal Standartların Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 50(1), 259-270. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/468/5399.pdf> (10 Ekim 2018)

Yalvaç, M. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları kapsamında türev finansal araçların raporlanması ve türev finansal araçların bankaların aktif-pasif yönetimi ve risk yönetimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi: Türk bankacılık sektörü uygulamaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yeo, K. ve Martin, D. (2018). Estimating Expected Credit Loss Under IFRS 9. *A Plus Magazine: Driving Business Success*, 1(14): 48-49.

DİZİN

-B-

Basel, v, vi, 2, 55, 67, 81, 82, 83, 84,
85, 121, 125
BDDK, xiii, 5, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 83, 105, 109, 110
beklenen kredi zararları, 32, 41, 47, 52,
53, 55, 56, 72, 74, 77, 78, 89

-Ç-

çekirdek sermaye, 75, 77, 79, 81, 84,
110, 121

-E-

EBA, xiii, 67, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78,
79, 80, 81, 109, 110, 121, 127
etkin faiz yöntemi, 14, 15, 40, 47

-F-

finansal riskten korunma, 6, 8, 12, 15,
16, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 41, 45,
47, 57, 58, 59, 60, 61, 89, 90, 106

-G-

genel karşılık, 67, 70, 71
gerçeğe uygun değer, 7, 8, 9, 12, 13, 14,
15, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 28, 37,
42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 58,
59, 60, 80, 85, 87, 88, 90

-I-

IASB, xiii, 4, 32, 34, 59, 128

İ

İtfa edilmiş maliyet değeri, 7, 14, 32,
40, 43, 44, 48, 50, 87, 89

-K-

KGK, xiii, 5, 34, 56, 68

-P-

Panel veri, 103

-T-

toplam sermaye yeterliliği, 75, 77, 110,
121

